

HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM
JÄRELEVALVEOSAKOND

ÜLEVAADE HARIDUSSÜSTEEMI JÄRELEVALVEST 2003/2004. ÕPPEAASTAL

TARTU 2004

Ülevaate koostasid:

Eda Kõo

Priit Laanoja

Kristi Mere

Merike Olt

Janne Parri

Kadri Peterson

Tiina Peterson

Margit Raudsepp

Ulvi Soomlais

Hille Vooremäe

Toimetanud: Kersti Kaldma

Ülevaate valmimisele aitasid kaasa:

Kadri Adrat

Kaspar Kapp

Erkki Karo

Jaana Lillemägi

Jane Männiste

Kristiina Noormets

Katre Paavo

Kaisa Veenpere

Ülevaate koostamisel on kasutatud järgmisi materjale:

Liina-Mai Tooding, Anne-Liis Rämson, *Pilootuuring kutseõppeasutuste I kursuste õpilaste matemaatikateadmistest ja -oskustest*. – Tallinn, 2004.

Viivi Maanso, *Pilootuuring kutseõppeasutuste I kursuste õpilaste eesti keele teadmistest ja oskustest*. – Tallinn, 2004.

Marje Riis, *Kokkuvõte kutseõppeasutuste tegevuse ja juhtimise tulemuslikkusest 2003/2004. õppeaastal*. – Tallinn, 2004.

Kairi Solmann, *Riiklikud hariduse kvaliteedi tagamise vahendid*. – Tartu, 2004.

OECD riiklike hariduspoliitikate ülevaated: Eesti. – OECD 2001.

© Haridus- ja Teadusministeerium, 2004

ISBN 9985-72-156-X

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1. Alusharidus.....	5
2003/2004. õppeaastal komplekselt hinnatud koolieelsete lasteasutuste arv maakonniti.....	5
Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi tagamine.....	5
Kokkuvõtte koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi tagamisest.....	10
Sisehindamine.....	10
Kokkuvõtte riikliku järelevalve tulemustest 2003/2004. õppeaastal ning riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud.....	11
2. Üldharidus.....	13
2003/2004. õppeaastal komplekselt hinnatud koolide arv maakonniti.....	13
Koolidele tehtud ettekirjutused ja ettepanekud 2003/2004. õppeaastal.....	13
Aineõpetus ja õppimine.....	17
Turvalise õpikeskkonna kujundamine.....	23
Õpilaste toetamine.....	25
Klassikursuse kordamine.....	27
Kokkuvõtte 2004. aasta riigeksamite tulemuste vaidlustamisest.....	33
Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna 2003. a ettepanekute täitmine ning 2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud.....	39
3. Kutseharidus.....	43
Ülevaade järelevalve läbiviimisest kutseõppeasutustes.....	43
Ülevaade kutseõppeasutuste õppe- ja kasvatustegevusest 2003/2004. õppeaastal.....	44
Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna 2003. aasta ettepanekute täitmine ning 2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud.....	46
Ülevaade kutseõppeasutuste pedagoogide kvalifikatsiooni vastavusest kehtestatud nõuetele ja pedagoogide täienduskoolitusest.....	47
Ülevaade kutseõppeasutuste I kursuse õpilaste eesti keele teadmiste ja oskuste pilootuuringust.....	52
Ülevaade kutseõppeasutuste I kursuse õpilaste matemaatikateadmiste ja -oskuste pilootuuringust.....	55
Kokkuvõtte kutseõppeasutuste tegevuse ja juhtimise tulemuslikkusest 2002/2003. ja 2003/2004. õppeaastal.....	58
4. Kõrgharidus.....	68
Ülevaade kõrgkoolide riikliku järelevalve tulemustest.....	68
Tingimisi akrediteeritud õppekavadele antud hinnangute analüüs.....	71
5. Riiklikud hariduse kvaliteedi tagamise vahendid.....	77
6. Lisad.....	80
Lisa 1. Järelevalve tulemused erakutseõppeasutustes.....	80
Lisa 2. Järelevalve tulemused HTM-i hallatavates kutseõppeasutustes.....	82
Lisa 3. Riiklikud kvaliteedi tagamise vahendid.....	83

SISSEJUHATUS

*Ela ja tegutse täna,
et ka tulevikul oleks minevik.*

Arvo Valton

Eesti Vabariigi hariduspoliitilistes dokumentides, samuti haridust reguleerivates seadusandlikes aktides on tähtsustatud hariduse kvaliteeti ning seda tagavate süsteemide olemasolu. Hariduspoliitika väljatöötamisel on püütud arvestada ühiskonna ootustega haridussüsteemile. Ootustele vastavuse üle otsustamine eeldab olukorra analüüsi, süsteemi toimimise efektiivsuse hindamist ning vajadusel tegevuste kavandamist olukorra parendamiseks. Oluline osa selles analüüsis on järelevalvel.

Õppeasutuse järelevalve on välishindamise ja kvaliteedi tagamise süsteemi osa, mille eesmärk on anda adekvaatseid hinnanguid haridussüsteemi toimimise seaduslikkusele, otstarbekusele ning kvaliteedile.

Käesoleva kogumiku eesmärk on anda süstematiseeritud ülevaade järelevalve läbiviimisest 2003/2004. õppeaastal, toetudes maavalitsuste haridus- ja kultuuriosakondade ning Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna läbi viidud riikliku järelevalve tulemustele. Kogumik sisaldab ka kokkuvõtteid ja ülevaateid samal perioodil koostatud uuringutest ja analüüsides, mis käsitlesid klassikursuse kordamist, kutseõppeasutuste tegevuse ja juhtimise tulemuslikkust, kutseõppeasutuste õpilaste eesti keele ja matemaatikateadmisi ning -oskusi, riigieksamitulemuste vaidlustamist ning riiklike hariduse kvaliteedi tagamise vahendeid.

Täname kõiki häid koostööpartnereid, kes on andnud oma panuse ülevaate valmimisse.

Järelevalveosakonna nimel

Kadri Peterson

osakonnajuhataja

1. ALUSHARIDUS

2003/2004. õppeaastal kompleksset hinnatud koolieelsete lasteasutuste arv maakonniti

Riiklikku järelevalvet teostati 2003/2004. õppeaastal 72 koolieelses lasteasutuses (vt tabel 1). Seisuga 01.09.2003 oli koolieelseid lasteasutusi 597 (Statistikaamet, 2004).

Tabel 1

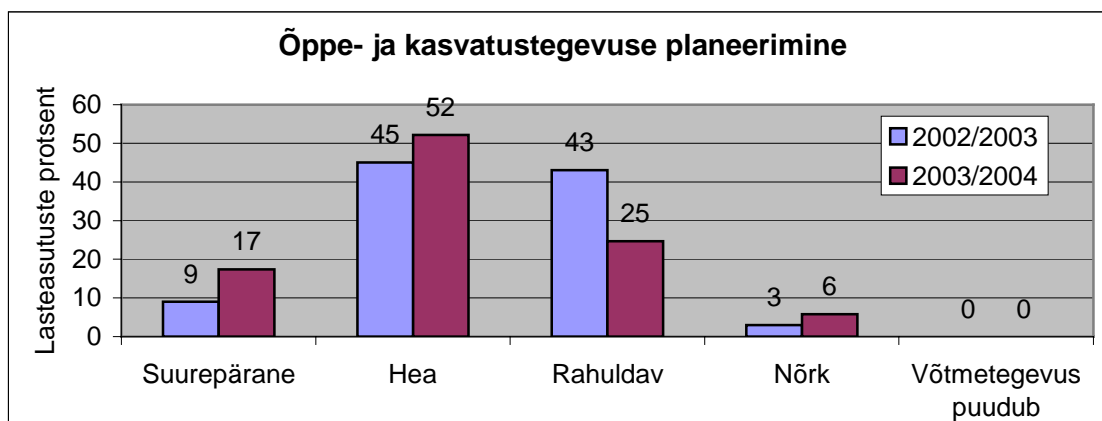
Kompleksset hinnatud koolieelsete lasteasutuste arv 2003/2004. õppeaastal

Maakond	Lasteaed	Lasteaed- algkool	Kokku	%
Harju	17	2	19	27
Hiiu	1	-	1	1
Ida-Viru	11	-	11	15
Jõgeva	-	-	-	-
Järva	2	-	2	3
Lääne	1	-	1	1
Lääne-Viru	2	-	2	3
Põlva	-	-	-	-
Pärnu	7	-	7	10
Rapla	6	-	6	8
Saare	1	-	1	1
Tartu	7	2	9	13
Valga	3	-	3	4
Viljandi	4	1	5	7
Võru	5	-	5	7
Kokku	67	5	72	
%	93	7	100	100

Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi tagamine

Õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine

Võtmeala *õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine* hindamiseks tutvuti riikliku järelevalve käigus lasteasutuse õppekava, aasta tegevuskava ning rühmade tegevuskavadega. Võtmealale antud hinnangud kajastuvad joonisel 1.

Joonis 1. Õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine.

Tugevused:

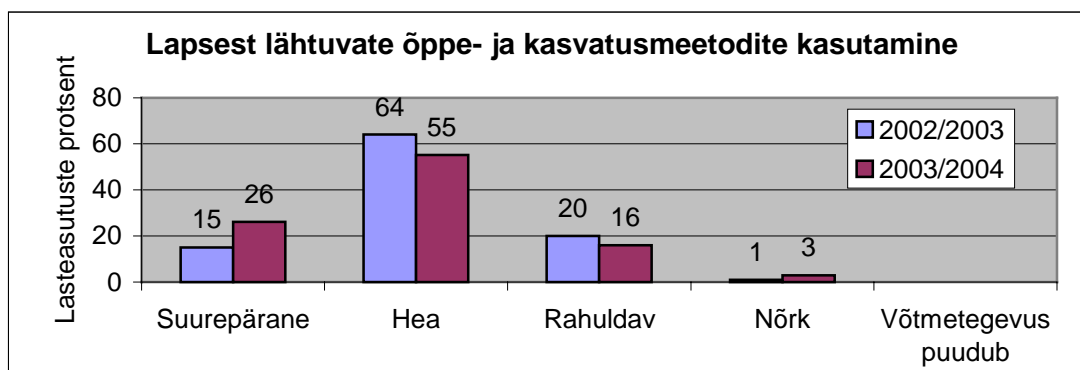
- õppekava koostamisele ja arendamisele on kaasatud sidusgrupid 76%-s lasteasutustest;
- õppekava toetub ühistelemisele ja lähtekohtadele 70%-s lasteasutustest;
- õppekava, aasta tegevuskava, rühma tegevuskava koostamisel ja arendamisel on lähtutud sisehindamise tulemustest 69%-s lasteasutustest;
- rühma nädalakavades on tagatud õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade omavaheline seos 60%-s lasteasutustest.

Puudused/parendamist vajav:

- õppekava ei ole koostatud lasteasutuse eripäraselt lähtuvalt 31%-s lasteasutustest;
- õppekavas ei ole õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad omavahel seotud 35%-s lasteasutustest;
- õppekavas ei kajastu erivajadustega lastega tehtav töö, koostöö lastevanematega ega laste arengu hindamise põhimõtted ja korraldus 20%-s lasteasutustest;
- liitrühma õppe- ja kasvatustegevuste planeerimisel ei lähtuta alati laste ealistest iseärasustest 17%-s lasteasutustest;
- rühma nädalakavade koostamisel ei lähtuta laste arengust 15%-s lasteasutustest.

Lapsest lähtuvate õppe- ja kasvatustegevuste kasutamine

Võtmeala *õpetamine, kasvatamine* hindamiseks vaadeldi riikliku järelevalve käigus rühmade õppe- ja kasvatustegevusi. Hindamisel toetuti järgmistele aspektidele: laste individuaalsusega arvestamine, laste arengust lähtumine, laste aktiivne mõtestatud õppimine, koostöö soodustamine ning õppe- ja kasvatustegevuste integratsioon. Hinnangud kajastuvad joonisel 2.

Joonis 2. Lapsest lähtuvate õppe- ja kasvatustegevuste kasutamine.

Tugevused:

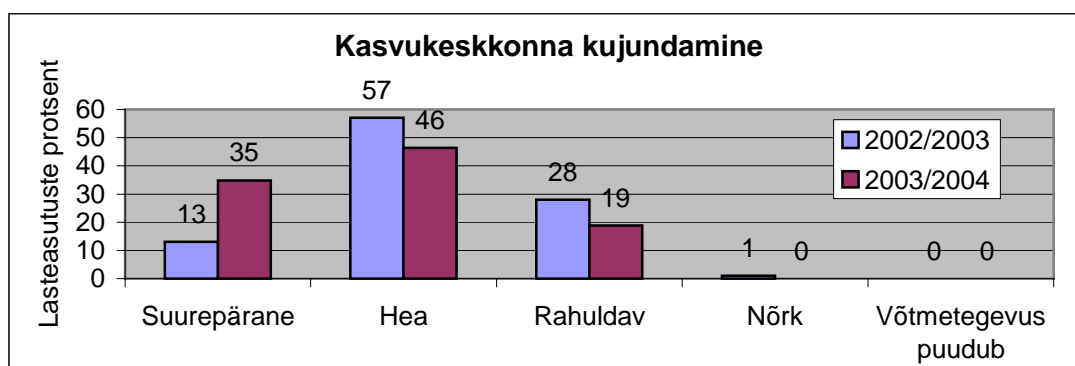
- positiivse minapildi ja emotsionaalse heaolu kujunemiseks olulist tunnustust jagavad õpetajad 81%-s lasteasutustest;
- õpetajad innustavad lapsi koostööle ning loovad võimalusi laste sotsiaalsete oskuste arenguks 70%-s lasteasutustest;
- lastele on õppe- ja kasvatustegevuses loodud võimalused loodud tingimused ideede tekkimiseks, teadmiste omandamiseks ja arvamuste väljendamiseks 75%-s lasteasutustest;
- lapsed osalevad rühma reeglite loomisel 60%-s lasteasutustest;
- õpetajad kasutavad õppe- ja kasvatustegevustes erinevaid mänguliike 73%-s lasteasutustest.

Puudused/parendamist vajav:

- laste valikute juhendamine õppe- ja kasvatusprotsessis ei ole piisav 31%-s lasteasutustest;
- lapsed ei ole õppeprotsessis aktiivsed õppijad, kuna puuduvad katsetamise ja uurimise võimalused, õpetajad kasutavad õppe- ja kasvatusgevuste läbiviimisel frontaalmeetodit 42%-s lasteasutustest;
- igapäevatoimingud, vabategevused ja õpetaja kavandatud õppe- ja kasvatusgevused ei toimu eakohase päevakava alusel 30%-s lasteasutustest;
- lastele on loodud vähe võimalusi loovmänguks, sest õppe- ja kasvatusgevused on üle planeeritud 35%-s lasteasutustest.

Kasvukeskkonna kujundamine

Võtmeala *kasvukeskkond* hindamiseks tutvuti riikliku järelevalve käigus lasteasutuste ruumide ja maa-ala ning õppevahenditega. Analüüsi, kuidas toetab kasvukeskkond lasteasutuse õppekava rakendumist. Hinnangud kajastuvad joonisel 3.

Joonis 3. Kasvukeskkonna kujundamine.

Tugevused:

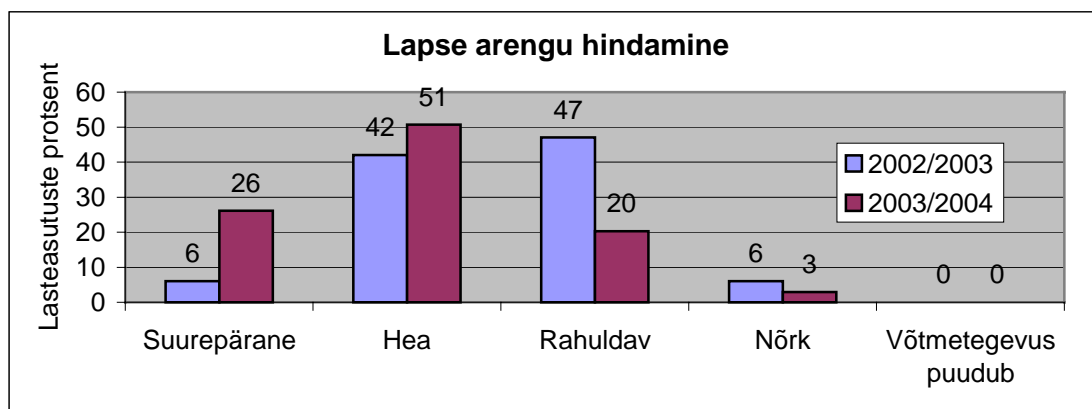
- turvalisust on lasteasutuse aasta ja rühma tegevuskavas kajastatud ning sisehindamise käigus analüüsitud 60%-s lasteasutustest;
- positiivne mikrokliima on 75%-s lasteasutustest;
- lastele on loodud head valikute tegemise, üksi ja väikestes gruppides tegutsemise võimalused 78%-s lasteasutustest;
- füüsiline kasvukeskkond toetab laste arengut 85%-s lasteasutustest;
- regulaarsed õppekäigud loodusesse, sh kodukoha vaatamisväärustega tutvumine, toimuvad 95%-s lasteasutustest;
- pedagoogidel on võimalik õppe- ja kasvatusgevuste ettevalmistamiseks IT vahendeid kasutada 60%-s lasteasutustest.

Puudused/parendamist vajav:

- lastevanemate arvates on õuealadel mängu- ja spordivahendeid ebapiisavalt 50%-s lasteasutustest;
- rühmades ei ole piisavalt arvestatud laste sooliste iseärasustega 31%-s lasteasutustest;
- füüsiline kasvukeskkond ei ole piisavalt ohutu ja turvaline 32%-s lasteasutustest;
- õppevahendite planeerimisel ei ole lähtutud laste arengust 15%-s lasteasutustest.

Lapse arengu hindamine

Võtmeala *lapse arengu hindamine* analüüsimisel keskenduti hindamissüsteemi rakendamisele. Hinnangud kajastuvad joonisel 4.

Joonis 4. Lapse arengu hindamine.

Tugevused:

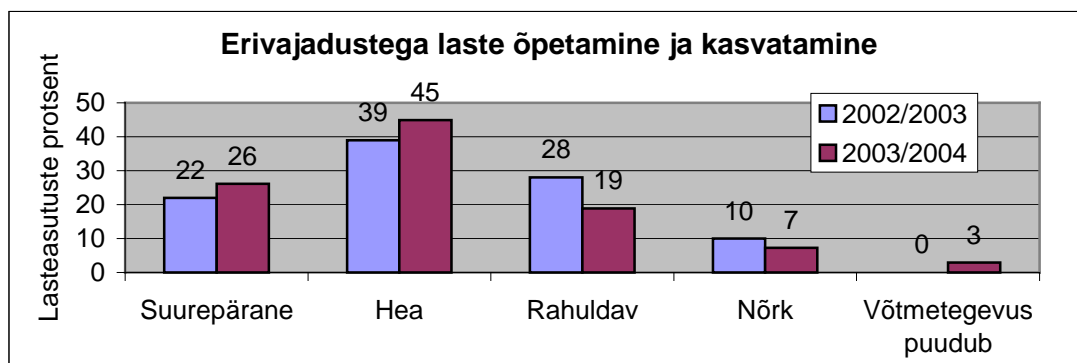
- lasteasutuse õppekava sisaldab laste arengu jälgimise ja analüüsimise põhimõtteid ja korraldust 81%-s lasteasutustest;
- pedagoogid oskavad tänu täienduskoolitusele laste arengu jälgimise ja hindamise meetodeid paremini kasutada 80%-s lasteasutustest;
- pedagoogid annavad lastevanematele tagasisidet lapse arengust 82%-s lasteasutustest;
- lasteasutuses hinnatakse laste koolivalmidust ning küsitakse tagasisidet koolidest 85%-s lasteasutustest.

Puudused/parendamist vajav:

- õppekavas ei kajastu laste arengu jälgimise ja analüüsimise põhimõtted ja korraldus 19%-s lasteasutustest;
- arenguanalüüsi tulemusi ei kasutata õppe- ja kasvatustegevuste kavandamise ning laste individuaalse õppekava koostamise alusena 40%-s lasteasutustest;
- laste koolivalmiduse hindamise põhimõtted ei ole ühtlustatud teeninduspiirkonna koolidega 52%-s lasteasutustest.

Erivajadustega laste õpetamine ja kasvatamine

Võtmeala *erivajadustega laste õpetamine ja kasvatamine* hindamisel lähtuti sellest, kuidas toimub erivajadustega laste ja logopeedilist abi vajavate laste väljaselgitamine ja toetamine ning koolikohustuse täitmise edasilükkamise võimaldamine. Hinnangud kajastuvad joonisel 5.

Joonis 5. Erivajadustega laste õpetamine ja kasvatamine.

Tugevused:

- laste erivajadused on välja selgitatud 85%-s lasteasutustest;
- tugisüsteemid kõikide laste arengu toetamiseks on loodud 77%-s lasteasutustest;

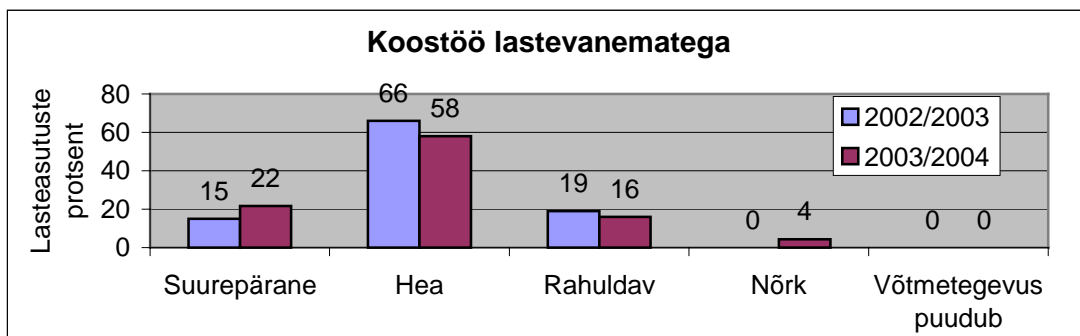
- logopeedilise abi osutamine toimub individuaalse arendusplaani alusel 90%-s lasteasutustest;
- lapse erivajaduste puhul suunatakse lapsevanem erispetsialisti juurde väljastpoolt lasteaeda 80%-s lasteasutustest;
- lastevanemaid nõustatakse koolikohustuse täitmise edasilükkamise küsimuses 95%-s lasteasutustest.

Puudused/parendamist vajav:

- õppekava ei sisalda erivajadustega laste õpetamise ja kasvatamise põhimõtteid ning korraldust 30%-s lasteasutustest;
- logopeedi töökoormus ei võimalda kõiki kõneravi vajavaid lapsi teenindada 39%-s lasteasutustest;
- õpetajate kvalifikatsioon ei vasta nõuetele 20%-s sobitusrühmadest;
- õpetajatel puuduvad hariduslike erivajadustega (edaspidi *HEV*) lastele individuaalse arenduskava koostamise oskused 60%-s lasteasutustest.

Koostöö lastevanematega

Võtmeala *koostöö lastevanematega* hindamisel vaadeldi lasteasutuse ja lastevanemate vahelist infovahetust ning lastevanemate kaasamist ning nõustamist. Hinnangud kajastuvad joonisel 6.

Joonis 6. Koostöö lastevanematega.

Tugevused:

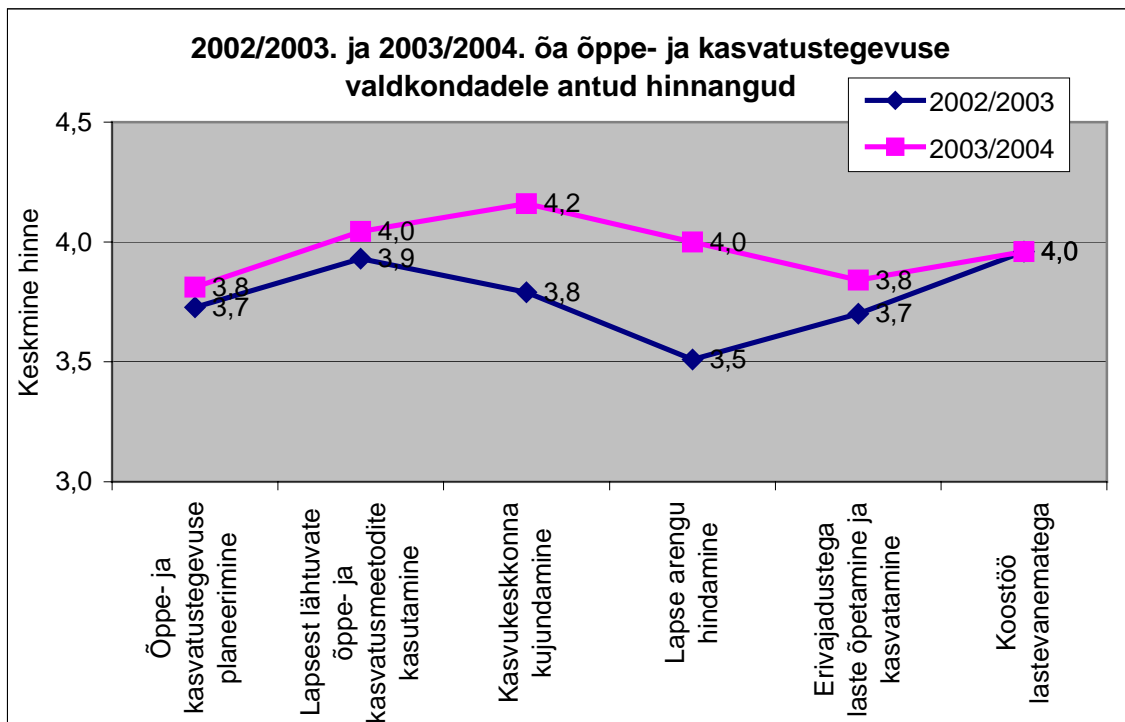
- informatsioon õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja korralduse kohta on lastevanematele kättesaadav (infovoldikud, infostendid, lastevanemate koosolekud, lahtised tunnid, igapäevasuhtlemine, õppe- ja kasvatusalaste dokumentidega tutvumise võimalused jms) 93%-s lasteasutustest;
- õppekavad sisaldavad lastevanematega koostöö põhimõtteid 89%-s lasteasutustest;
- lastevanemad on kaasatud ühisürituste ettevalmistusse ja korraldamisse 90%-s lasteasutustest;
- lastevanematele ja hoolekogu liikmetele on korraldatud temaatilisi koolitusi 45%-s lasteasutustest;
- lastevanemate soovide, huvide, vajaduste väljaselgitamiseks on läbi viidud küsitlusi 85%-s lasteasutustest.

Puudused/parendamist vajav:

- pedagoogide nõustamisioskused ei ole piisavad 31%-s lasteasutustest;
- lastevanemate koosolekute efektiivsus on väike, lastevanemate koolitamist ja nõustamist tuleks suurendada 20%-s lasteasutustest;
- hoolekogu roll õppe- ja kasvatustegevuseks tingimuste loomisel ei ole tuntav 15%-s lasteasutustest.

Kokkuvõte koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi tagamisest

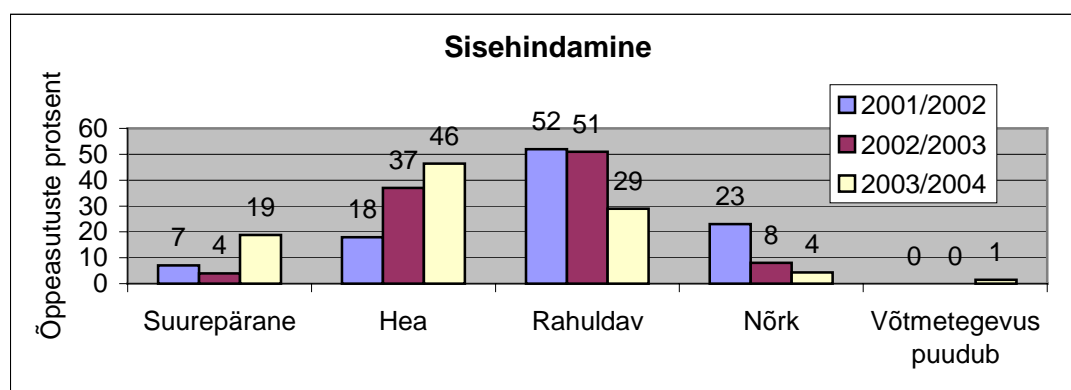
2002/2003. õppeaastaga võrreldes on keskmised hinnangud kõrgemad valdkondades *kasvukeskkonna kujundamine* ja *lapse arengu hindamine*. Koolieelsete lasteasutuste nõrgemad valdkonnad on *õppe- ja kasvatustegevuste planeerimine* ja *erivajadustega laste õpetamine ja kasvatamine* (vt joonis 9).

Joonis 7. 2002/2003. ja 2003/2004. õa õppe- ja kasvatustegevuse valdkondadele antud hinnangud.

Sisehindamine

Võtmeala *sisehindamine* analüüsimisel vaadeldi sisehindamise planeerimist, sisehindamise mõju asutuse töö tulemuslikkusele ning sidusgruppide ootuste ja rahulolu väljaselgitamist enesehindamise kaudu. Joonisel 8 võrreldakse 2001/2002., 2002/2003. ja 2003/2004. õa riikliku järelevalve käigus lasteasutustele antud hinnanguid.

Joonis 8. Sisehindamine koolieelsetes lasteasutustes.

Tugevused:

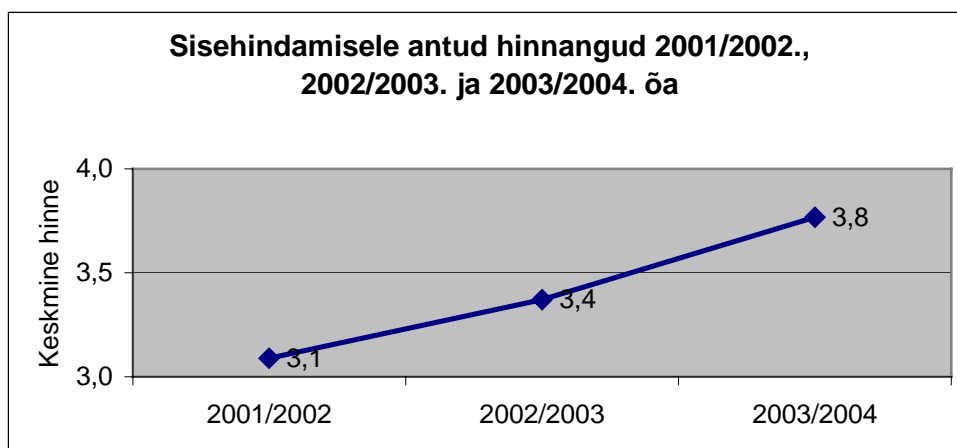
- lasteasutuse juhtkond on saanud sisehindamise alast koolitust 73%-s lasteasutustest;
- sisehindamisse on kaasatud lasteasutuse pedagoogid ja lastevanemad 95%-s lasteasutustest;
- lasteasutuse personal on välja töötanud sisehindamissüsteemi 46%-s lasteasutustest;
- sisehindamisel on rõhk õppe- ja kasvatustegevuse kvaliteedi hindamisel 65%-s lasteasutustest;
- enesehindamise osakaal sisehindamises on suurenenud 74%-s lasteasutustest.

Puudused/parendamist vajav:

- personal ei lähtu sisehindamisel asutuse eesmärkidest 45%-s lasteasutustest;
- sisehindamise regulaarsus, analüüs ja tagasisidestamine ei ole tagatud 34%-s lasteasutustest;
- sisehindamistulemuste dokumenteerimine ja nendest lähtuvalt arendusstrateegia kavandamine ei toimu 45%-s lasteasutustest;
- õpetajate enesehindamise alased oskused vajavad täiustamist 65%-s lasteasutustest.

Kokkuvõte sisehindamisest

2003/2004. õppeaastal on keskmine hinnang sisehindamisele viie palli skaalal võrreldes 2001/2002. õppeaastaga paranenud (3,1—3,8). Sellele on kaasa aidanud lasteaiapersonali sisehindamise alane koolitamine (vt joonis 9).

Joonis 9. Sisehindamisele antud hinnangud 2001/2002., 2002/2003. ja 2003/2004. õa.

Kokkuvõte riikliku järelevalve tulemustest 2003/2004. õppeaastal ning riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud

Kokkuvõte 2003. a tehtud ettepanekute täitmisest

Üldharidusosakonna eestvedamisel moodustatud töögrupp on välja töötanud piirkondliku nõustamiskeskuse korralduse põhimõtted.

Järelevalveosakond on ette valmistanud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, täiskasvanute koolituse seaduse, avaliku teenistuse seaduse, riigilõivuseaduse, erakooliseaduse, kutseõppeasutuse seaduse, avaliku teenistuse seaduse, riigilõivuseaduse ja erakooliseaduse muutmise seaduse, kus on sätestatud sisehindamise nõue koolieelsetes lasteasutustes. Seadus on Riigikogus menetlemisel.

Läbi on viidud alushariduse raamõppekava rakendusuring, millest selgus, et õppekava takistab üldõpetuse rakendamist lasteaedades. Uuringust lähtudes tehti ettepanek muuta planeeritud õppe- ja kasvatustegevuse korraldust (alushariduse

raamõppekava 3. peatükk punkt 22). Õppekava arenduskeskus kavandab alushariduse uut õppekava koolieelsetes lasteasutustes rakendada alates 2008. a septembrist.

TÜ eripedagoogika teaduskonna doktorant Pille Häidkind on kavandanud uuringu lapse individuaalse õppekava juhendi väljatöötamiseks.

Õigusaktide sätted, mille vastu 2003/2004. õppeaastal sagedamini eksiti

1. Koolieelse lasteasutuse seaduse § 7: laste arv rühmades; § 16 lõiked 1 ja 3: alushariduse raamõppekavale vastava lasteasutuse õppekava koostamine ja kinnitamine; § 9¹: arengukava koostamine; § 22 lõige 6: pedagoogilise nõukogu töö.
2. Haridusministri 26.08.2002. a määruse nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded" § 3, § 11, § 12, § 18, § 19: lasteaiapedagoogide kvalifikatsiooni vastavus kehtestatud nõuetele.
3. Vabariigi Valitsuse 15.10.1999. a määruse nr 315 "Alushariduse raamõppekava" ptk 3 punkt 22: planeeritud õppe- ja kasvatustegevused rühmade nädala tegevuskavas; ptk 4 punkt 27: lasteasutuse õppekava struktuur; ptk 7 punkt 98: lapse arengu hindamise põhimõtted.
4. Haridusministri 06.12.1999. a määruse nr 58 "Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseisu kinnitamine" punkt 4: õpetaja ametikohtade loomine; punkt 5: liikumisõpetaja ja muusikaõpetaja ametikoha loomine; punkt 7: logopeedi ametikoha loomine.

2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud

Ettepanek õpetajakoolituse õppekavade arendajatele

2003/2004. õa-l on lasteasutuse pedagoogidel täienduskoolituse tulemusena paranenud laste arengu analüüsimise oskused. Riikliku järelevalve tulemustest lähtuvalt soovitame õpetajakoolituses senisest oluliselt enam tähelepanu pöörata õpetajate eneseanalüüsi- ja praktiliste oskuste kujunemisele lapsest lähtuva meetodika rakendamisel.

Ettepanek täienduskoolitusasutustele

Riikliku järelevalve käigus täheldati 2003/2004. õa-l lasteasutuste juhtide kompetentsuse kasvu strateegilise juhtimise valdkonnas. Täienduskoolituse prioriteetseteks teemadeks koolieelsete lasteasutuste pidajatele on jätkuvalt hariduskorraldus, teenistuslik järelevalve, hoolekogu töökorraldus, lasteasutuse sisehindamine. Lasteasutuste juhtidele tuleks kavandada lasteasutuse sisehindamise alaseid koolitusi.

Ettepanek üldharidusosakonnale

Kavandada lapse arengu analüüsi ja sisehindamise alaste käsiraamatute koostamine koolieelsete lasteasutuste pedagoogidele.

2. ÜLDHARIDUS

2003/2004. õppeaastal komplekselt hinnatud koolide arv maakonniti

Riikliku järelevalvet teostati 2003/2004. õppeaastal 90 üldhariduskoolis (vt tabel 1). Seisuga 01.09.2003 oli 627 üldhariduskooli.

Tabel 1

Komplekselt hinnatud koolide arv 2003/2004. õppeaastal

Maakond	Gümnaasium	Põhikool	Algkool	Kokku	%
Harju	17	8	3	28	31,1
Hiiu	0	1	0	1	1,1
Ida-Viru	5	1	0	6	6,7
Jõgeva	4	1	0	5	5,6
Järva	0	1	0	1	1,1
Lääne	2	1	2	5	5,6
Lääne-Viru	2	3	1	6	6,7
Põlva	0	1	0	1	1,1
Pärnu	3	4	2	9	10,0
Rapla	1	5		6	6,7
Saare	0	0	0	0	0
Tartu	3	2	3	8	8,9
Valga	0	3	1	4	4,4
Viljandi	1	3	0	4	4,4
Võru	2	3	1	6	6,7
Kokku	40	37	13	90	100
%	44,4	41,1	14,4	100	

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve aktid

90-st inspekteeritud koolist 82-s toimus õppetöö ühes vahetuses, kahes vahetuses oli õppetöö korraldatud kuues Harjumaa, ühes Tartumaa ja ühes Läänemaa koolis. Liitklasse oli 29 koolis. 14-st algkoolist kaheksas, 36-st põhikoolist kolmeteistkümnes ja 40-st gümnaasiumist kaheksas oli moodustatud liitklasse.

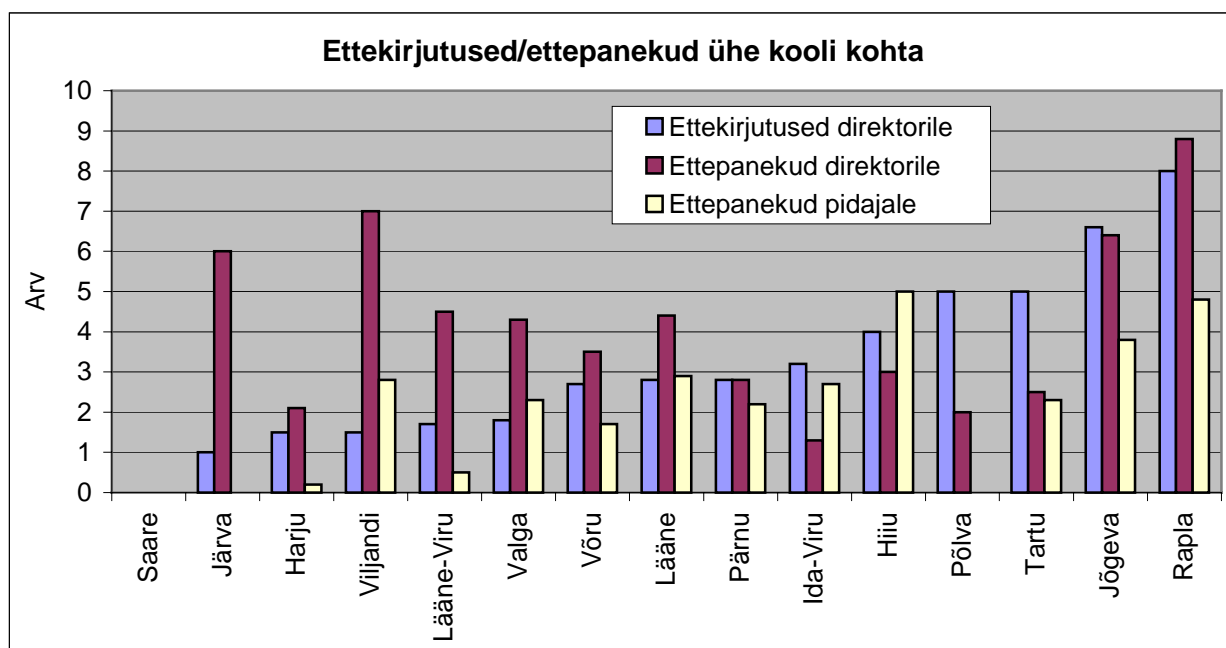
Koolidele tehtud ettekirjutused ja ettepanekud 2003/2004. õppeaastal

Vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele on riiklikul järelevalveorganil õigus teha direktorile ettepanekuid kooli tegevuse parandamiseks ja ettekirjutusi õppe- ja kasvatustegevuses esinevate puuduste kõrvaldamiseks; teha direktorile ja hoolekogule (nõukogule) ettekirjutusi nende antud ja seadusega vastuolus olevate õigusaktide kooskõlla viimiseks kehtivate seadustega; teha valla- või linnavalitsusele ettepanekuid õppe- ja kasvatustegevuse tingimuste parandamiseks või direktori distsiplinaarkorras karistamiseks.

2003/2004. õppeaastal inspekteeritud 90 koolis tehti direktoritele 263 ettekirjutust ja 315 ettepanekut ning kooli pidajatele 150 ettepanekut.

Võrreldes eelmise õppeaastaga, on direktoritele tehtud ettepanekute arv vähenenud, eelmisel õppeaastal oli keskmiselt 4 ettepanekut kooli kohta, sellel õppeaastal 3,9. Direktoritele tehtud keskmine ettekirjutuste arv 3,2 on jäänud samaks. Pidajatele on tehtud eelmise aastaga võrreldes rohkem ettepanekuid. Maakonniti koolide direktoritele ja pidajatele tehtud ettekirjutustest/ettepanekutest annab ülevaate joonis 1. 2003/2004. õppeaastal oli riigis 16 kooli, kellele järelevalve ei teinud ühtegi ettekirjutust ega ettepanekut, nendest 12 olid Harjumaa või Tallinna koolid.

Oli aga ka kool, mille tegevuse kohta tegi järelevalve direktorile 19 ettekirjutust ja 16 ettepanekut ning pidajale 4 ettepanekut.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve aktid

Joonis 1. Ettekirjutused/ettepanekud ühe kooli kohta.

Enim ettekirjutusi pälvis analoogselt eelmise õppeaastaga *õpetamine, kasvatamine ja õppimine* (vt tabel 2). Võtmealas tehti kõige rohkem ettekirjutusi õpilaste hindamise, pedagoogide kvalifikatsiooninõuetele vastavuse ja kooliõppekava kohta, vastavalt 27, 25 ja 21 korral (vt joonis 2 ja tabel 3). Õpilaste hindamist ja pedagoogide kvalifikatsiooni käsitletakse õppeainete õpetamise ja õppimise kokkuvõttes.

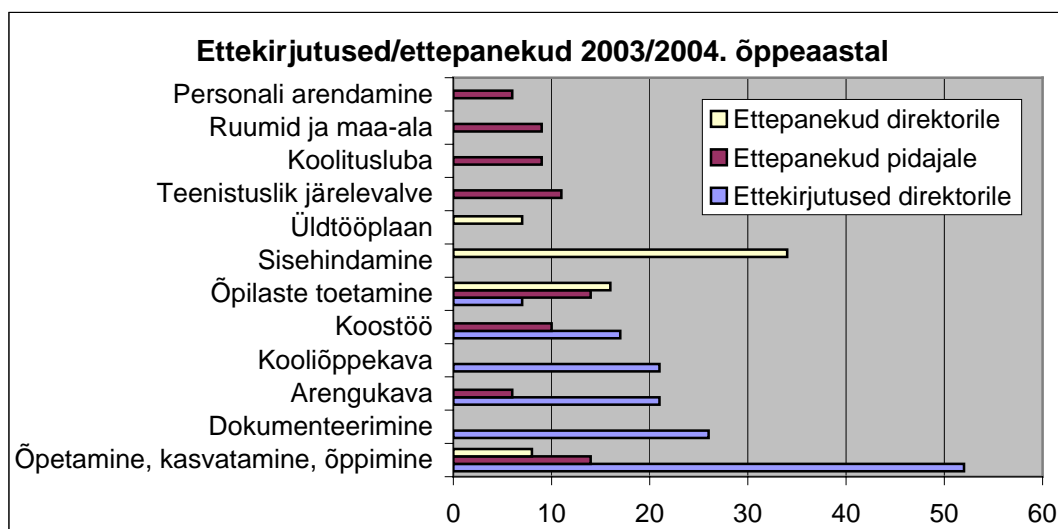
Koolis peetavate kohustuslike dokumentide täitmise korra eiramise kohta tehti 26 ettekirjutust. Ettekirjutuste põhjusteks olid puudused üldtööplaani vormistamisel ja õpilasraamatu ning klassipäevikute täitmisel.

Eelmisel õppeaastal arvukalt ettekirjutusi põhjustanud koostöö kohta on ka sellel õppeaastal jätkuvalt palju ettekirjutusi. Nende peamiseks põhjuseks on õppenõukogu tegevuse mittevastavus kehtestatud korrale. Õppenõukogu ei täida koolis oma põhifunktsiooni. Õppenõukogus ei analüüsita ega hinnata kooli õppe- ja kasvatustööd, ei võeta vastu juhtimiseks vajalikke otsuseid. Protokollid on vormistatud ebakorrektselt ning vastuvõetud otsuste täitmist ei kontrollita.

Ettepanekuid tehti kooli direktoritele kõige rohkem sisehindamisega seotud tegevuste kohta (34 kooli), järgnesid õpilaste toetamine (16) ning hindamine (8).

Pidajatele tehti enim ettepanekuid õpilaste õpetamise, kasvatamise ja õppimise toetamise võimaldamise, õpilaste erivajadusest tingitud täiendavate ametikohtade (logopeed, sotsiaalpedagoog) loomise ja ressursside eraldamise kohta

(14). Pidaja tähelepanu on juhitud ka teenistusliku järelevalve läbiviimise (11), koolidele koolitusloa taotlemise (9) ning hoolekogu õiguspärase tegevuse tagamise (10) vajalikkusele.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve aktid

Joonis 2. Ettekirjutused/ettepanekud 2003/2004. õppeaastal.

Järgnev tabel annab ülevaate indikaatoritest ja tegevustest, mille kohta riiklik järelevalve 2003/2004. õppeaastal tegi enim ettekirjutusi ja ettepanekuid. Indikaatorid on järjestatud koolidele tehtud ettekirjutuste arvu järgi. Sulgudes on võrdluseks toodud koht eelmise õppeaasta pingereas.

Tabel 2

Sagedasemad ettekirjutused/ettepanekud

	Ettekirjutus direktorile		Ettepanek direktorile		Ettepanek pidajale	
	Indikaator	Enim ettekirjutusi pälvinud tegevus	Indikaator	Enim ettepanekuid pälvinud tegevus	Indikaator	Enim ettepanekuid pälvinud tegevus
1.	Õpetamine, kasvatamine, õppimine (1.)	Hindamine (1.)	Sisehindamine (4.)	Sisehindamis-korra loomine, arendamine	Õpilaste toetamine (2.)	Logopeedilise abi võimaldamine (2.)
2.	Üldtööplaani (-)	Üldtööplaani (-)	Õpilaste toetamine (3.)	Parandusõpe (3.)	Teenistuslik järelevalve (-)	Teenistusliku järelevalve läbiviimine
3.	Õpetamine, kasvatamine, õppimine (1.)	Pedagoogide pädevus (-)	Õpetamine, kasvatamine, õppimine (1.)	Hindamine (1.)	Koostöö (3.)	Hoolekogu töö (3.)
4.	Arengukava (5.)	Arengukava vastavus seadusele (5.)	Õpilaste toetamine (3.)	Logopeedilise abi võimaldamine (3.)	Koolitusluba (-)	Koolitusloa taotlemine (-)
5.	Kooliõppekava (3.)	Õppekava üldosa (3.)	Üldtööplaani (-)	Üldtööplaani täiendamine (-)	Ruumid ja maa-ala (1.)	Õpikeskkonna parendamine (1.)
6.	Koostöö (2.)	Õppenõukogu tegevus (2.)	Sisehindamine (4.)	Sidusgruppide kaasamine (-)	Arengukava (4.)	Arengukava kinnitamine (4.)
7.	Õpilaste toetamine (4.)	Individuaalne õppekava (4.)	Sisehindamine (4.)	Enesehindamine (-)	Personali arendamine (-)	Täienduskoolituse ressursi eraldamine (-)

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve aktid

Koolide õppe- ja kasvatustegevuses esinevate puuduste kõrvaldamiseks tuleb koolide tegevus viia vastavusse kehtivate seadustega. Tabel 3 annab ülevaate õigusaktidest, mille täitmata jätmise tõttu tegi riiklik järelevalve sagedamini koolide direktoritele ettekirjutusi.

Tabel 3

Ettekirjutused ja nende aluseks olnud õigusaktide sätted

	Ettekirjutus direktorile	Valdkond	Ettekirjutusi 90 kooli kohta	
			arv	%
1.	Hinnata nõutavate õpitulemuste saavutamist ja õpilaste käitumist ning hoolsust vastavalt kehtivale hindamiskorrale. Haridusministri 20.09.2000. a määrus nr 33 "Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord" § 4 – hindamisest teavitamine; § 5 lg 3 – hinnatakse teadmiste ja oskuste omandatust; § 6 – numbrilise hindamise skaala; § 7 – õpiprotsessi hindamisel õpitulemuste ja õpilase võimete ning arenguga arvestamine; § 8 – arvestuslik hindamine; § 9 lg 3, 5 ja 6 – hindeline arvestus; § 12 lg 4, 5, 6 – kokkuvõttev hindamine; § 21 – õpilase järgmisse klassi üleviimine pärast täiendavat õppetööd.	Hindamine	27	30
2.	Pidada kooli õppe- ja kasvatustöö alaseid dokumente määrusega kehtestatud korra järgi. Haridusministri 25.01.2001. a määrus nr 7 "Kooli õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu vormid ja nende täitmise kord" § 5, 6 – üldtööplaani täitmise kord; § 8, 9 – õpilasraamatu täitmise kord; § 12, 13, 14 – klassipäeviku täitmise kord.	Üldtööplan Õpilasraamat Klassipäevik	26	29
3.	Tagada pedagoogide kvalifikatsiooni vastavus nõuetele. Haridusministri 26.08.2002. a määrus nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded" § 2 lg 2 – kvalifikatsiooninõuete täitmiseks vajalikud pedagoogikakursused; § 21 – põhikooli õpetajate kvalifikatsiooni vastavus nõuetele; § 22 – gümnaasiumi ühe või kahe aine õpetaja kvalifikatsioon; § 24 – parandusõppe õpetaja kvalifikatsioon; § 31 – logopeedi kvalifikatsiooninõuded. VV määrus nr 381 "Õpetajakoolituse raamnõuded" § 17 – õpetaja tööalane täienduskoolitus.	Pedagoogide kvalifikatsioon	25	28
4.	Koostada arengukava vastavuses põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega § 3 ¹ lg 2 ja 3 – arengukava koostamine ja uuendamine ning kinnitamine.	Arengukava	21	23
5.	Viia kooliõppekava vastavusse Vabariigi Valitsuse 25.01.2002. a määruse nr 56 "Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava" sätetega.	Õppekava	21	23
6.	Viia õppenõukogu töö vastavusse haridusministri 29.05.2000. a määrusega nr 14 "Õppenõukogu pädevus ja tegutsemise kord" § 1 – õppenõukogu ülesanne; § 4, 5, 6 – õppenõukogu pädevus; § 8 lg 8 – protokoll koostamine; § 9 – õppenõukogu otsused ja nende täitmine; § 10 – õpilase mitterahuldava käitumise arutamine ja otsuse tegemine.	Õppenõukogu töö	17	19

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve aktid

Aineõpetus ja õppimine

Kooli põhiprotsess on õppimine ja õpetamine vastastikusel toimes. Alates 2002. õppeaastast on riikliku järelevalve prioriteetides olnud määratletud ka õppeained, mille õpetamist ja õppimist ning hindamist järelevalve käigus analüüsitakse. 2003/2004. õppeaastal olid prioriteetseteks õppeaineteks eesti keel ja kirjandus/vene keel ja kirjandus, matemaatika, ajalugu ja A-võõrkeel. Järelevalvetoimingute ja tundide vaatluse käigus selgitati välja aineõpetuse tugevused ja parendusvaldkonnad.

Maakondadest laekunud järelevalveaktidest ja kokkuvõtetest selgus, et õpetamise ja õppimisega seotud valdkonna kohta on järelevalve läbiviijad teinud 90 koolile kokku 73 ettekirjutust, arvukalt on tehtud ka ettepanekuid. 27 juhul on ettekirjutuse põhjuseks puudujäägid õpilaste hindamises, 25 korral on ettekirjutuse aluseks pedagoogide kvalifikatsiooni mittevastavus nõuetele ja 21 ettekirjutust on tehtud kooliõppekavas esinevate puuduste kohta.

Õpilase motiveerimine hindamise abil

Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava sätestab hindamise põhieesmärgid:

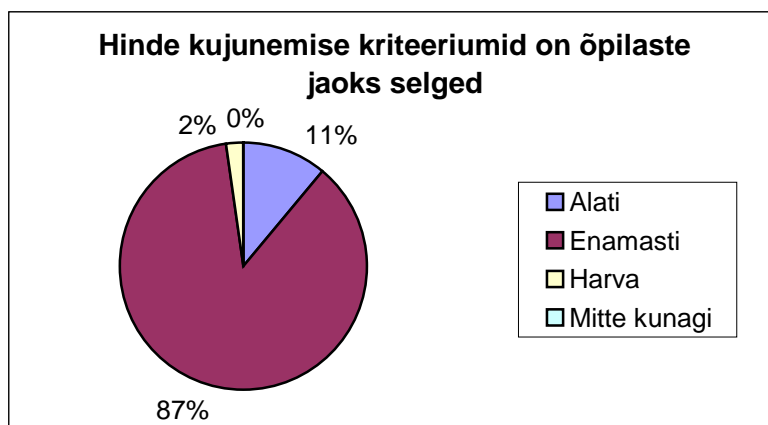
- 1) motiveerida õpilasi sihikindlalt õppima;
- 2) suunata õpilaste enesehinnangu kujunemist;
- 3) suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja arengu toetamisel;
- 4) anda õpilase õpiedukusest tagasisidet õpilasele, õpetajale, kooli juhtkonnale, lapsevanemale.

Maakondadest laekunud järelevalveaktide andmetele tuginedes on haridusministri 20.09.2002. a määrus nr 33 "Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord" õigusakt, mille täitmine tekitas eelmisel aastal ja tekitab jätkuvalt koolidele enim probleeme. Selle valdkonna kohta on 2003/2004. õppeaastal 90 inspekteeritud kooli kohta tehtud 27 ettekirjutust ja 8 ettepanekut, millest järeldub, et enam kui 30%-s koolidest ei järgita nimetatud õigusakti.

Maavalitsuste andmetel tekitas endiselt kõige enam probleeme arvestuslik hindamine, määruse § 8 lg 2 – 12, samuti ei arvestatud õpiprotsessi hindamisel õpilase arengut ja võimeid (§ 7 lg 2) ja kokkuvõtlikul hindamisel veerandi, poolaasta või kursuse lõpus ei lähtunud määruse § 12 lg-test 4, 5, 6. 2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve prioriteedi *õpilase motiveerimine hindamise abil* püstitamisel oligi eesmärgiks järelevalve käigus välja selgitada, kas:

- õpilastele on selgitatud hindamise ja hinde kujunemise kriteeriume;
- protsessihindamisel arvestab pedagoog konkreetse lapse edusamme;
- hinne kajastab teadmiste ja oskuste omandatust.

11 maakonda koostasid ja esitasid riiklikest prioriteetidest lähtuvad riikliku järelevalve kokkuvõtted, mis andsid ülevaate 77 kooli kohta. Nendes kajastati ka eesti keele, matemaatika ja ajaloo õpetamist ning hindamist. Kokkuvõtetest selgus, et 11%-s koolidest olid nende õppeainete hinnete kujunemise kriteeriumid õpilase jaoks alati selged, 87%-s koolidest enamasti selged ja 2%-s koolidest harva selged. Antud ülevaates ei kajastu A-võõrkeele õpetamisega seonduv, sest koolides õpetati A-võõrkeelena erinevaid keeli ja maakondlike kokkuvõtete alusel on raske üldistusi teha.

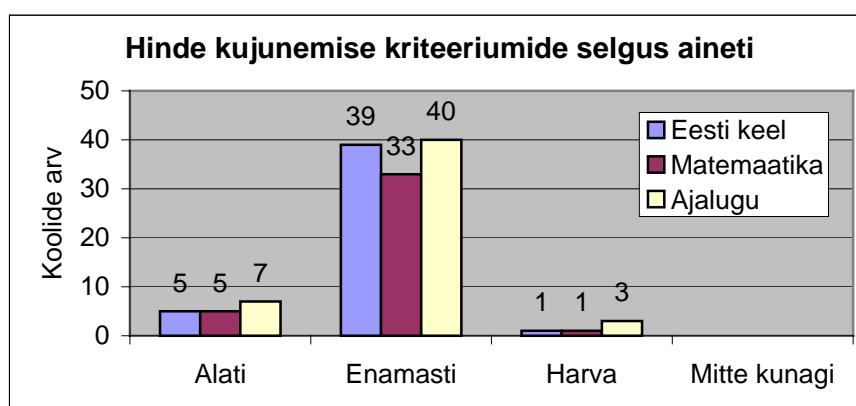

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 3. Hinde kujunemise kriteeriumid on õpilaste jaoks selged.

Õpilaste hindamise korra § 4 lg 1 näeb ette, et kooli hindamise põhimõtteid ja korda tutvustab klassi- või aineõpetaja õppeaasta või ainekursuse algul.

Maakondlike kokkuvõtete andmetel oli hinde kujunemise kriteeriume ebapiisavalt tutvustatud põhikoolides. Algkoolides ja gümnaasiumides olid hinde kujunemise kriteeriumid õpilastele alati või enamasti selged. Aineti olulisi erinevusi ei esinenud.

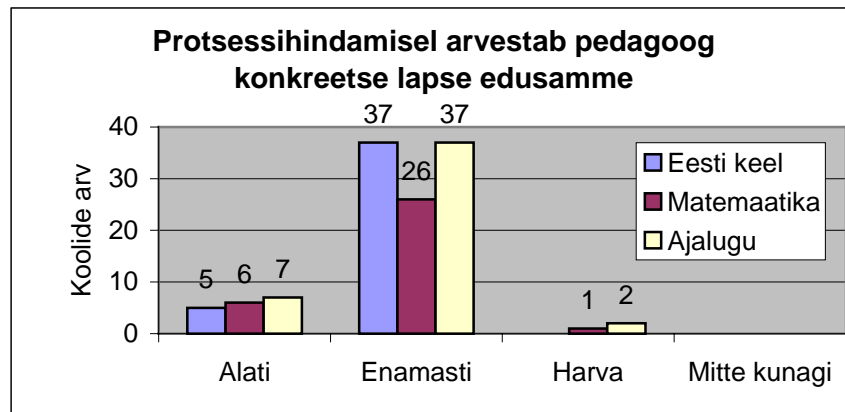

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 4. Hinde kujunemise kriteeriumide selgus aineti.

Õpiprotsessi hindamine on õppimise üksiktulemuste hindamine, mille eesmärk on õpilasele õppimise edukusest tagasiside andmine, õpimotivatsiooni ja positiivse enesehinnangu toetamine ning õppeülesannete korrigeerimine ning vajadusel diferentseerimine. Hindamise objektid ja vahendid valib õpetaja ning hindamisel arvestatakse nõutavaid õpitulemusi, õpilase individuaalseid võimeid ja arengut.

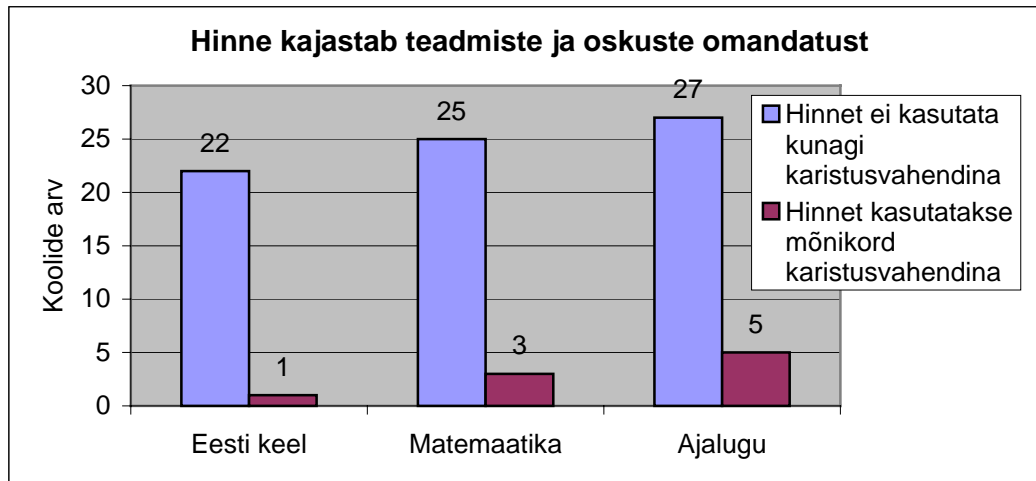
Järelevalve kokkuvõtetest selgus, et koolides enamasti (88%) või alati (12%) arvestati protsessihindamisel konkreetse lapse edusamme ja arengut. Üksikutel juhtudel ei olnud põhikoolide ja gümnaasiumide matemaatika- ning ajalooõpetajad sellest lähtunud. Järelevalve läbiviijate hinnangul oli protsessihindeid vähe ja neid ei kasutatud arvestuslikul hindamisel, seega oli ka nende motiveeriv mõju vähene. Õpilaste hindamisel keskenduti arvestuslikule hindamisele ja protsessihindamine oli teisejärguline.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 5. Protsessihindamisel arvestab pedagoog konkreetse lapse edusamme.

Hindamise eesmärgiks on õpilase motiveerimine sihikindlalt õppima, enesehinnangu kujunemise suunamine ning teadmiste ja oskuste omandatuse kajastamine. 96%-s inspekteeritud koolidest täitis hindamine seda eesmärki, 4%-s koolidest, valdavalt põhikoolides, kasutati aga mõnikord hinnet ka karistusvahendina, mis on lubamatu.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 6. Hinne kajastab teadmiste ja oskuste omandatust.

Maakondade järelevalveinspektorid on koolide õppe- ja kasvatustöö vaatluste ja järelevalvetulemuste analüüsi põhjal välja toonud selle valdkonna tugevused ja parendamist vajavad aspektid. Hindamise abil motiveerimine võib ühe kooli erinevates astmetes olla tugevuseks või parendusvaldkonnaks. Sagedamini motiveerivad hinne ja kiitmisega õpilasi klassiõpetajad I ja II kooliastmes, seal on ka õpilaste õpitahe ja motivatsioon kõrgem. Kolmandas kooliastmes on õpilastel palju puudulikke protsessihindeid, samuti puudulikke arvestuslikke ning kokkuvõtlikke veerandihindeid. Langenud on õpihuvi ja õpimotivatsioon. Vähe hinnatakse õpiprotsessi ja hinne ei kajasta õpilase edusamme ning arengut. Samas tuuakse aktides parendust vajava aspektina välja see, et õpetajad ei suuda õpilastes aine vastu huvi tekitada, neid motiveerida ja tunnustada. Kumb on põhjus, kumb tagajärg? Aktidest selgus, et õpetajad ei analüüsinud piisavalt oma tegevust ega enda osa õpilase õpitulemuste kujunemises. Töös õpiraskustega õpilastega keskenduti vaid järeleaitamisele ja peale õppetunde järelevastamisele.

Sagedamini nimetatud tugevused ja parendust vajavad aspektid seoses õpilaste motiveerimise ja hindamisega 2003/2004. õppeaastal.

Tugevused	Koolide arv	Parendust vajavad aspektid	Koolide arv
Hindamise abil motiveeritakse õpilasi pidevalt õppima.	15	Õpetajad ei suuda õpilasi motiveerida, tekitada õpilastes ainehuvi, vähe on tunnustamist.	11
Õpetajad oskavad õpilasi motiveerida ja toetada.	9	Paljud puudulikud hinded jäävad parandamata.	8
Õpilasi motiveeritakse kiitmise ja tunnustamisega.	3	Vähe kasutatakse hindamisel protsessihindeid.	6

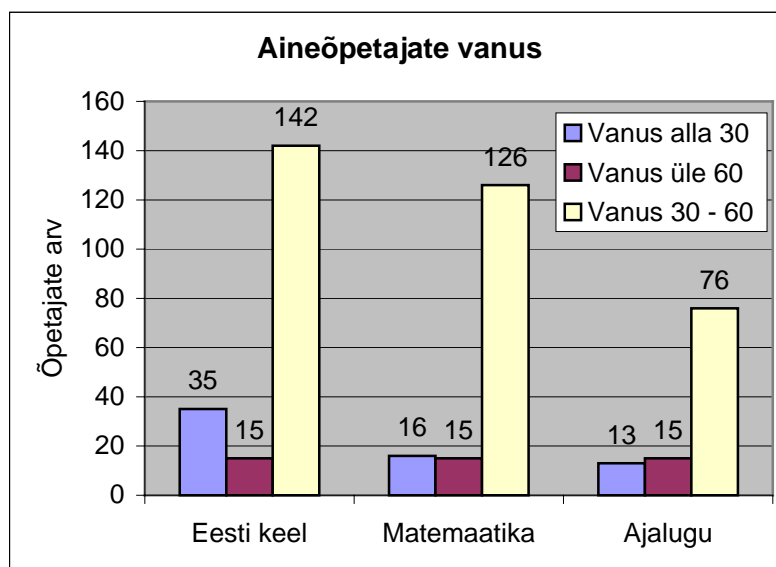
Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Kolmel eelnend õppeaastal on riikliku järelevalve kokkuvõtetes juhitud koolide direktorite tähelepanu õpilaste hindamises esinevatele puudujääkidele, olukord pole aga muutunud. Hetkel kehtiv hindamisjuhend ei võimalda õppetöö spetsiifikaga arvestada ega hindamist eri kooliastmetes erinevalt korraldada ning see põhjustabki eiramisi.

Pedagoogide kutsealane pädevus

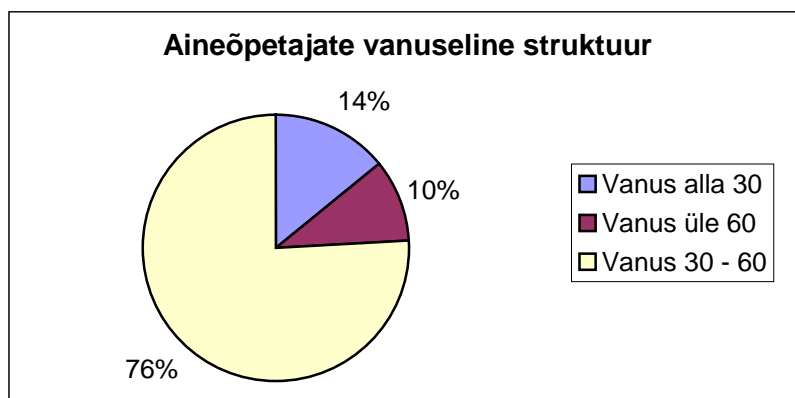
Pedagoogide kvalifikatsiooni mittevastavuse kohta on järelevalve teinud koolidele kokku 25 ettekirjutust. Järelevalve prioriteedist lähtuvalt oli teravdatud tähelepanu all eesti keele/vene keele, matemaatika- ja ajalooõpetajate kvalifikatsioon. Kokkuvõtetest selgus, et nimetatud ainete õpetajatest 76% on 30–60-aastased, 14% alla 30-aastased ja 10% vanemad kui 60. See lubab optimistlikult järeldada, et nimetatud ainete kvalifitseeritud õpetajate noor järelkasv on koolidesse jõudmas. Vaid ajalooõpetajatele ei ole koolidesse noort täiendust tulnud.

Kui noor õpetaja asub kooli tööle, vajab ta uute oludega kohanemiseks aega ja tuge. Seepärast on oluline, et kogunud kolleegid teda töösse sisseelamisel ja kooli töökorraldusega harjumisel igakülgset abistaksid ja juhendaksid.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

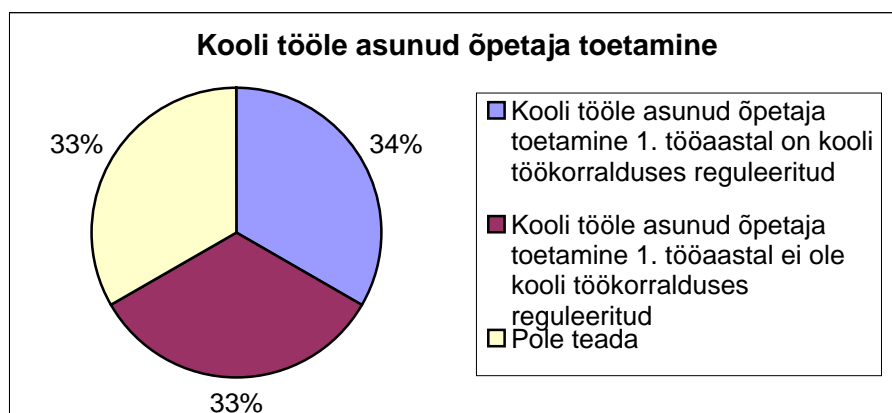
Joonis 7. Aineõpetajate vanus.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 8. Aineõpetajate vanuseline struktuur.

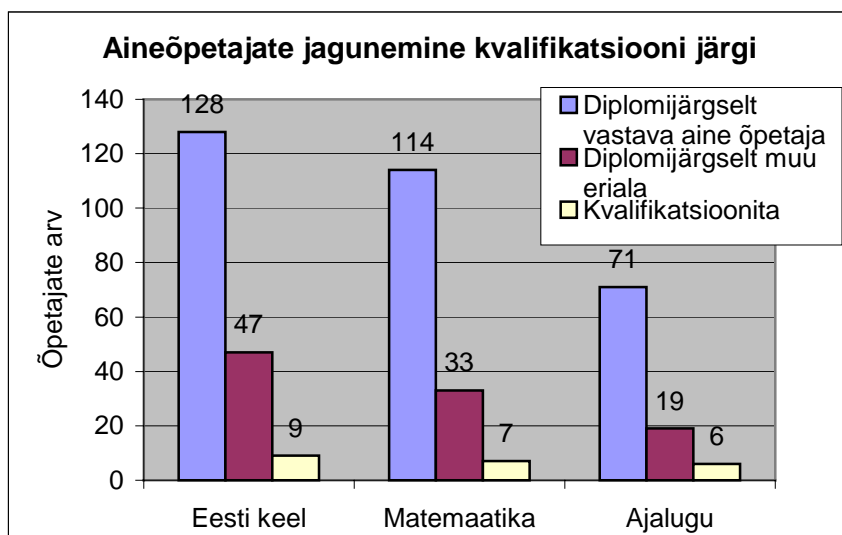
Järelevalve käigus selgitati välja, kas kooli tööle asunud õpetaja toetamine on kooli töökorralduses reguleeritud. Maakondadest saadud kokkuvõtete alusel võib väita, et noor õpetaja on jäetud suhteliselt omapäi toimetama. Vaid kolmandikus koolidest on õpetaja toetamine töökorralduslikult reguleeritud, kolmandikus ei ole seda tehtud ning kolmandiku koolide kohta pole järelevalve käigus informatsiooni saadud või küsitud (vt joonis 7). Kui koolid tahavad, et noor õpetaja kooli tuleks ja jääks, ei tohiks teda toetuseta jätta. Olulisi muutusi noore pedagoogi koolitöökaks ettevalmistamisel toob kaasa 2004. a rakendunud õpetajate kutseasta, mille läbimise kohustus laieneb kõigile esimest korda õpetajaametisse asuvatele õpetajatele. Kutseasta aitab tähtsustada kutsealast arengut ja koolide vastutust õpetajate jätkukoolituse eest.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 9. Kooli tööle asunud õpetaja toetamine.

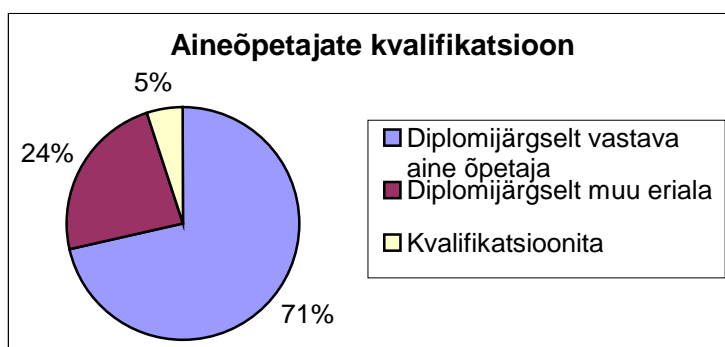
Maakondlike kokkuvõtete andmetel jagunevad emakeele ja kirjanduse, matemaatika- ning ajalooõpetajad kvalifikatsiooni alusel koolides järgmiselt: 71% õpetajatest on diplomijärgselt vastava aine õpetajad, 24% õpetajatest on muu kvalifikatsiooniga ja 5% kvalifikatsioonita (vt joonis 9). Aineti olulist erinevust ei esine. Kvalifikatsiooninõuetele mittevastavate pedagoogidega täidetakse koolides üheks õppeaastaks need õpetajate ametikohad, mille täitmine konkursi korras ebaõnnestus.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

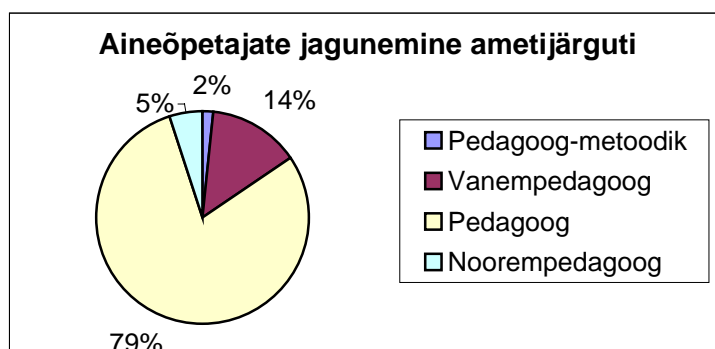
Joonis 10. Aineõpetajate jagunemine kvalifikatsiooni järgi.

Emakeele-, matemaatika- ja ajalooõpetajate hulgas oli koolides arvuliselt kõige rohkem pedagoogi ametijärguga õpetajaid, kes moodustasid 79% valimis olnud koolide vastavate ainete õpetajatest. 14% omasid vanempedagoogi, 2% pedagoog-metoodiku ning 5% noorempedagoogi ametijärku (vt joonis 10). Pedagoog-metoodikute ja vanempedagoogide suhteliselt suur osakaal lubab küll eeldada, et kooli tööle asunud noor pedagoog võiks saada asjatundlikku ja mitmekülgset toetust.

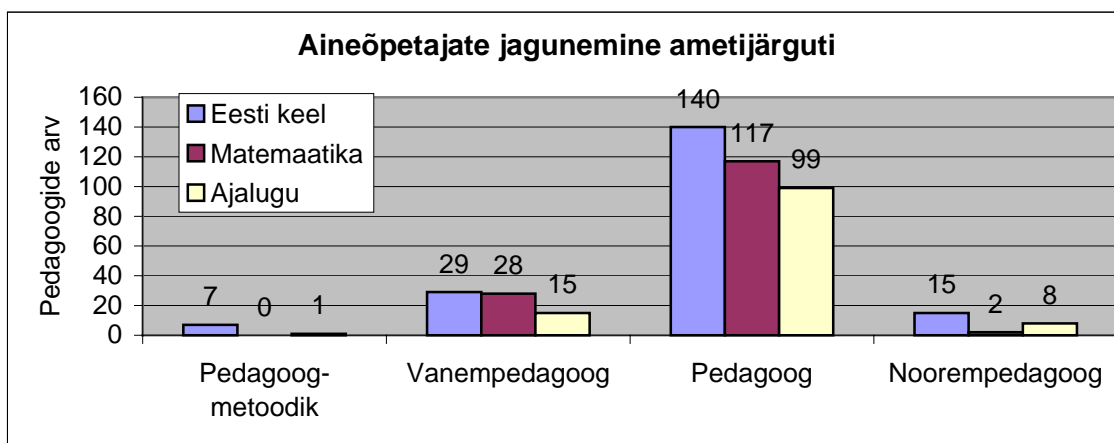
Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 11. Aineõpetajate kvalifikatsioon.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 12. Aineõpetajate jagunemine ametijärguti.

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve kokkuvõtted

Joonis 13. Aineõpetajate jagunemine ametijärguti.

Järgnevasse tabelisse on koondatud maakondlikes riikliku järelevalve aktides sagedamini nimetatud koolide tugevused ja parendust vajavad aspektid personali arendamisel.

Tabel 5

Sagedamini nimetatud tugevused ja parendust vajavad aspektid personali arendamisel

	Sagedamini nimetatud tugevused	Koolide arv	Sagedamini nimetatud parendust vajavad aspektid	Koolide arv
1.	Koolis on olemas personali tunnustamise süsteem.	54	Personali tunnustamise süsteem vajab täiustamist.	19
2.	Koolis on olemas koolitusplaan.	48	Koolitusplaani pole koostatud.	17
3.	Koolis pööratakse suurt tähelepanu sisekoolitustele.	28	Täienduskoolituse tulemuslikkust ja ressursside kasutamist ei analüüsita.	15
4.	Koolituse tulemusi/ressursside kasutamist analüüsitakse.	20	Pedagoogide kvalifikatsioon ei vasta nõuetele.	13
5.	Pedagoogid edastavad koolituselt saadud informatsiooni kolleegidele.	19	Pedagoogide vähene osalus täienduskoolituses.	7
6.	Juhtkond toetab kõikide töötajate arengut.	16	Atesteerimisega seotud probleemid.	5
7.	Täienduskoolituseks eraldatud ressursse kasutatakse sihtotstarbeliselt.	9	Arenguvestluste puudumine.	5
8.	Personalipoliitika on välja töötatud.	8	Noorte pedagoogide toetamine ja juhendamine on koolis määratlemata.	4
9.	Noorte pedagoogide toetamise põhimõtted on välja töötatud.	6	Riigikeele oskuse madal tase.	4
10.	Viiakse läbi arenguvestlusi.	5		

Allikas: Maavalitsuste riikliku järelevalve aktid

Turvalise õpikeskkonna kujundamine

2003/2004. õppeaasta algul saadeti koolidesse haridus- ja teadusministri ringkiri, kus paluti koolijuhtidel pöörata senisest rohkem tähelepanu turvalise õpikeskkonna kujundamisele. Samal õppeaastal pööruti ringkirjaga ka koolide õpilasmavalitsuste poole, et julgustada neid kooli turvalise õpikeskkonna kujundamises osalema. Käesoleval aastal täiendati põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse paragrahvi 32 lõikega 3, mille järgi kool rakendab abinõusid vaimse ja füüsilise vägivalla ennetamiseks, tehes koostööd lastevanemate (eestkostjate, hooldajate), kooli pidaja ning vajadusel politsei ning teiste ametiasutuste ja ekspertidega. Õpilaste ning kooli töötajate vaimset või füüsilist turvalisust

ohustavatest juhtumitest teavitamise ning nende juhtumite lahendamise kord määratakse kindlaks kooli kodukorras (jõustus 07.05.2004).

Möödunud õppeaasta riikliku järelevalve kontrollaktide põhjal saab välja tuua järgmised sagedamini esinenud tugevused turvalise õpikeskkonna kujundamisel:

- on olemas kooli kodukord ja sisekorraeeskirjad, milles on kajastatud ka turvalisus (74% koolidest);
- koolis valitsevad üksteisega arvestavad suhted (64% koolidest);
- on tagatud vaimset ja füüsilist turvalisust tagav keskkond (53% koolidest);
- küsitluste kaudu on hinnatud õpikeskkonna turvalisust (30% koolidest);
- turvalisusega tegelemine kajastub kooli õppekavas, arengukavas, üldtööplaanis (23% koolidest).

Sagedamini nimetatud parendamist vajavad aspektid seoses turvalise keskkonna kujundamisega koolides:

- õpilaste turvalisuse tagamine koolis (19% koolidest);
- õpilastevahelised halvad suhted, koolivägivalla esinemine (7% koolidest);
- kooli kodukorra eeskirjade mittetäitmine (7% koolidest);
- õppe- ja töökeskkond ei ole piisavalt turvaline (7% koolidest);
- koostöö kooli psühholoogi ja sotsiaalpedagoogiga on ebapiisav (6% koolidest);
- puudub turvalisuse analüüs (6% koolidest).

Enam levinud meetmed, mida koolid rakendavad turvalisuse tagamiseks, on järgmised:

- õpetajad (mõnes koolis ka õpilased) peavad vahetundides korda;
- tehakse koostööd noorsoopolitseiga;
- koolis on valvur, kes jälgib kooli sisenejaid;
- õpilastele on üles seatud nn murekast;
- koolis on turvatöötaja;
- kõik probleemid lahendatakse kohe;
- on välja selgitatud kiusamise kohad, mis on võetud teravdatud tähelepanu alla;
- on olemas tugiisikud/usaldusisikud õpilaste ja õpetajate toetamiseks;
- viiakse läbi vastavateemalisi klassijuhatajatunde;
- toimub õpetajate ja lastevanemate koolitus.

11 maavalitsusest laekunud andmetel pöörduiti möödunud õppeaastal 10 korral kirjalike avaldustega maavalitsuse kui riikliku järelevalveorgani poole seoses turvalisusega koolis. Põhjusteks olid õpilaste ja õpetajate vahelised suhtlemisprobleemid (5 korral), hindamisega seonduv, koduõppe korraldamine ning probleemid hüperaktiivsete lastega. Enamikul juhtudel leiti probleemidele lahendus, mõnel juhul ka osapooli osaliselt rahuldav lahend. Ilmneb, et enamasti pöörduvad lastevanemad kohe kas maavalitsuse või Haridus- ja Teadusministeeriumi poole, kuid mitte kooli pidaja poole, kes peaks esmajärjekorras vastutama kooli õiguspärase tegevuse eest.

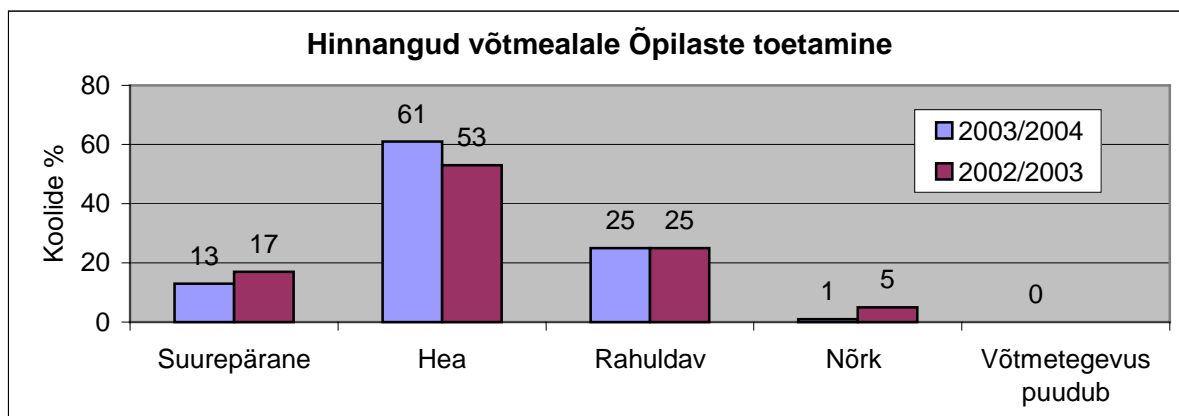
Järelevalve läbiviijate hinnangul on enamik koole teadvustanud koolivägivalla ennetamise vajalikkust ja turvalise õpikeskkonna olulisust. Kuid sageli ei saavutata soovitud tulemust meetmete piiratuse ja koostöövõrgustiku puuduliku toimimise tõttu. Järelevalve läbiviijate hinnangul raskendavad turvalise keskkonna kujundamist koolis kooliväliste mõjurite üha kiirem tungimine kooli ning üha suurenevad pereprobleemid, kuid ka õpetajate kohati vähene kaasatus

turvalisuse kujundamisse. Seetõttu on ennetustööks hädavajalik erinevate osapoolte vaheline igakülgne koostöö kooli ja omavalitsuse tasandil ning võimalikult kiire reageerimine juhtunule.

Õpilaste toetamine

Kaasava hariduse põhimõtete rakendamisega tõuseb järjest enam päevakorda õpilaste individuaalsusega arvestamine võimetekohase hariduse omandamisel. Seetõttu on õpilaste toetamine ja individuaalsete vajadustega arvestamine olnud riikliku järelevalve prioriteediks juba kolm aastat.

Joonisel 14 on kujutatud riikliku järelevalve hinnangud võtmealale *õpilaste toetamine* õppeaastatel 2002/2003 ja 2003/2004. On näha, et hinnangu "hea" osakaal on 2003/2004. õppeaastal suurenenud, võrreldes 2002/2003. õppeaastaga, ning hinnangu "nõrk" saanud koolide osakaal vähenenud. Samas oli neid koole, kelle tööle anti hinnang "suurepärase", 2002/2003. õppeaastal veidi rohkem kui 2003/2004. õppeaastal.

Joonis 14. Hinnangud võtmealale *õpilaste toetamine*.

Riikliku järelevalve läbiviijate hinnangul püüavad koolid üldjuhul õpilaste hariduslikke erivajadusi välja selgitada ja ka abi vajavatele õpilastele toetust pakkuda. Mitmete tugisüsteemide rakendamiseks on vaja spetsialiste (psühholoog, logopeed, sotsiaaltöötaja) või spetsiaalset ettevalmistust saanud õpetajaid (parandusõpe, tasandusklass). Nende olemasolu koolis ei sõltu üksnes kooli heast tahtest ja tegevusest, vaid ka kooli pidaja soovist ja pingutustest. Mitmel juhul on järelevalve läbiviijad rõhutanud, et omavalitsus ja kool on otsinud puudevaid spetsialiste, kuid tööle pole õnnestunud saada kedagi. Kuna logopeedide saamine kooli on olnud terav probleem juba aastaid, on vaja lahendada nende palgaprobleem ning kaaluda tuleks ka riikliku koolitustellimuse suurendamist logopeedide osas. Omaette probleemiks on logopeediline abi muukeelsetes koolides ning ka täiskasvanute gümnaasiumis. Kuna täiskasvanute gümnaasiumides õpib järjest enam põhihariduseta õpilasi, kellel hariduse omandamises mitmeaastane paus, on suurenenud vajadus nii logopeedilise kui ka sotsiaalpedagoogilise ja psühholoogilise abi järele.

Tabelis 6 on kajastatud tugisüsteemide rakendumine koolides, kus eelmisel õppeaastal viidi läbi riiklik järelevalve. Näidatud on koolid, kus tugisüsteem on olemas ja katab olemasolevad vajadused; koolid, kus tugisüsteem on olemas, kuid vajadused tugisüsteemi järele on suuremad, ning koolid, kus tugisüsteemi pole rakendatud, kuid vajadus selle järele on olemas. Tabel on koostatud riikliku järelevalve kontrollaktis või maakondlikus kokkuvõttes sisalduva informatsiooni põhjal. Osa koolide kohta vastav informatsioon puudus, millest võib järeldada, et tugisüsteemi ei peeta vajalikuks või ei ole selle vajadust välja selgitatud.

Tugisüsteemide rakendumine koolides

Tugisüsteem	Koolide arv ja %		Koolid, kus tugisüsteem on olemas ja katab vajadused		Koolid, kus tugisüsteem on olemas, kuid vajadused on suuremad		Koolid, kus tugisüsteemi pole, kuid vajadus on	
	Arv	%	Arv	%	Arv	%	Arv	%
Logopeediline abi	35	39	20	22	24	27		
Parandusõpe	25	28	14	16	15	17		
Individuaalne õppekava	41	46	2	2	5	6		
Kasvatusraskustega õpilaste klass	7	8	0	0	2	2		
Psühholoog	29	32	4	4	14	16		
Sotsiaaltöötaja/sotsiaalpedagoog	24	27	2	2	13	14		
Pikapäevarühm	61	68	5	6	1	1		
Tasandusklass	7	8	0	0	1	1		
Koduõpe	41	46	1	1	1	1		

Allikas: 2003/2004. õa maavalitsuste riikliku järelevalve aktid ja kokkuvõtted

Tabelist on näha, et 27%-s vaadeldud koolidest puudub logopeedilise abi saamise võimalus ning 22%-s koolidest on vajadus logopeedilise abi järele suurem, kui kool suudab pakkuda. Psühholoogi teenuse järele on vajadus 16%-s koolidest ja sotsiaaltöötaja järele 14%-s koolidest. Kui lisada siia veel nende koolide näitajad, kus tugisüsteem on küll olemas, kuid reaalne vajadus suurem, siis on ka vastavad protsendid oluliselt suuremad.

Riikliku järelevalve läbiviijad on kohaliku omavalitsuse, kooli ja perekonna tasandil esile toonud põhjused, mis takistavad/raskendavad tugisüsteemide rakendamist.

Kohaliku omavalitsuse tasandil:

- spetsialistide puudus;
- rahapuudus ei võimalda täiendavate ametikohtade (logopeed, sotsiaaltöötaja, õpilasnõustaja) loomist;
- logopeedilise abi puudumine lasteaedades suurendab abivajajate hulka koolis.

Kooli tasandil:

- koolid ei pea vajalikuks hariduslike erivajadustega õpilaste väljaselgitamise süsteemi fikseerimist õppekavas ja selle rakendamist;
- koolid ei ole piisavalt teadvustanud õpilaste toetamise võimalusi;
- õpetajate hoiakud ja suhtumine raskendavad tugisüsteemide rakendamist;
- koolid ei analüüsi regulaarselt rakendatud tugisüsteemide tulemuslikkust;
- logopeedid vajavad kvaliteetseks tööks vastava sisustusega omaette ruumi, kuid sageli see puudub.

Perekonna tasandil:

- perede sotsiaalsete probleemide tõttu on kodune toetus ja abi lastele väike;
- perede majanduslike raskuste tõttu peavad lapsed enne põhikooli lõppu tööle minema ja kool jääb pooleli;
- tugisüsteemide rakendamist raskendavad lastevanemate ja kooli eriarvamused.

Õpilaste puudumiste üle peavad koolid üldiselt arvestust ning paljudel juhtudel tehakse koolikohustuse täitmise tagamiseks koostööd kooli hoolekoguga, kohaliku omavalitsusega ja noorsoopolitseiga. Kuid on koole, kus esineb palju põhjusega puudumisi. Riikliku järelevalve läbiviijate hinnangul ei anna koolide rakendatud koolikohustuse täitmise tagamise ja puudumiste vähendamise meetmed sageli tulemusi, sest lüngad seadusandluses ei kohusta lapsevanemat

oma lapse koolikohustuse täitmist tagama, lapsi jäetakse liiga kergekäeliselt koju, ilmneb lastevanemate vähene huvi lapse koolikohustuse täitmise vastu.

Klassikursuse kordamine

Haridusministri 20. septembri 2000. a määruse nr 33 "Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursuse kordama jätmise alused, tingimused ja kord" järgi jäetakse põhikooli 2.–9. klassi õpilane õppeperioodi lõpul klassikursust kordama, kui tal on kolmes või enamal õppeaines mitterahuldav aastahinne või on aastahinne välja panemata või kui ta ei täitnud täiendava õppetöö ülesandeid rahuldavalt kahes õppeaines või jättis täiendavale õppetööle tulemata või kellel oli õppeperioodi lõpul kuni kahes õppeaines mitterahuldav aastahinne või eksamihinne ja kes ei sooritanud järeltööd (-töid) või korduseksamit (-eksameid) vähemalt rahuldavalt. Sama määrus sätestab, et õpilast ei jäeta kolmandaks õppeaastaks klassikursust kordama. Seega viiakse õpilane, kes on juba klassi korranud, kuid kelle edasijõudmine on mitterahuldav, puudulike hinnetega edasi järgmisse klassi.

2004. aasta kevadel palus Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakond informatsiooni klassikursuse kordamise ja puudulikega edasi viidud õpilaste kohta iga maakonna viiest koolist. Andmeid laekus kokku 78 koolilt, mis moodustab 12,4% Eesti koolidest (tabel 7).

Tabel 7

Küsitlusele vastanud koolid maakonniti

Maakond	Algkool	Põhikool	Gümnaasium	Kokku
Harju	3	2	4	9
Hiiu	0	3	2	5
Ida-Viru	0	2	2	4
Jõgeva	1	2	2	5
Järva	1	2	2	5
Lääne	3	1	1	5
Lääne-Viru	1	2	1	4
Põlva	1	2	2	5
Pärnu	1	2	2	5
Rapla	1	2	2	5
Saare	1	2	1	4
Tartu	1	4	3	8
Valga	2	2	2	6
Viljandi	1	1	2	4
Võru	0	2	2	4
KOKKU	17	31	30	78

Antud kokkuvõtte eesmärgiks oli kaardistada klassikursuse kordamine, selle põhjused ja tulemuslikkus. Koolidelt küsiti andmeid nende õpilaste kohta, kes kordasid 2002/2003. õppeaastal klassi, ning õpilaste kohta, kes olid 2001/2002. õppeaastal klassikursust korranud ning õppeaasta lõpus mitterahuldavate hinnetega järgmisse klassi edasi viidud (edaspidi *mitterahuldavatega edasi viidud*).

Koolidelt laekunud andmetest selgus, et valimis olnud koolide 1.–9. klassi 22 212 õpilasest kordas 2002/2003. õppeaastal klassikursust kokku 590 õpilast, kellest 445 olid poisid ja 145 tüdrukud (tabel 8). Kõige enam oli klassikursuse kordajaid 8. klassis (138 kordajat), mis oli 4,6% valimis olnud koolide 8. klasside õpilaste arvust. Nimetatud 590 õpilasest oli varem klassikursust korranud 157 õpilast, so 26,6% valimis olnud koolide 2002/2003. õppeaasta klassikursuse kordajatest. Poisse oli jäänud keskmiselt kolm korda rohkem klassikursust kordama kui

tüdrukuid. Eriti suur oli poiste ja tüdrukute arvuline suhe 7. klassi klassikursuse kordajate hulgas, kus ühe tüdruku kohta oli viis poissi.

Õpilasi, kes 2001/2002. õppeaasta aastahinnete alusel viidi järgmisse klassi edasi mitterahuldavate hinnetega, oli 2002/2003. õppeaastal valimis olnud koolides 137, neist 104 olid poisid ja 33 tüdrukud (tabel 8). Varem oli neist klassikursust korranud 48 õpilast, so 35% valimis olnud koolide 2002/2003. õppeaastal mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest. Tabelis 8 on õpilased näidatud selle klassi all, mille nad lõpetasid mitterahuldavate hinnetega. On näha, et ka nende hulgas oli kõige rohkem 8. klassi õpilasi (kokku 41). Ka mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste hulgas oli poisse üle kolme korra rohkem kui tüdrukuid. Suurim oli see erinevus 7. klassis, kus ühe mitterahuldavaga edasi viidud tüdruku kohta oli peaaegu kaheksa poissi.

Kokku oli 2002/2003. õppeaastal klassikursuse kordajaid ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilasi 727, mis moodustab ~3,3% valimis olnud koolide 1.–9. klassi õpilaste arvust. Hariduslike erivajadustega õpilasi oli koolide andmetel nende hulgas 87, mis on ~12 % klassikursuse kordajate ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste arvust.

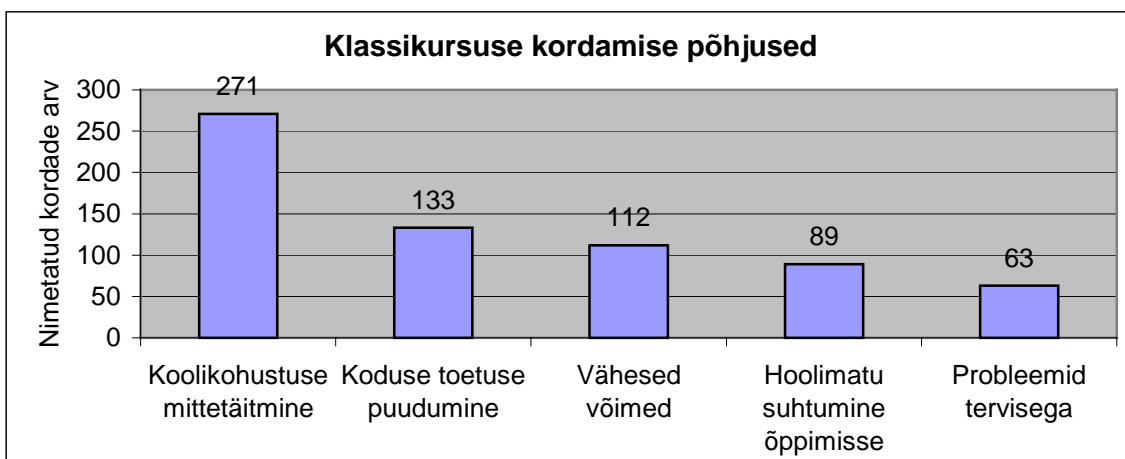
Tabel 8

Klassikursuse kordajad ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilased klassiti

Klass	Klassikursuse kordajad				Mitterahuldavatega edasi viidud			
	Arv kokku	% õpilaste koguarvust	Poiste arv	Tüdrukute arv	Arv kokku	% õpilaste koguarvust	Poiste arv	Tüdrukute arv
1.kl	7	0,4	3	4	0	0	0	0
2.kl	11	0,6	8	3	4	0,2	2	2
3.kl	36	1,7	28	8	4	0,2	4	0
4.kl	46	1,9	36	10	7	0,3	7	0
5.kl	58	2,2	47	11	14	0,5	9	5
6.kl	82	2,9	64	18	24	0,9	18	6
7.kl	110	3,9	92	18	35	1,2	31	4
8.kl	138	4,6	100	38	41	1,4	30	11
9.kl	102	3,8	67	35	8	0,3	3	5
Kokku	590	2,6	445	145	137	0,6	104	33

Valimi koolidest ei olnud 2002/2003. õppeaastal ühtegi klassikursuse kordajat 29%-s algkoolidest, 16%-s põhikoolidest ja 3%-s põhikoolidest ja gümnaasiumidest, mis tegutsevad ühe asutusena (edaspidi *gümnaasium*). Mitterahuldavatega edasi viidud õpilasi ei olnud samal õppeaastal valimi koolidest 94%-s algkoolidest, 39%-s põhikoolidest ja 41%-s gümnaasiumidest. Klassikursuse kordajate maksimumarv ühes koolis eri kooliliikides oli järgmine: algkoolis 6, põhikoolis 16, gümnaasiumis 37. Sama näitaja mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste osas oli järgmine: algkoolis 2, põhikoolis 11 ja gümnaasiumis 7.

Joonisel 15 on toodud peamised klassikursuse kordamise põhjused koolidest laekunud andmete põhjal, kusjuures ühe õpilase puhul võis olla nimetatud rohkem kui üks põhjus. Kõige sagedamini nimetati klassikursuse kordamise põhjuseks puudumist, koolikohustuse mittetäitmist. Järgnesid koduse toetuse puudumine, pereprobleemid, vähesed vaimsed võimed, hoolimatu suhtumine õppetöösse ning haigus. Oli ka koole, kus toodi klassikursuse kordamise põhjuseks õpilase käitumisprobleemid ning probleemsed suhted kaaslaste ja õpetajatega.

Joonis 15. Klassikursuse kordamise põhjused

Tabelis 9 on toodud valimi koolide klassikursuse kordajate ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste keskmiselt puudunud tundide arv kooliastmeti. Tabelist on näha, et keskmiselt puudus klassikursuse kordaja I kooliastmes 106 t, II kooliastmes 205 t ja III kooliastmes 317 t. Mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste puhul olid näitajad järgmised: I kooliastmes 160 t, II kooliastmes 294 t ja III kooliastmes 370 t. Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna möödunudaastase küsitluse põhjal koolikohustuse täitmise kohta selgus, et 1.–9. klassi õpilane puudus koolist keskmiselt 78 tundi õppeaasta jooksul. Koolidest laekunud andmetest selgus, et klassikursust korranud ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest ~25 % puudus õppeaasta jooksul koolist kuni 78 tundi, ülejäänud õpilaste, kelle kohta andmeid oli esitatud, puudunud tundide arv oli suurem.

Tabel 9

Keskmiselt puudunud tunnid kooliastmeti

Kooliaste	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Keskmiselt puudunud tunnid klassikursuse kordaja kohta	106	205	317
Keskmiselt puudunud tunnid mitterahuldavatega edasi viidud õpilase kohta	160	294	370

Tabelis 10 on toodud klassikursuse kordajate ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste keskmiselt puudunud tunnid klassiti. Võrdlusena on toodud maksimaalne lubatud tundide arv õppeaastas.

Tabel 10

Keskmiselt puudunud tunnid klassiti

Klass	1.kl	2.kl	3.kl	4.kl	5.kl	6.kl	7.kl	8.kl	9.kl
Klassikursuse kordaja keskmiselt puudunud tunnid	63	153	103	116	166	286	270	296	413
Mitterahuldavatega edasi viidud õpilase keskmiselt puudunud tunnid	0	105	379	25	519	205	398	329	467
Maksimaalne lubatud tundide arv õppeaastas	700	805	875	875	980	1050	1050	1120	1190

Koolidest laekunud informatsiooni põhjal puudusid klassikursuse kordajad ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilased kõige enam põhjuseta, seejärel haiguse tõttu ning kodustel põhjustel.

Koolidel paluti nimetada iga klassikursuse kordaja ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilase kohta õppeained, mille aastahinded olid mitterahuldavad. Laekunud andmetest selgus, et ~63%-l klassikursuse kordajatest ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest oli 4 ja enam mitterahuldavat aastahinnet. Tabelis 10 on näidatud kooliastmeti

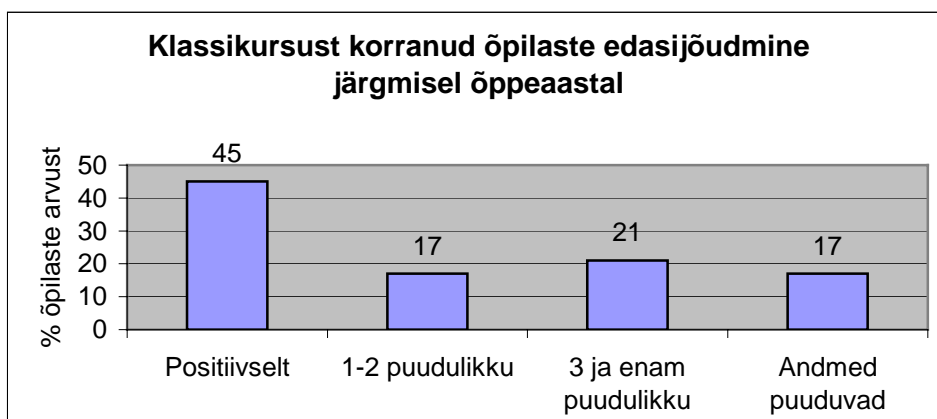
nende õpilaste osatähtsus valimi koolide klassikursuse kordajate ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste hulgast, kellel oli neli ja enam mitterahuldavat aastahinnet. Tabelist on näha, et klassikursuse kordajate hulgas oli 34%-I I kooliastme õpilastest neli ja enam mitterahuldavat aastahinnet, III kooliastmes oli vastav protsent 88. On näha, et nelja ja enama puuduliku aastahindega õpilaste osatähtsus kasvas III kooliastmes oluliselt, võrreldes I kooliastmega. Kõrvutades tabelit 9 ja 11 võib järeldada, et suur puudumiste arv III kooliastmes põhjustab suure hulga mitterahuldavaid aastahindeid. Kõige sagedamini oli puudulikult hinnatud matemaatika, eesti keel, võõrkeel (inglise keel, vene keel), loodusõpetus ja ajalugu ning III kooliastmes lisaks eelnimetatutele keemia.

Tabel 11

Nelja ja enama mitterahuldava aastahindega õpilased

Kooliaste	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
% klassikursuse kordajatest	34	54	88
% mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest	50	58	78

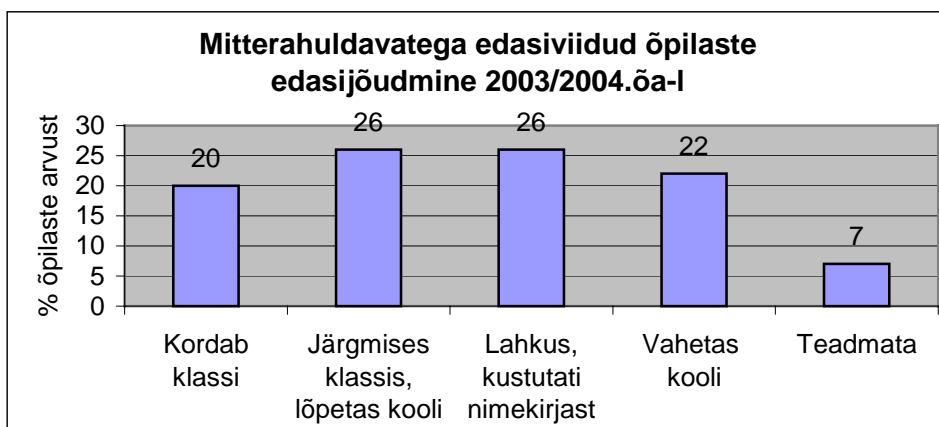
Klassikursuse kordamise tulemuslikkuse hindamiseks vaadati, milline oli õpilaste edasijõudmine 2002/2003. õppeaastal ainetes, mis olid puudulikult hinnatud 2001/2002. õppeaastal (joonis 16). Jooniselt on näha, et ainetes, mis olid 2001/2002. õppeaastal puudulikult hinnatud, sai järgmisel õppeaastal positiivse hinde 45% õpilastest, 17% õpilastest sai nendes ainetes kuni 2 mitterahuldavat aastahinnet ning 21% õpilastest 3 ja enam puudulikku aastahinnet.

Joonis 16. Klassikursust korranud õpilaste edasijõudmine järgmisel õppeaastal.

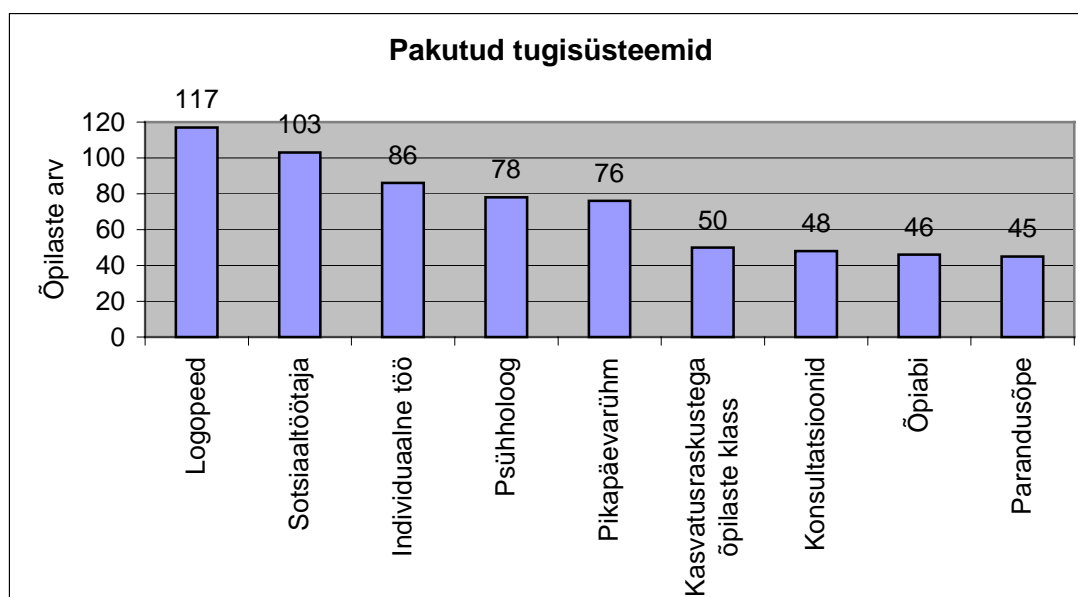
Mitterahuldavate hinnetega edasi viidud õpilastest 22% sai eelmisel õppeaastal mitterahuldavalt hinnatud ainetes positiivse hinde.

Eraldi vaadati nende õpilaste edasijõudmist 2003/2004. õppeaastal, kes 2002/2003. õppeaastal olid mitterahuldavate hinnetega järgmisse klassi edasi viidud (joonis 17). Ilmnes, et 2001/2002. õppeaastal mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest ~25% lõpetas 2002/2003. õppeaasta positiivselt, st nad lõpetasid kooli või viidi edasi järgmisse klassi, ~20% jäi klassikursust kordama, ~25% lahkus koolist (koolikohustusliku ea ületamise tõttu) ning veidi üle 20% vahetas kooli.

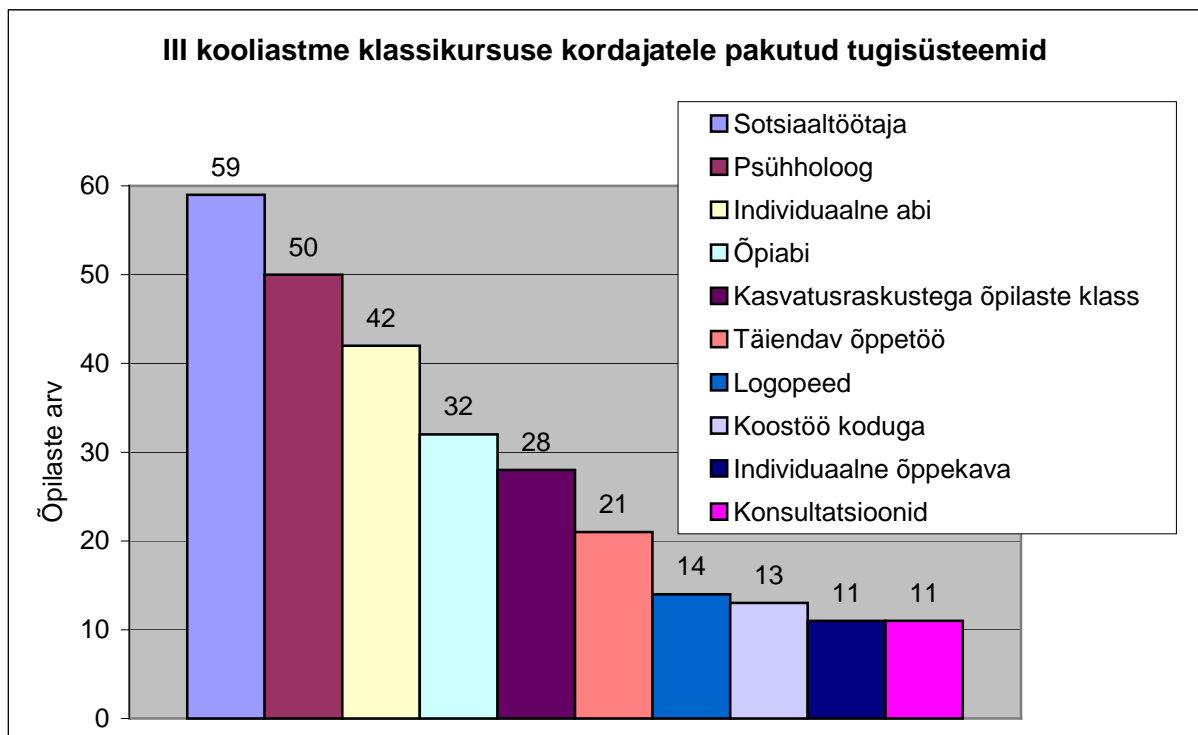
Joonis 17. Mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste edasijõudmine 2003/2004. õa-I.

Koolidelt küsiti andmeid õpilastele suunatud tugisüsteemide kohta. Laekunud andmetest selgus, et ~73%-le klassikursuse kordajatest ja mitterahuldavalt edasi viidud õpilastest oli kool toetust pakkunud, ülejäänud 27% osas andmed puudusid. See võib tähendada nii seda, et kool toetust ei pakkunud, kui ka seda, et kooli vahetuse tõttu õpilase kohta andmed puudusid. Jooniselt 18 on näha koolides enim pakutud tugisüsteemid. Kõige arvukam hulk õpilastest sai logopeedilist abi. Sotsiaaltöötajat oli nimetatud 101 õpilase puhul. Arvestades seda, et koolid nimetasid klassikursuse kordamise peamiste põhjustena puudumist ja pereprobleeme, on sotsiaaltöötaja kaasamine positiivne. Individuaalse töö all nimetasid koolid individuaalkonsultatsioone, lisatööd, järeleaitamist jms.

Joonis 18. Pakutud tugisüsteemid.

On selge, et koolid lähtuvad tugisüsteemide pakkumisel oma võimalustest. Kuid koolidelt laekunud andmetest ilmnes, et on koole, kus pakutavad tugisüsteemid on väga ühekülgsed, eriti III kooliastmes. Nii näiteks võib tugisüsteemi tulemuslikkuses kahelda, kui kool pakub kümnele klassikursuse kordajale täpselt ühesugust toetust.

Joonis 19. III kooliastme klassikursuse kordajatele pakutud tugisüsteemid.

Joonisel 19 on toodud klassikursuse kordajatele enim pakutud tugisüsteemid III kooliastmes. Kokku oli andmeid esitatud 231 õpilase kohta. On näha, et kümne enim pakutud tugisüsteemi hulgas on õpiabi ja konsultatsioonid, mis sisult võivad olla samad. Samuti olid koolid nimetanud tugisüsteemiks täiendavat õppetööd, mis toimub pärast õppeperioodi lõppu. Osade õpilaste puhul oli ainsa tugisüsteemina nimetatud täiendavat õppetööd. Kuid võimetekohaseks õppimiseks vajab õpilane toetust ka õppeperioodi jooksul.

Koolidelt laekunud andmetest selgus, et vaid ~22% klassikursuse kordajatest ja ~21% mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest olid kaasatud noorsootöösse. Osa koole mainis oma vastustes, et õpilast polnudki võimalik kaasata, kuna ta ei käinud koolis.

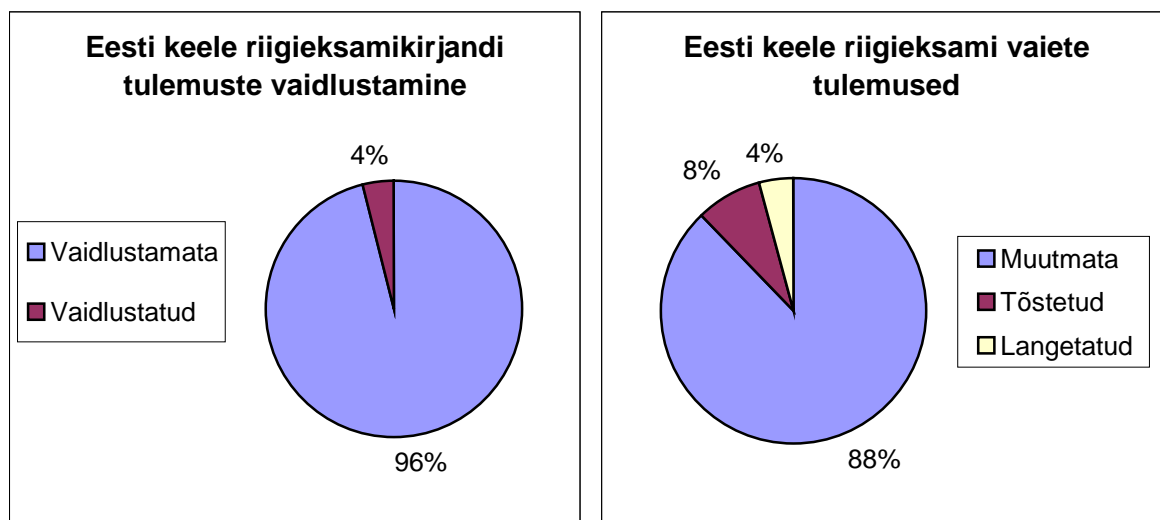
Kokkuvõte

- Valimis olnud koolide esitatud andmetest selgus, et 2002/2003. õppeaastal oli klassikordajaid 590 ning 137 õpilast viidi edasi mitterahuldavate hinnetega, so kokku 727 õpilast, mis on ~3,3% valimis olnud koolide 1.–9. klassi õpilaste arvust.
- Klassikursuse kordajatest ~25% olid varasemates klassides klassikursust korranud, mitterahuldavatega edasi viidud õpilaste osas oli vastav protsent 35.
- Peamiseks klassikursuse kordamise põhjuseks nimetati puudumist, seejärel koduseid põhjusi, väheseid võimeid, hoolimatut suhtumist ja haigust.
- Klassikursuse kordajad ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilased puudusid üldiselt koolist palju, eriti III kooliastmes, kus keskmiselt puuduti ~30% riikliku õppekavaga kehtestatud maksimaalsest õppeajast. Koolide hinnangul puuduti peamiselt põhjusest.
- Klassikursuse kordajatest ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest oli suuremal osal neli ja enam puudulikuga hinnatud ainet. Kõige sagedamini oli puudulikuga hinnatud matemaatikat, eesti keelt, võõrkeelt (inglise, vene), loodusõpetust ja ajalugu ning III kooliastmes keemiat.
- Ainetes, mille pärast klassikursust kordama jäädi, sai järgmisel õppeaastal positiivse hinde ~45% õpilastest, mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest sai puudulikuga hinnatud ainetes positiivse hinde ~22% õpilastest.
- Noorsootöösse oli kaasatud ~22% klassikursuse kordajatest ja mitterahuldavatega edasi viidud õpilastest.

Kokkuvõte 2004. aasta riigieksamite tulemuste vaidlustamisest

Eesti keele kirjand

Eesti keele kirjandit kirjutas 9472¹ eksaminandi (4,5% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Nendest 369 (3,9% vs 3,24% eksaminandidest eelmisel aastal) ei olnud oma tulemusega rahul ja vaidlustas selle.

Joonis 20. Eesti keele riigieksamikirjandi tulemuste vaidlustamine ja vaiete tulemused.

Vaidlustatud tulemusi muudeti kokku 45 juhul (12,19% vaietest; 2003. a – 11,9%). Ülejäänud tulemused jättis komisjon muutmata. 30 eksamitöö hinnet tõsteti ja 15 hinnet langetati.

Kirjandi tulemust tõsteti viieteistkümnel juhul 5 hindepalli (kirjandit hinnatakse 10 palli süsteemis ning tulemus arvestatakse ümber 100 palli süsteemi), kümnel juhul 10 hindepalli, neljal juhul 15 hindepalli ja ühel juhul 20 hindepalli võrra. Tulemuste tõstmisel olid ülekaalus samad neli-viis põhjendust, mis varasematelgi aastatel, need olid sisu, mõttearendus, õigekiri, analüüsioskus, teemaarendus.

Riigieksamitulemust langetati viieteistkümnel korral – kolmel juhul 5 hindepalli, üheteistkümnel juhul 10 hindepalli ning ühel juhul 15 hindepalli võrra. Ka tulemuse langetamise põhjendused korduvad aastati: pinnapealne analüüs, pealiskaudne teemaarendus, nõrk sidusus teemaga, stiilivääratused ja faktivead.

Kuna hinde langetamine 15 palli võrra on kirjandi autorile väga erakordne ning ränk, otsis gümnaasiumilõpetaja selgitust ka ajakirjanduse kaudu. Järjekordselt sai kinnitust tõdemus, et kuigi kirjandi hindamiskriteeriumid on avalikud alates 1997. aastast ning riigieksamikirjandi hinde kujunemist on selgitatud haridusministri 23.01.2002. a määruse nr 18 "Õpitulemuste välishindamise põhimõtted, riigieksamitööde, põhikooli lõpueksamitööde ja üleriigiliste tasemetööde koostamise, hindamise ja tulemuste analüüsi alused" paragrahvis 15, on mõnele õpilasele hinde kujunemine raskesti mõistetav. Kinnitust sai ka teadmine, et nii eesti kui ka vene keele riigieksami vorm vajab muutmist, subjektiivselt hinnatavale osale peab lisanduma ka objektiivselt hinnatav eksamiosa.

Aastast aastasse kordub ka probleem (mitte ainult kirjandite puhul), et oma eksamitööga saavad tutvuda vaid tulemuse vaidlustanud eksaminandid ja sedagi pärast apellatsiooniperioodi lõppu.

¹ Arvulised näitajad eksamite sooritajate kohta pärinevad Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse koduleheküljelt.

Tunduvalt olulisem probleem ei ole aga seni lahendust leidnud. Nimelt ei tohiks düsgraafia olla takistuseks gümnaasiumi astumisel ega selle lõpetamisel. Siin on vaja korrata varem pakutud lahendusi – ka gümnaasiumis tuleks kasutada diferentseeritud hindamist või lubada kirjandit kirjutada arvutis, mis võimaldaks eksaminandil õigekirja kontrollida.

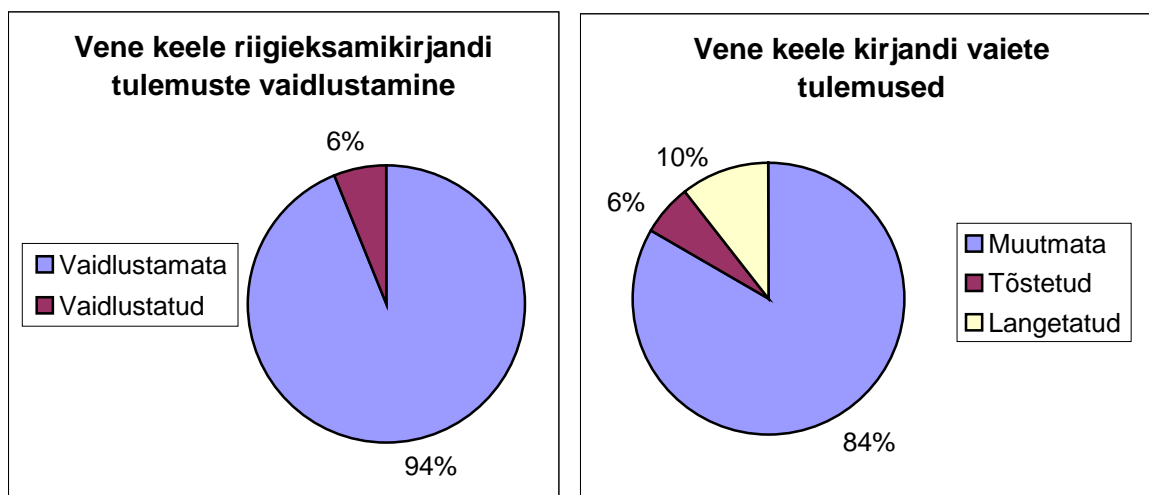
Samuti ei ole piisavat mõistmist leidnud puuetega inimesed, kirjandi puhul eelkõige nägemispuudega eksaminandid. Siin ei oleks vaja määrust muuta, piisab välisvaatleja mõistvast suhtumisest.

Vene keele kirjand

Vene keele kirjandit kirjutas 3899 eksaminandi (2,82% võrra vähem avalduse esitanutest). Neist 239 (6,13% vs 2,8% eksaminandidest eelmisel aastal) ei olnud saanud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Vaidlustatutest muudeti 40 (16,7% vaietest; 2003. a – 9,57%) eksamitöö tulemust – 15 korral tulemust tõsteti ja 25 korral langetati. Ülejäänud tulemused jättis komisjon muutmata. Tagasiside nii hindamiskomisjoni kui ka apellatsioonikomisjoni ekspertidelt oli, et kirjandi kirjutamise oskus on murettekitavalt langenud.

Kümnel korral tõsteti tulemust 5 punkti võrra (ühel eksaminandil võimaldas tulemuse tõstmise vajaliku hindepriiri jõuda) ja viiel korral 10 punkti võrra.

Joonis 21. Vene keele riigieksamikirjandi tulemuste vaidlustamine ja vaiete tulemused.

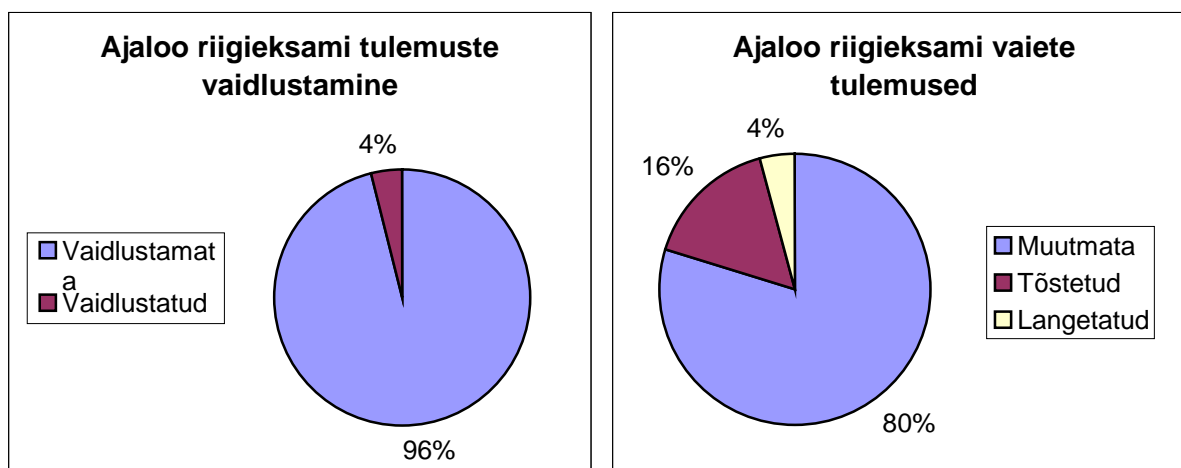
Tulemuse muutmata jätmise põhjuste hulgas oli esikohal õigekirjavigade rohkus.

Eksamitulemust langetati 25 korral (vrd eelmisel aastal kahel korral), nendest viiel juhul 5 punkti, kümnel juhul 10 punkti, üheksal juhul 15 punkti ning ühel juhul koguni 25 punkti võrra. Hinde langetamise põhjustest oli olulisim see, et kirjutis oli lihtsalt ümberjutustus, millega sageli kaasnesid õigekirjavead.

Kordus ka see, et tulemuse vaidlustamise avaldusele lisati mitmesuguseid tõendusid oma eelnevate ainealaste saavutuste kohta. Järelikult ei ole koolis selgitatud, et riigieksam mõõdab oskusi, mis eksaminandil antud hetkel on. Ühel juhul sekkus vaidluse lahendamisse aselinnapea, kelle väitel oli kõnesoleva linna mitme gümnaasiumi lõpetajate riigieksamikirjandite tulemused eeldatud tulemustest madalamad. Konsulteeritud hindamiskomisjoni ja apellatsioonikomisjoni ekspertidega, oli Haridus- ja Teadusministeeriumi apellatsioonikomisjoni nimel võimalik soovitada, et järgneval õppeaastal võetaks vene keele ja eelkõige loovkirjutamise õpetamine antud linna gümnaasiumides tõsise vaatluse alla, analüüsitaks olukorda ja püütaks leida vajakajäämist põhjusi, et need kõrvaldada. Olulist tuge saab anda

õpetajate täienduskoolitus ning täiendav tutvumine riigieksamikirjandi hindamisjuhendiga (kehtiv ja kasutusel alates 1997. a).

Ajaloo riigieksam

Joonis 22. Ajaloo riigieksami tulemuste vaidlustamine ja vaiete tulemused.

Ajaloo riigieksamit sooritas 3093 eksaminandi (7,37% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Nendest 124 (4% vs 3,23% eksaminandidest eelmisel aastal) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

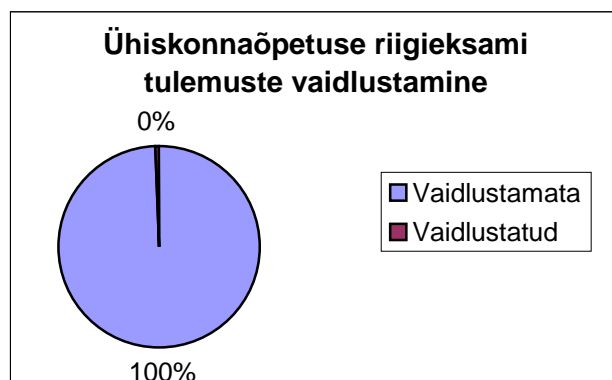
Kahekümne eksamitöö puhul rahuldati vaie vaidlustaja kasuks, st eksamitulemust tõsteti (kümnel juhul 1 hindepalli, neljal juhul 2, ühel juhul 3, kolmel juhul 4, ühel juhul 6 ning ühel juhul (kuna hindamiskomisjoni otsuse alus hinnata eksamitöö 0 palliga ei leidnud kinnitust) 75 hindepalli võrra). Neljal juhul aitas ühepunktiline hindeparandus lugeda eksami positiivselt sooritatuks. Viis oma tulemuse vaidlustanud eksaminandi aga pidid leppima langetatud lõpptulemusega (ühel juhul 1 hindepalli, kolmel juhul 2, ühel juhul 3 hindepalli võrra). Ülejäänud 99 eksamitöö tulemused jäid apellatsioonikomisjoni ekspertide otsusel muutmata.

Ajaloo riigieksamitööde hinnete muutmist põhjustasid arutlevate küsimuste vastused, allikatega seotud hinnangud ja põhjendused ning faktiteadmistel põhinevate ülesannete lahendamine – seega subjektiivselt hinnatavad eksamiosad. Järelikult on eksamiarenduses ja eriti hindamises nii mõndagi veel ära teha.

Ühiskonnaõpetuse riigieksam

Ühiskonnaõpetuse riigieksami sooritajate arv kasvas eelmise aastaga võrreldes 2496-lt 3031-le (lisaks nendele jäi eksamile ilmutata 4,1% registreerunutest). Neist 15 (0,5% vs 0,76% eksaminandidest eelmisel aastal) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Apellatsioonikomisjoni aineekspertidid ei muutnud ühtegi vaidlustatud eksamitulemust, ka mitte neil viiel eksaminandil, kelle tööd hinnati 0 palliga, sest hindamiskomisjon tuvastas kõrvalise abi kasutamise riigieksamitööde lahendamisel (samal ajal sama eksamivarianti lahendanud eksaminandide töödes süstemaatiliselt esinevad ühesugused vead).

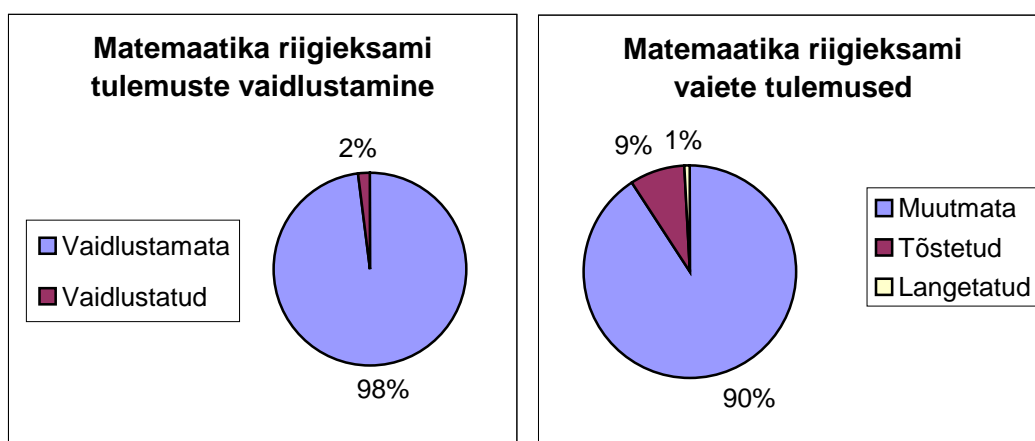

Joonis 23. Ühiskonnaõpetuse riigieksami tulemuste vaidlustamine.

Matemaatika riigieksam

Matemaatika riigieksamit sooritas 6966 eksaminandi (9,3% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Neist 141 (2,02% vs 1,99% eksaminandidest eelmisel aastal) ei rahuldunud oma tulemusega ja vaidlustasid selle.

Vaidlustatud tulemust muudeti 13 juhul – 12 juhul tulemust tõsteti (nende seas ühel korral 1 hindepalli ja kuuel korral 2 hindepalli võrra, mis võimaldas neil seitsmel eksaminandil matemaatika riigieksam positiivselt sooritatuks lugeda) ja ühel juhul seda langetati. Ülejäänud tulemused jäeti muutmata.

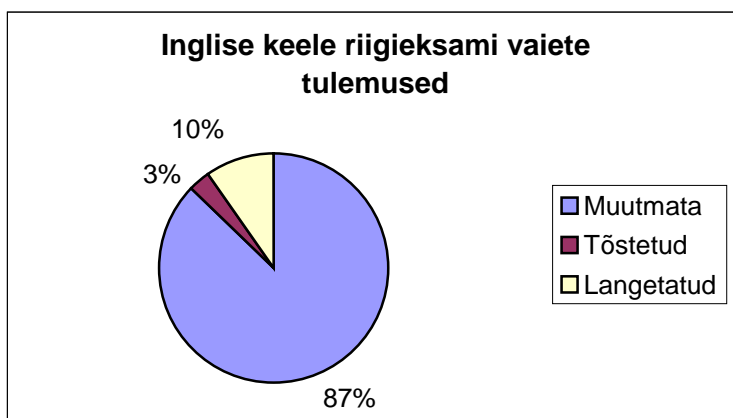
Joonis 24. Matemaatika riigieksami tulemuste vaidlustamine ja vaiete tulemused.

Kuigi matemaatika riigieksami tulemust vaidlustas vaid 2% eksaminandidest, olid apellatsioonikomisjoni liikmete ja ekspertide päevad pingelised, sest ligi pooled vaidlustatud töödest pärinesid ühest koolist (Tallinna Juhkentali Gümnaasiumist), kus kooli töötajad, ilmselt mitte usaldades oma abiturientide teadmiste taset, korraldasid eksaminandidele kõrvalise abi kasutamise. Vaiete lahendamisel leidis 57 juhul 58-st kõrvalise abi kasutamine kinnitust ning eksamitulemus (0 hindepalli) jäi muutmata. Äärmiselt kurb tõsiasi oli, et isegi pärast seda, kui täiskasvanud võtsid eksamikorra rikkumine omaks, ei olnud ühelgi eksamitulemuse vaidlustanud abituriendil julgust oma tegu tunnistada. Nii ebaausate võtete kasutamine riigieksamil kui ka see, et neil puudus julgus oma väärtegu tunnistada, näitab, et nendel noortel inimestel tegelikult puudub täiskasvanuella astumiseks vajalik küpsus.

Inglise keele riigieksam

Inglise keele riigieksamit sooritas 9100 eksaminandi (5,6% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Oma tulemust soovisid vaidlustada neist 31 (0,34% vs 0,91% eksaminandidest eelmisel aastal). Kuigi vaiete lahendamine nõudis eksamitööde kontrollimist, näitab peaaegu olematu vaiete hulk tegelikult eksaminandide rahulolu oma tulemusega.

Vaiete lahendamisel muudeti tulemust nelja eksamitöö puhul – ühel juhul hinnet tõsteti ja kolmel juhul langetati. 27 vaidlustatud eksamitöö tulemus jäeti muutmata.

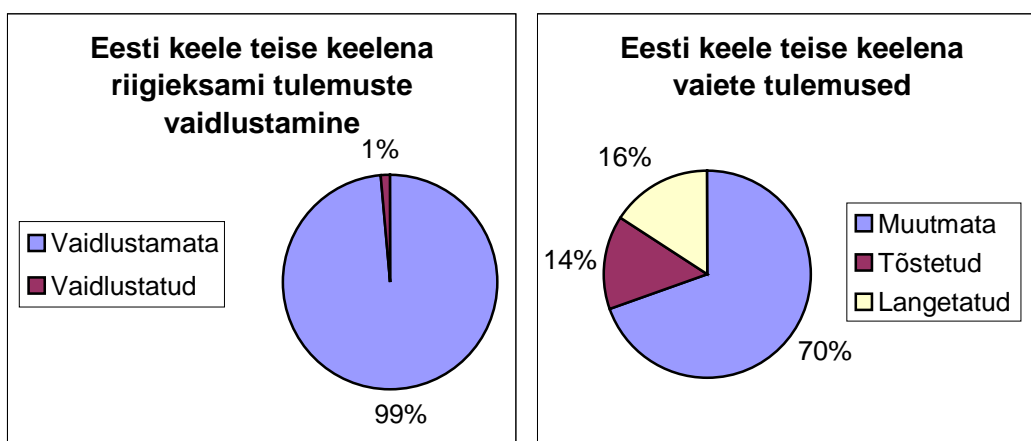

Joonis 25. Inglise keele riigieksami vaiete tulemused.

Hindepallide muutused tekkisid kirjutamise osas, seega subjektiivselt hinnatavas osas. Kuigi riigieksameid korraldatakse alates 1997. aastast, on ikka veel gümnaasiumilõpetajaid, kes ei ole teadlikud, et eksami suulise osa tulemust saab vaidlustada vaid juhul, kui vastus on lindistatud. Kõik eksaminandid ei tea ka seda, et intervjuueeriv õpetaja on kohustatud tegema suulise vastuse lindistamise ettepaneku.

Eesti keele teise keelena riigieksam

Eesti keele teise keelena riigieksam on kohustuslik kõikidele vene õppekeelega gümnaasiumide lõpetajatele. Eksami sooritas 5131 eksaminandi (2,97% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Nendest 69 (1,3% vs 0,56% eksaminandidest eelmisel aastal) ei olnud oma tulemusega rahul ja vaidlustasid selle. Vaidlustatud tulemusi muudeti kokku 21 juhul: 10 eksamitöö hinnet tõsteti ja 11 töö hinnet langetati.

Joonis 26. Eesti keele teise keelena riigieksami tulemuste vaidlustamine.

Kümne eksamitöö hulgas, mille tulemus muutus positiivses suunas, oli viis sellist tööd (ühe ja sama kooli lõpetajate tööd), mida hindamiskomisjon oli hinnanud 0 palliga. Apellatsioonikomisjoni töö tulemusena ei saanud kõrvalise abi kasutamine kinnitust ning eksamitööd said teenitud punktid. Kui kool oleks enne riigieksamitunnistuste väljastamist HTMi järelevalveosakonnaga koostööd teinud, oleksid need viis lõpetajat oma positiivse tulemuse riigieksamitunnistusel kohe kätte saanud. Kool keeldus koostööst ning esitas hiljem ka õpilaste istumise kohta ebatäpseid andmeid. Sellised

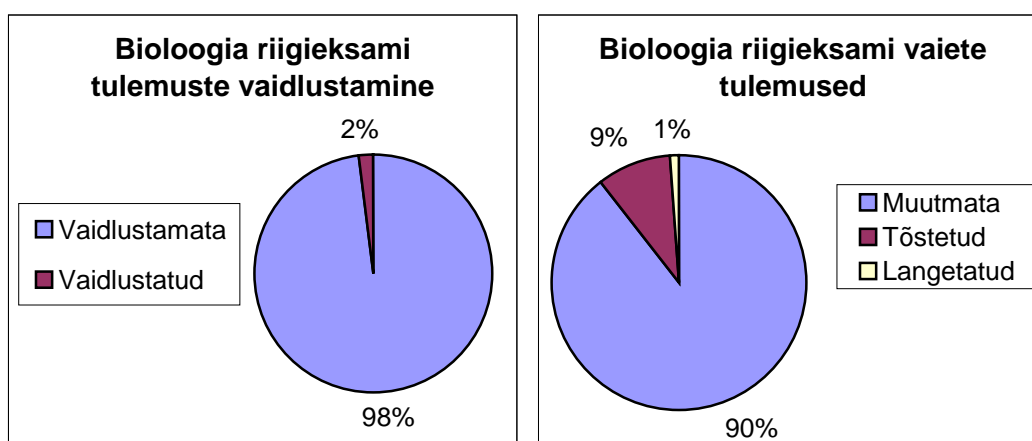
kogemused annavad alust nõudele, et iga riigieksami kohta esitataks istumisplaan. Kaheteistkümne sama kooli eksaminandi puhul leidis kõrvalise abi kasutamine kinnitust ning nende eksamitulemus 0 punkti jäi muutmata.

Vaiete lahendamise käigus leiti ka, et tingimata on vaja muuta eesti keele teise keelena riigieksami ülesehitust, sest suur valikvastustega küsimuste hulk aitab kaasa ebaausate võtete kasutamisele, mida isegi kogenud ja kohusetundlikel välisvaatlejatel on raske märgata. Eksaminandide soovimatut koostööd soodustab ka vastuslehtede kasutamine, mille täitmiseks on jäetud liiga pikk aeg.

Seitsme eksamitöö puhul üheteistkümnest, mille tulemust vaidlustamise käigus langetati, muutusid hindepallid suulise, st subjektiivselt hinnatava osa eest. Võib kiita apellatsioonikomisjoni ekspertide tööd, samas kinnitab see suulise osa välishindajate iga-aastase koolituse vajadust.

Bioloogia riigieksam

Bioloogia riigieksamit sooritas 4236 eksaminandi (5,66% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). 86 (2% vs 0,66% eksaminandidest eelmisel aastal) neist ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide.

Joonis 27. Bioloogia riigieksami tulemuste vaidlustamine ja vaiete tulemused.

Kaheksa töö puhul rahuldati vaie vaidlustaja kasuks ning neist seitsmes leidsid apellatsioonikomisjoni eksperdid punktide lisamise võimaluse 4. osa 1. ülesande arvelt, kus eksaminandidel tuli püstitada katse hüpotees ja märkida, millise tulemuse järgi saab otsustada, et hüpotees on õige. Ilmselt jäi vajaka hindamisjuhendi täpsusest. Vaidlustatud töödest langetati ühe eksamitöö hinnet (2 punkti võrra). Esitatud oli ka 34 vaie eksamitööde 0-punktiliste tulemuste kohta (23 tööd ühest, 2 tööd teisest, 4 tööd kolmandast, 5 tööd neljandast koolist). Kõik need tulemused jäid muutmata, sest ebaausate võtete kasutamine eksamil leidis kinnitust.

Keemia riigieksam

Keemia riigieksamit sooritas 2593 eksaminandi (7,59% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Neist 12 (0,46% vs 0,4% eksaminandidest eelmisel aastal) ei olnud tulemusega rahul ja esitas vaide. Ekspertid vaatasid vaidlustatud tulemusega eksamitööd läbi ja leidsid, et kõiki töid oli hinnatud hindamisjuhendi kohaselt. Komisjon otsustas kõikide eksamitööde puhul tulemuse muutmata jätta.

Saksa keele riigieksam

Saksa keele riigieksami sooritas 1076 eksaminandi (4, 27% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Neist 3 (0,28% vs 0,53% eksaminandidest eelmisel aastal) ei olnud tulemusega rahul ja esitasid vaide. Apellatsioonikomisjon otsustas kõikide vaidlustatud eksamitööde tulemused muutmata jätta.

Prantsuse keele riigieksam

Prantsuse keele riigieksami sooritas 63 eksaminandi (4,6% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Prantsuse keele riigieksami tulemuste kohta ei laekunud ühtegi vaiet.

Geograafia riigieksam

Geograafia riigieksami sooritajate arv kasvas 1927 eksaminandilt 4789 eksaminandile (eksamile jäi ilmutata 7,2% vastava soovi avaldanutest). Eksamitulemuste kohta laekus 16 vaiet (0,33% vs 0,05% eksaminandidest eelmisel aastal).

Apellatsioonikomisjoni otsuse kohaselt paranesid kahe eksamitöö tulemused (vastavalt 1 ja 2 punkti võrra) ning halvenes ühe eksamitöö tulemus 2 punkti võrra.

Füüsika riigieksam

Füüsika riigieksami sooritas 714 eksaminandi (9,85% võrra vähem vastava soovi avaldanutest, kuid 8 eksaminandi võrra rohkem kui eelmisel aastal). Eksamitulemuse vaidlustasid neli eksaminandi (0,56% vs 0% eksaminandidest eelmisel aastal). Tulemus muutus positiivses suunas ühel vaidlustajal 1 punkti võrra, kuid see ei taganud eksamitöö positiivset sooritust.

Kas füüsika riigieksami sooritajate arvu väike kasv annab lootust, et gümnaasiumilõpetajad hakkavad tasapisi huvituma reaalainetest? Võib-olla hakkavad ka ülikoolid füüsikat oluliseks pidama ning esitavad füüsika riigieksami sooritamise kohustuse tehnilistele ja majanduserialadele õppima pürgijatele ajal, mil räägime teaduspõhise majanduse tähtsusest.

Vene keele riigieksam

Vene keele kui võõrkeele riigieksami sooritas 445 eksaminandi (9,55% võrra vähem vastava soovi avaldanutest). Nii nagu 2003. a nii ka sel aastal ei laekunud antud eksami tulemuste kohta ühtegi vaiet.

Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna 2003. a ettepanekute täitmine ning 2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud

2003. a ettepanekute täitmine

Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo

- Töötada välja infoliikumise süsteem nõustamiskomisjonide ja erivajadustega laste riigikoolide vahel. Koostöös HTMi üldhariduse osakonna ja õigusosakonnaga on täiendatud haridusministri 02.06.1999. a määrust nr 33 "Eriasteaeda (erirühma), sanatoorsesse kooli ja hälvikute erikooli (eriklassi) vastuvõtmise ning väljaarvamise alused ja kord" punktiga 3² järgmises sõnastuses: Lasteasutus või kool informeerib lapse vastuvõtmisest suunamisotsuse teinud nõustamiskomisjoni kirjalikult. Koolikohustusliku õpilase sanatoorsesse kooli või hälvikute erikooli (eriklassi) vastuvõtmise kohta väljastab kooli direktor teatise koolile, kust õpilane saabus, samuti õpilase elukohajärgsele valla- või linnavalitsusele.

- Lõpetada erivajadustega laste riigikoolide seadusevastane tegevus või teha seadusemuudatus, sätestades riigikoolide vastuvõtukomisjonide pädevuse. Antud teemat käsitleti 29. jaanuaril 2004. a Ämmostes toimunud üldhariduslike riigikoolide direktorite nõupidamisel.

Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakond

- Vaadata läbi haridusministri 20.09.2002. aasta määrus nr 33 ja tagada, et määruses sätestatu toetaks nii riiklikus õppekavas kui ka nimetatud määruses sõnastatud hindamise põhieesmärged ning ei sisaldaks vastuolusid. Nimetatud määruse läbivaatamiseks ja muutmiseks on moodustatud töörühm, määruse muutmise on kavas 2005. aastal.
- Töötada välja tingimused, mille põhjal erivajadustega laps saaks jätkata õpinguid tavakoolis. (Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 kohaselt võimaldab valla/linna valitsus hälvikutel elukohajärgses koolis õppida haridusministri kehtestatud tingimustel). Kavandatavas põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõus on § 21 tunnustatud kehtetuks. Haridusliku erivajaduse puhul on kool kohustatud õpilasele rakendama vajalikke tugisüsteeme. Õppe rakendamise eritingimustel ja konkreetset eritingimused määrab uue seaduse eelnõu kohaselt nõustamiskomisjon. Eritingimused täpsustatakse väljatöötatavas määruses „Nõustamiskomisjoni tegutsemise kord ja alused”.
- Eelmises punktis nimetatud määrusest tulenevalt täpsustada haridusministri 12.09.1997. a määruses nr 17 juhud, mil kool on kohustatud õpilasele individuaalse õppekava koostama (nt nõustamiskomisjoni või arsti soovitus). Individuaalse õppekava koostamine, selle järgi õpetamine ja soovitud tulemuste saavutamine on töömahukas ja vajab seega eraldi tasustamist. On valminud nimetatud määruse muutmise eelnõu, kuid ettepanekus nimetatud punktid seal kajastamist ei leidnud, sest kõiki juhte loetleda on väga raske. Kui õpilasel on hariduslik erivajadus, on kool kohustatud leidma õpilasele kõige sobivamate tugiteenuste rakendamise võimaluse.
- Teha ettepanek muuta sotsiaalministri 27.05.1999. a määruse nr 41 punkti 10, sätestades, et nõustamiskomisjon peab koolikohustuse täitmise edasilükkamise otsustama hiljemalt 25. augustiks (seni 25. maiks). 2005. a alustab tööd nõustamisteenuste töörühm, kus töötatakse välja kõik vajalikud seadusemuudatused. Eespool nimetatud ettepanekut võetakse arvesse.
- Täiendada haridusministri 02.06.1999. a määruse nr 34 punkti 7 võimalusega määrata õpilane parandusõppele logopeedi/eripedagoogi või parandusõppe õpetaja soovitusel. Määruse eelnõu on valmimas. Nimetatud ettepanekut on arvestatud.
- Lihtsustada õpilase vaatluse kaarti. Õpilase vaatluse kaardi lihtsustamise töörühm alustab tööd 2004. a novembris.
- Õpiraskustega õpilastele tuleb riiklikult välja töötada eraldi õppekavad ja hindamise kord. Samuti tuleb haridusministri 20.09.2000. a määruses nr 33 sätestada diferentseeritud hindamise võimalus õpilastele, kes on õppinud individuaalse õppekava järgi. Nimetatud määruse läbivaatamiseks ja muutmiseks on moodustatud töörühm.
- Lisada haridusministri 02.07.1999. a määruse nr 43 punkti 10 lapse sünnitunnistuse koopia esitamise kohustus. Ettepanekut arvestatakse 2005. a tööd alustava nõustamisteenuste töörühma tegevuses ning vajadusel muudetakse määrust.
- Täiendada põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 lõiget 32 nõudega lülitada nõustamiskomisjoni liikmete koosseisu psühhiaater. Vastav muudatus on põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõusse sisse viidud.
- Sätestada õigusaktides kerge vaimupuudega üle 17-aastastele põhihariduseta noortele põhihariduse omandamise võimalused. Kerge vaimupuudega üle 17-aastaste põhihariduseta noorte õppeaega on võimalik pikendada ühe aasta võrra. Samas on neil võimalik põhihariduse omandada ka täiskasvanute gümnaasiumis.
- Muuda haridusministri 02.06.1999. a määruse nr 33 punkti 3 alapunkti 2, sõnastades see järgmiselt: “nõustamiskomisjoni otsuse ja nõustamiskomisjonile esitatud dokumendipaketi.” Eespool nimetatud määrust on täiendatud punktiga 3¹, milles on loetletud koolile esitatavad dokumendid.
- Koostada nõustamiskomisjoni töö korraldamise alused (pädevused, õigused, kohustused, koosolekute toimimise kord, protokollide vormistamine, otsused, nende väljastamise kord ja iseloom) ning rahastamise süsteem (töötasu, majandamiskulud ja toetused komisjonile preventiivseks tööks koolide, laste ja lastevanematega). Nõustamiskomisjoni töö korraldamise aluste väljatöötamine on

üldharidusosakonnal kavas 2005. aastal. Nõustamiskomisjonide töö tasustamist on HTM otsustanud 2005. a toetada sihtotstarbeliste rahaeraldistega.

- Lisada kooli õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetellu puudujate märkimise päevik ning fikseerida päeviku täitmise juhendis, mida sisaldavad mõisted “puudumine kodustel põhjustel”, “puudumine vabandataval põhjustel”, “puudumine haiguse tõttu” ning “põhjuseta puudumine”. Muudetud PGSi eelnõus on täpsustatud mõjuvaid põhjuseid, mil õpilase päevakava ja õppekorralduse täitmata jätmine on põhjendatud. Õpilaste puudumiste arvestamise korra ja vajalike meetmete väljatöötamine on üldharidusosakonna 2005. a tööplaanis.

Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakond

- Anda haridusministri 24.12.2001. a määruse nr 75 § 8 lõike 21 alusel õigus hinnata tavaklassis õppivate psühhiaatri ja nõustamiskomisjoni soovitus omavate õpiraskustega õpilaste põhikooli lõpuksamitoid hindega “3”, kui nad on saanud vähemalt 35% võimalike punktide arvust. Vastav muudatus jõustus 29.05.2004. a.
- Kooskõlastada Sotsiaalministeeriumiga, millist informatsiooni peavad psühhiaatrite töendid nõustamiskomisjonidele kindlasti sisaldama. Sotsiaalministeeriumi ja HTMi osakondade nõupidamisel 22.01.2004 otsustati, et nõustamiskomisjonide töö kaasajastamiseks tuleb HTMi üldhariduse osakonnal moodustada vastav tööühik. Nõustamiskomisjoni töö korraldamise aluste väljatöötamine on üldharidusosakonnal kavas 2005. aastal.
- Kooskõlastada Sotsiaalministeeriumiga, millist informatsiooni konkreetselt peavad kehalisest kasvatuses vabastavad arstitöendid sisaldama. Sotsiaalministeeriumi ja HTMi osakondade nõupidamisel 22.01.2004 otsustati, et Sotsiaalministeerium informeerib probleemist Eesti Perearstide Seltsi. Eesti Perearstide Seltsi vastuse kohaselt on neil koostöös Spordimeditsiini SAga väljatöötamisel kehalise kasvatuses tundidest vabastamise juhised.

2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud

Ettepanekud koolide direktoritele:

- selgitada kõikidele osapooltele hindamise põhieesmäärke, hinde kujunemise kriteeriume ja õpitulemuste hindamise aluseid ning tagada nende järgimine;
- tagada koolis töötavate pedagoogide kvalifikatsiooni nõuetele vastavus;
- lähtuda täienduskoolituse kavandamisel sisehindamise ja arenguveestluste tulemustest ja õpetajate kvalifikatsioonist;
- määratleda kooli töökorralduses toetusmeetmed kooli tööle asunud noorele õpetajale.

Ettepanekud koolide pidajatele:

- analüüsida koolidele pedagoogide koolituseks eraldatud ressursside kasutamise otstarbekust ja planeerida vajadusel täiendavaid vahendeid;
- tagada hariduslike erivajadustega õpilaste toetamiseks vajalike ametikohtade ja ressursside olemasolu koolis.

Ettepanekud Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakonnale:

- vaadata läbi haridusministri 20.09.2000. a määrus nr 33 “Õpilaste hindamine, järgmisel klassi üleviimine ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord” ning Vabariigi Valitsuse 26.05.2000. a määrus nr 168 “Põhikooli ja gümnaasiumi lõputunnistuse ning riigieksamitunnistuse statuut ja vorm”; analüüsida gümnaasiumiastmes kursustena õpetatavate õppeainete aastahinnete väljapanemise ja nende alusel järgmisel klassi üleviimise otstarbekust; kaaluda võimalust asendada gümnaasiumi lõputunnistusele kantavad õppeainete aastahinnad kõikide gümnaasiumiastmes läbitud kursuste koondhinnetega, sest gümnaasiumi lõputunnistus peaks kajastama hinnangut kõikide gümnaasiumi lõpetamiseks vajalike teadmiste ja oskuste omandatusele, mitte ainult 12. klassi tulemusi;
- fikseerida õigusaktides lisameetmed puudumiste vähendamiseks, sest klassikursuse kordajad puuduvad palju;
- fikseerida õigusaktides kooli kohustus õpilasele tugisüsteemi pakkuda, et tagada õpilasele võimetekohase õppimise tingimused;

- kaaluda klassikursuse kordamisest loobumist, sest klassikursuse kordamine ei ole tulemuslik;
- kaaluda lisauuringute läbiviimist puudumiste tegelike põhjuste väljaselgitamiseks ning puudumiste vähendamiseks rakendatud meetmete tõhususe hindamiseks, et määratleda paremaid tulemusi andvad tugisüsteemid.

3. KUTSEHARIDUS

Ülevaade järelevalve läbiviimisest kutseõppeasutustes

Vastavalt kutseõppeasutuse seadusele teostavad riikliku järelevalvet kutseõppeasutuste õppe- ja kasvatustegevuse üle Haridus- ja Teadusministeerium ning maavanem.

2003/2004. õppeaastal viis Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakond läbi riikliku järelevalve neljas erakutseõppeasutuses. Järelevalveosakonna teostatud järelevalvesse kaasati eksperte. Järelevalve läbiviijate koosseisu kuulusid Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo piirkonna peadirektor ning eksperdid Haridus- ja Teadusministeeriumi Riiklikust Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskusest ning Raamatupidamisbüroost.

Maavalitsuste haridus- ja kultuuriosakonnad teostasid järelevalvet ühes era-, ühes munitsipaal- ja kaheksas Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatavas kutseõppeasutuses.

2003/2004. õppeaastal teostati järelevalvet 14 kutseõppeasutuses. Seisuga 01.10.2003 oli kutseõppeasutusi 69. Tabelis 1 on esitatud andmed kontrollitud kutseõppeasutuste, nende omandivormi ja järelevalve teostaja kohta.

Tabel 1

Kutseõppeasutustes teostatud järelevalve 2003/2004. õppeaastal

Jrk nr	Kutseõppeasutus	Omandivorm	Järelevalve teostaja
1.	Informaatika- ja Arvutustehnika kool	eraomand	Haridus- ja Teadusministeerium
2.	Erakutsekool	eraomand	Haridus- ja Teadusministeerium
3.	Rakenduskunsti Erakool	eraomand	Haridus- ja Teadusministeerium
4.	L.G. Kaubandus- ja Kulinaariakool	eraomand	Haridus- ja Teadusministeerium
5.	Pärnu Saksa Tehnoloogiakool	eraomand	Pärnu Maavalitsus
6.	Pärnumaa Kutsehariduskeskus	riigi hallatav	Pärnu Maavalitsus
7.	Türi Tehnika- ja Maamajanduskool	riigi hallatav	Järva Maavalitsus
8.	Paide Kutsekeskkool	riigi hallatav	Järva Maavalitsus
9.	Tallinna Balletikool	riigi hallatav	Harju Maavalitsus
10.	Räpina Aianduskool	riigi hallatav	Põlva Maavalitsus
11.	Rakvere Kutsekeskkool	riigi hallatav	Lääne-Viru Maavalitsus
12.	Sillamäe Kutsekool	riigi hallatav	Ida-Viru Maavalitsus
13.	Kuessaare Ametikool	riigi hallatav	Saare Maavalitsus
14.	Tartu Kutsehariduskeskus	munitsipaalomand	Tartu Maavalitsus

Allikas: Järelevalve õiendid 2003/2004

Võrreldes kahe eelneva õppeaastaga, suurenes kutseõppeasutuste arv, kus teostati järelevalvet. Kui 2001/2002. õppeaastal teostati järelevalvet 6%-s kutseõppeasutustest, siis 2003/2004. õppeaastal moodustas kontrollitud kutseõppeasutuste arv 20%.

Tabel 2 annab ülevaate kolme viimase õppeaasta jooksul kutseõppeasutustes toimunud järelevalvest.

Ülevaade järelevalve läbiviimisest 2001/2002., 2002/2003. ja 2003/2004. õppeaastal

Omandivorm	2001/2002			2002/2003			2003/2004		
	Koolide üldarv 01.09.01	Inspek- teeritud koolide arv	Inspek- teeritud koolide %	Koolide üldarv 01.09.02	Inspek- teeritud koolide arv	Inspek- teeritud koolide %	Koolide üldarv 01.09.03	Inspek- teeritud koolide arv	Inspek- teeritud koolide %
Erakool	26	1	3	31	4	12	19	5	26
HTMi hallatav kool	51	4	8	51	5	10	49	8	16
Munitsipaalkool	-	-	-	1	-	0	1	1	100
KOKKU	77	5	6	83	9	11	69	14	20

Allikas: Järelevalve õiendid 2001–2004

2003/2004. õppeaastal oli riikliku järelevalve üldiseks prioriteediks õppeasutuse juhtimine, kutsehariduses eraldi prioriteedina pedagoogide kvalifikatsioon ja täienduskoolitus.

Riikliku järelevalve käigus kontrolliti kutseõppeasutuste tegevust üksikküsimustes. Järelevalve eesmärkidest lähtudes kontrolliti järgmisi valdkondi:

- juhtimine: kooli juhtkond, põhimäärus (põhikiri), arengukava, kooli nõukogu, õppenõukogu, õpilasomavalitsus, pedagoogide atesteerimine;
- pedagoogide kvalifikatsioon, täienduskoolitus;
- õppekorraldus: õppekava, õppebaas, õppepraktika;
- õpilaste kooli vastuvõtt, õpilaste arvestus;
- riigieelarveliste vahendite kasutamine (erakutseõppeasutustes).

Ülevaade kutseõppeasutuste õppe- ja kasvatustegevusest 2003/2004. õppeaastal

Puudused ja parendust vajavad valdkonnad

Järgnevates jaotistes, mille aluseks on riikliku järelevalve õiendid, on esitatud ülevaade puudustest ja parendust vajavatest valdkondadest. Erakutsekoolides tuvastatud puudused on täpsemalt esitatud lisas 1, riigi hallatavates kutsõppeasutustes – lisas 2.

Juhtimine

- Vastavalt kutseõppeasutuse seaduse §-le 27 suunab kooli nõukogu kutseõppeasutuse tegevust ja otsustab kooli arengu, vara ja eelarvega seotud küsimusi. Järelevalve käigus selgus, et ühes kutseõppeasutuses ei olnud kooli nõukogu tegutsenud 2 aastat. Järelevalve käigus leiti mitmel korral, et nõukogu ei pidanud korralisi koosolekuid vastavalt kutseõppeasutuse nõukogu tegutsemise korrale, mis kinnitatud haridusministri 05.10.1998. a määrusega nr 18, ega täitnud nõukogule pandud kohustusi.
- Järelevalve käigus leiti, et kõigis neljas kontrollitud erakutseõppeasutuses oli kasutusel puudulik põhikiri, kus oli täitmata erakooliseaduse § 6 lõike 1 mitmed nõuded ning seetõttu tehti ettekirjutus, mille kohaselt tuleb muudatused sisse viia ning kooli pidaja peab need kinnitama.
- Ühel kutseõppeasutusel puudus arengukava.
- Kutseõppeasutuse seadusest tulenevalt on kooli õppenõukogu ülesandeks kutseõppeasutuse õppetegevusega seotud küsimuste lahendamine. Kahes järelevalveõiendis on välja toodud, et õppenõukogus ei käsitleta õppeasutuse tegevuse prioriteetseid küsimusi, puudulik on õppekasvatustöö analüüs, õppenõukogu tegevus on dokumenteeritud üldsõnaliselt.
- Järelevalve käigus selgus, et neljas kutseõppeasutuses oli direktor jätnud moodustamata atesteerimiskomisjoni või ei vastanud atesteerimiskomisjoni liikmeskond haridusministri 02.10.2002 määruses nr 69 "Pedagoogide

atesteerimise tingimused ja kord" §-le 11. Mitte alati ei olnud õppeasutuse juht ja atesteerimiskomisjon ametijärgude omistamisel lähtunud määruses toodud nõuetest.

- Neljas kontrollitud kutseõppeasutuses puudus õpilasesindus. Mitmes õppeasutuses oli õpilaskonna põhikiri dokumenteerimata.

Õppekorraldus

- Õppekavade täitmist kontrolliti eelkõige erakutsekoolides. Järelevalve käigus selgus, et kõigis neljas erakutseõppeasutuses oli tehtud õppekavadesse muudatusi, mida kooli nõukogu ega pidaja polnud kinnitanud ning mida ei esitatud HTMi registreerimiseks erakooliseaduse § 11 lõike 3 alusel.
- Mitmes kutseõppeasutuses ei olnud sissekanded õppetöö päevikutes kooskõlas õppekava ainete moodulitega. Esines juhtumeid, kus õpilaste teadmiste, oskuste ja vilumuste hindamisel ei lähtunud kutseõppeasutuse seaduse §-st 21, mille kohaselt õpilaste teadmisi, oskusi ja vilumusi hinnatakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatud skaala alusel.
- Ühes kutseõppeasutuses puudus õppebaas, millega saavutada kutsestandardile ja õppekavale vastavaid õpitulemusi.
- Õppepraktika korraldamine on reguleeritud kutseõppeasutuse seaduse §-ga 17. Järelevalve käigus ilmes, et mitmes õppeasutuses ei olnud sõlmitud nõuetele vastavaid praktikalepinguid. Esines juhtumeid, kus õpilasele anti õppepraktikale minnes kaasa vaid suunamiskiri, kus oli märgitud praktika kestus, puudusid andmed praktika eesmärgi, sisu, õpitulemuste ja hindamise kohta. Osades õppeasutustes ei olnud praktikabaasid kooli nõukogus kinnitatud.

Õpilaste vastuvõtt, õpilaste arvestus

- Haridusministri 11.04.2002 määrusega nr 33 "Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord" on sätestatud vastuvõtukomisjoni moodustamine ning selle ülesanded. Mitmes kutseõppeasutuses ei olnud vastuvõtukomisjoni liikmete hulka arvatud tööandja esindajat või puudusid mõne kutsealavaldkonna esindajad. Kahes õppeasutuses ei olnud vastuvõtukomisjon moodustatud õigeaegselt ja direktor polnud seda käskkirjaga kinnitanud.
- Kahes kutseõppeasutuses ei olnud direktor õpilaste kooli nimekirja arvamisaluseks võtnud vastuvõtukomisjoni protokollid.
- Ühes kutseõppeasutuses puudusid õpilaste liikumise raamatus õpilaste lahkumise põhjused.
- Ühes kutseõppeasutuses ei hävitatud lahkunud õpilaste õpilaspileteid, vaid neid hoiti õpilaste toimetuses. Kahes õppeasutuses võeti õpilastelt tasu õpilaspiletite dublikaadi väljaandmise eest, mida ei sätesta haridusministri 24.09.2001. a määrus nr 54 "Kutseõppeasutuse õpilaspileti vorm ja väljaandmise kord".

Positiivsed tähelepanekud

- Mitmes kutseõppeasutuses on välja töötatud sisehindamise ja kvaliteedijuhtimise süsteem, on läbi viidud SWOT-analüüse.
- Kooli arendustegevuse eesmärgil on moodustatud arengunõukogusid, pedagoogide koostöörühmi.
- Tööle on rakendatud juhtivõpetajad, kes koordineerivad õppevaldkonda puudutavaid tegevusi, juhivad õppekavade arendustööd, osalevad kutseõppeasutuse arengukava ja eelarveprojektide koostamises.
- Dokumentatsiooni vormistamise ja säilitamise kohta koostatud asjaajamisjuhendi täitmine on muutunud normiks.
- Suurenenud on õppenõukogu osa õppeasutuse töö kvaliteedi ja efektiivsuse hindamisel.
- Õpilaste, töötajate ja teiste sidusgruppide hulgas viiakse läbi rahulolu-uuringuid.
- Suurenenud on õpilasesinduse aktiivsus. Õpilasesinduse liikmed edastavad juhtkonnale õpilaste arvamusi ning teavitavad õpilasi juhtkonna seisukohtadest, aitavad korraldada õpilasüritusi, analüüsivad õppetöö tulemusi, osalevad õpilaste õppeedukuse ja distsipliiniga seotud küsimuste lahendamises ning õpilaskodu kodukorra täitmise kontrollimises.
- Mitmes kutseõppeasutuses töötavad kasvatustöökomisjonid, mille eesmärgiks on õpilaste toetamine.

- Õppeasutustes on aktiviseerunud üleriigilistes ja rahvusvahelistes projektides osalemine (Leonardo da Vinci, õpilaste vahetusprojektid, integratsiooniprojektid).

Kokkuvõte

Kvaliteetse õppekasvatustöö alus on efektiivne ja paindlik juhtimine. Oluline roll selles protsessis on juhtkonnal, kooli nõukogul ning kooli õppenõukogul.

Järelevalveõpiendite põhjal võib väita, et mitmetes kutseõppeasutustes ei ole nimetatud juhtorganid täitnud kõiki neile pandud kohustusi või pole nende tegevus olnud sihipärane. Siit tuleneb vajadus hinnata ja analüüsida õppeasutuste juhtimist ning esitada ettepanekuid, kuidas nad oma tegevust ja juhtimist võiksid paremini korraldada.

Positiivne on, et mitmetes kutseõppeasutustes rakendatakse sisehindamist ning toimub sihipärane arendustegevus, kuhu on kaasatud õpetajad. Vajalik on sellise positiivse kogemuse jagamine teistele õppeasutustele.

Järelevalve käigus selgus, et osades kutseõppeasutustes ei ole õppekavu täidetud täies mahus. Selle peamiseks põhjusteks on olnud puudulik õppebaas ning õppepraktika halb korraldus. Õppepraktika paremaks korraldamiseks on vaja muuta õigusakte, sätestades praktika täpsema juhendamise.

Mitmes kutseõppeasutuses ei olnud õppetöö päevikute sissekanded kooskõlas õppekava ainete moodulitega, õpilaste teadmiste, oskuste ja vilumuste hindamisel ei järgitud hindamisjuhendit.

Ilmnes, et mitte kõikides kutseõppeasutustes pole õpilasi kaasatud juhtimisprotsessi. Neljas õppeasutuses puudus õpilasesindus, mitmes õppeasutuses oli õpilaskonna põhikiri dokumenteerimata.

Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakonna 2003. aasta ettepanekute täitmine ning 2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud

2003. a ettepanekute täitmine

Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo

- Hinnata ja analüüsida õppeasutuse juhtimist ning esitada vastavad analüüsid järelevalveosakonnale iga aasta 31. augustiks. Koolivõrgu Büroo on läbi viinud kutseõppeasutuste tegevuse ja juhtimise tulemuslikkuse hindamise. Kokkuvõtlik analüüs on esitatud käesolevas kogumikus.
- Koostada koolijuhtidele juhised eelarvevahendite sihtotstarbeliseks ja säästlikuks kasutamiseks. Selle ettepaneku täitmist ei pidanud Koolivõrgu Büroo vajalikuks, tuues põhjenduseks, et seadustes on õppeasutuse eelarvevahendite sihtotstarbeline ja säästlik kasutamine piisavalt reguleeritud.
- Korraldada kutseõppeasutuse juhtidele regulaarselt õppepäevi (vähemalt üks kord aastas), teavitada neid kutseõppeasutuste tegevust reguleerivatest õigusaktidest ja aidata kaasa õppeasutuse juhtimise parendamisele. 2004. aastal on KVB korraldanud riigikutseõppeasutuste juhtidele 2 teabepäeva.
- Analüüsida võimalusi kooli nõukogu tegevuse paremaks korraldamiseks ja valmistada ette määruse muudatuse eelnõu. Ette on valmistatud eelnõu, mis sätestab kooli nõukogu liikmete koosseisu. Kooli nõukogu tegevus on täpsemalt reguleerimata.
- Töötada välja kutseõppeasutuste direktorite ametijuhendid, töötasustamise ja premeerimise ühtsed alused. KVB on välja töötanud kutseõppeasutuste direktorite töötasustamise ja premeerimise ühtsed alused (haridus- ja teadusministri 30.03.2004. a käskkirj nr 291). Direktorite ametijuhendid on koostamisel.

Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakond

- Viia kutseõppeasutuse seadusesse sisse volitusnorm, millega kehtestatakse kutseõppeasutustele kohustuslik dokumentatsioon. Kutseõppeasutuse seaduse muutmise eelnõusse on nimetatud volitusnorm sisse viidud.

Haridus- ja Teadusministeeriumi kutse- ja täiskasvanuhariduse osakond

- Esitada nõuded kutseõppeasutuse arengukavale. Nõuded kutseõppeasutuste arengukavale on kutseõppeasutuse seaduse muutmise eelnõus esitatud.
- Sätestada tähtajalise töölepingu nõue kõigile direktoritele. Nimetatud nõue on sätestatud kutseõppeasutuse seaduse muutmise eelnõus.
- Kehtestada nõuded kutseõppeasutuse õppekavale. Erakooliseaduse § 10 lg 1 alusel toimub õpe kutseõppeasutuses kutse-, eri- ja ametiala riikliku õppekava alusel. Riiklik õppekava puudub. Kutseharidusstandardi eelnõus on esitatud nõuded kutseõppeasutuse õppekavale. Alustatud on riiklike valdkonnaõppekavade koostamist.
- Muuta sisehindamise läbiviimine õppeasutustele kohustuslikuks. Seoses järelevalve ümberkorraldamisega, mis toetub ka igas õppeasutuses toimuvale sisehindamisele, on järelevalveosakond ette valmistad vastava eelnõu ja Vabariigi Valitsus on selle esitatud Riigikogule.

2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve tulemustest lähtuvad ettepanekud

Ettepanekud Haridus- ja Teadusministeeriumi kutse- ja täiskasvanuhariduse osakonnale:

- kehtestada nõuded õppepraktika korraldamisele ja juhendamisele;
- lahendada Tallinna Balletikooli õiguslik staatus, viies õppeasutuse tegevuse vastavusse kehtivate õigusaktidega või algatades vastava seadusemuudatuse.

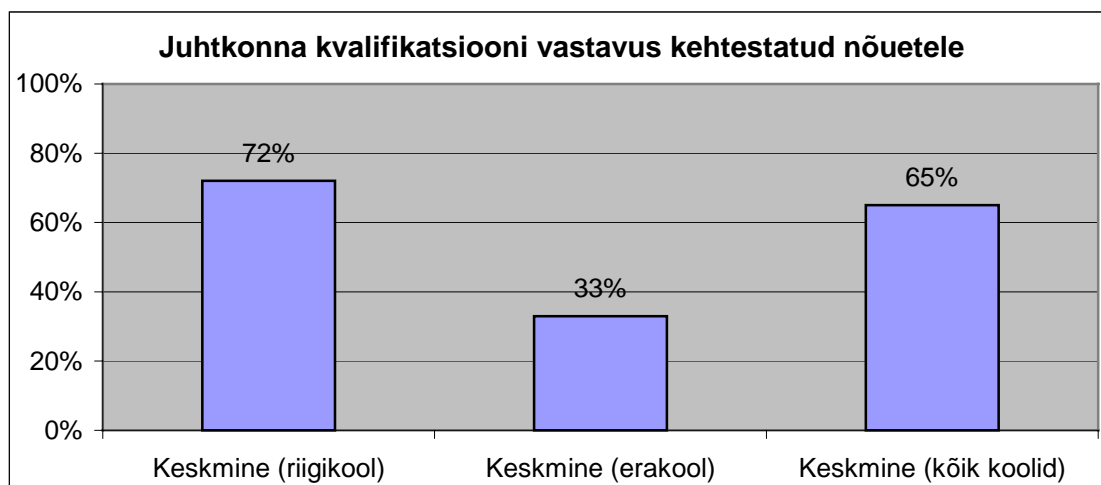
Ülevaade kutseõppeasutuste pedagoogide kvalifikatsiooni vastavusest kehtestatud nõuetele ja pedagoogide täienduskoolitusest

Järelevalve käigus kontrolliti pedagoogide kvalifikatsiooni vastavust haridusministri 26.08.2002. a määruses nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded" kehtestatud nõuetele. Ülevaate koostamise aluseks on 2003/2004. õppeaasta kaheteistkümne kutseõppeasutuse järelevalve õiendid.

Juhtkonnaliikmete kvalifikatsiooni vastavus kehtestatud nõuetele

Järelevalveõienditest selgus, et neljas kutseõppeasutuses vastas juhtkonnaliikmete kvalifikatsioon kehtestatud nõuetele, ülejäänud õppeasutustes oli mittevastavus tingitud eelkõige sellest, et juhtkonnaliikmed ei olnud läbinud juhtimisalast koolitust, ühel osakonnajuhatajal puudus kõrgem haridus.

Joonisel 1 on esitatud juhtkonnaliikmete kvalifikatsiooni vastavus kontrollitud õppeasutustes.

Allikas: 2003/2004. õppeaasta järelevalve õiendid

Joonis 1. Juhtkonna kvalifikatsiooni vastavus nõuetele.

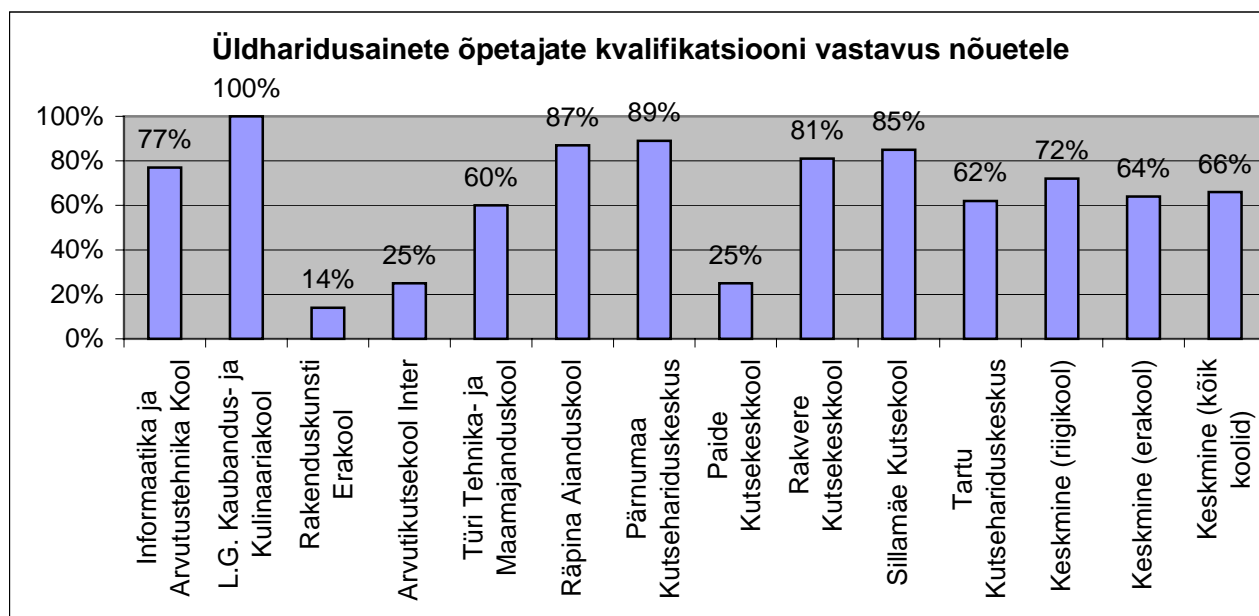
Üldharidusainete õpetajate kvalifikatsiooni vastavus kehtestatud nõuetele

Järelevalveõienditest selgus, et ainult ühes kutseõppeasutuses vastas kõigi üldharidusainete õpetajate kvalifikatsioon kehtestatud nõuetele, kolmes õppeasutuses oli kvalifikatsiooninõuetele vastavaid üldharidusainete õpetajaid 25% ja vähem. Joonisel 2 on esitatud üldharidusainete õpetajate protsent, kelle kvalifikatsioon vastab nõuetele.

Paljudel üldharidusainete õpetajatel oli läbimata 40-tunnine või 160-tunnine kutsepedagoogiline kursus.

Mitme kutseõppeasutuse direktorid ei pea 40-tunnise kutsepedagoogilise koolituse läbimise nõuet vajalikuks, eriti veel siis, kui on läbitud mõned teised pedagoogilised kursused. Sama arvamust on direktorid väljendanud ka 2002. aasta aprillis läbi viidud küsitluses "Kutseõppeasutuste pedagoogiliste töötajate ettevalmistus".

Järelevalve käigus selgus, et 7%-l õpetajatest puudus haridus õpetatavate ainete valdkonnas, sealhulgas mitmel arvutiõpetajal.

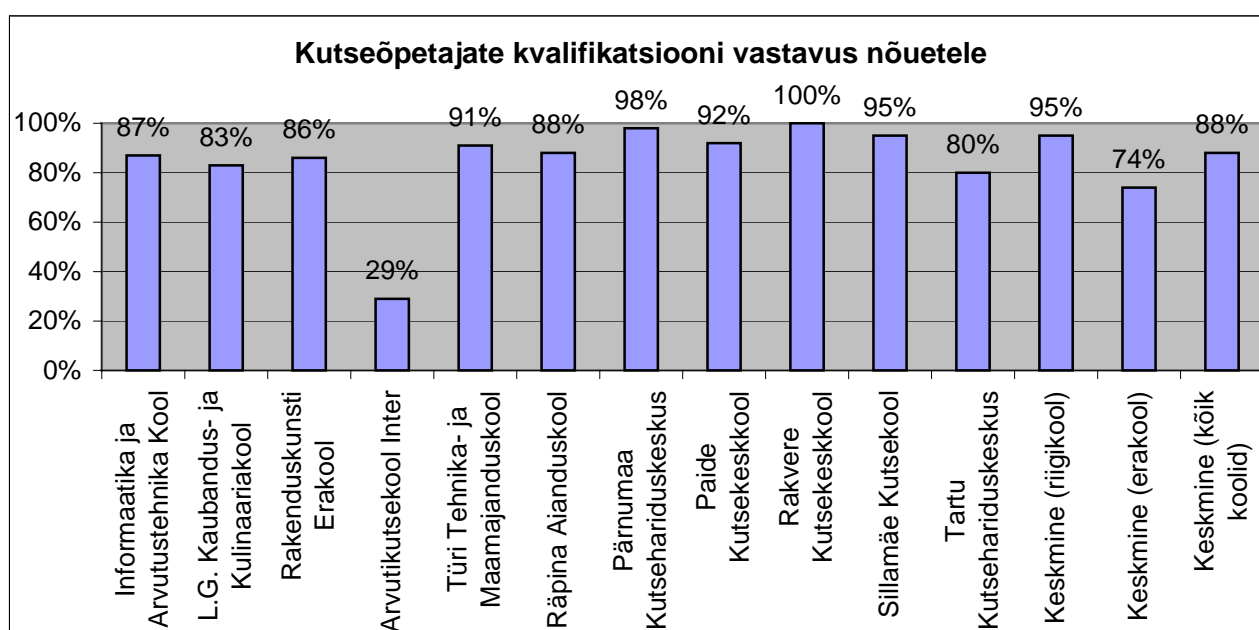
Allikas: 2003/2004. õppeaasta järelevalve õiendid

Joonis 2. Üldharidusainete õpetajate kvalifikatsiooni vastavus nõuetele.

Kutseõpetajate kvalifikatsiooni vastavus kehtestatud nõuetele

Koostatud järelevalveõiendite põhjal selgus, et kontrollitud kutseõppeasutustes oli kutseõpetajatest 88% neid, kelle kvalifikatsioon vastas kehtestatud nõuetele. Nende hulka on arvestatud kutseõpetajad, kelle kvalifikatsiooninõuete täitmise tähtaega on pikendatud 320-tunnise kutsepedagoogilise kursuse osas kuni 1. septembrini 2007 või kes loetakse kvalifikatsiooninõuetele vastavaks kuni hetkeni, mil neil tekib õigus vanaduspensionile vastavalt haridusministri 26.08.2002. a määrusele nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded". Selliseid kutseõpetajaid oli umbes 30% kutseõpetajate üldarvust.

Suuremal osal kutseõpetajatest, kelle kvalifikatsioon ei vastanud nõuetele, puudus nõutav haridus õpetatavate õppekavade valdkonnas. Joonisel 3 on esitatud kutseõpetajate protsent, kelle kvalifikatsioon vastas kehtestatud nõuetele.

Allikas: 2003/2004. õppeaasta järelevalve õiendid

Joonis 3. Kutseõpetajate kvalifikatsiooni vastavus nõuetele.

Kutseõppeasutuste pedagoogide täienduskoolitus

Pedagoogide täienduskoolitus on valdkond, mis oluliselt mõjutab hariduse kvaliteeti. Pedagoogide täienduskoolitust reguleerivad järgmised õigusaktid:

- täiskasvanute koolituse seadus;
- Vabariigi Valitsuse 22.11.2000. a määrus nr 381 "Õpetajate koolituse raamnõuded";
- haridusministri 02.10.2002. a määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord";
- haridusministri 26.08.2002. a määrus nr 65 "Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded";
- haridusministri 17.03.1998. a määrusega nr 4 kinnitatud "Haridustöötajate kutseoskuste täiustamise kord".

2003/2004. õppeaasta riikliku järelevalve käigus koguti andmeid täienduskoolituse planeerimise ja läbiviimise kohta kaheksas HTM-i hallatavas kutseõppeasutuses ja ühes munitsipaalkoolis, et hinnata täienduskoolituse korraldust ning täienduskoolitust reguleerivatest õigusaktidest kinnipidamist kutseõppeasutustes.

Samal teemal viis Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo siseauditi osakond oktoobris-novembris 2003 läbi auditi Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatavates õppeasutustes. Auditi tulemusi on kasutatud ka käesolevas ülevaates.

Täienduskoolituse planeerimine

Vastavalt haridustöötajate kutseoskuste täiustamise korrale kavandab ja tellib haridustöötajate koolituse haridusasutus. Täienduskoolituse tulemuslikkuse eelduseks on nii täienduskoolituse pikemaajaline planeerimine õppeasutuste arengukavades kui ka igaks õppeaastaks koostatud konkreetne koolitusplaan.

Kontrollitud kaheksast kutseõppeasutusest puudus pedagoogide täienduskoolituse plaan kahes õppeasutuses, mistõttu süsteemset ja juhitud personali arendamist ei toimu. Pedagoogide täienduskoolitusse suunamine on juhusliku iseloomuga ning sõltub sageli antud hetke eelarvevõimalustest.

Ka Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo siseauditi osakonna koostatud auditaruandes on viidatud sellele, et osades kutseõppeasutuses täienduskoolituse planeerimist ei toimu või on see puudulik.

Positiivne on, et osades kutseõppeasutustes on personali arendamine ja koolitamine üks osa personalipoliitikast. Plaani koostamisel lähtutakse arengukavast ja vajadusest täita pedagoogide kvalifikatsiooninõuetes kehtestatud tingimusi.

Koolituskulude katmise tingimused ja kord

Vastavalt täiskasvanute koolituse seadusele tuleb koolitusega seotud täiendavate kulude finantseerimise korraldamisel sätestada vastav kord töö- või kollektiivlepingus. Õppeasutustes arvestatakse täiendavaid kulusid nagu transport, majutus, päevarahad jms väga erinevatest alustest lähtudes. Järelevalveõiendite alusel võib väita, et ainult ühes kontrollitud kutseõppeasutusest on kehtestatud vastav kord.

Õpetajate täienduskoolituse arvestus

Vastavalt "Õpetajate koolituse raamnõuetele" peab õpetaja läbima iga viie aasta jooksul tööalase täienduskoolituse vähemalt 160 tunni ulatuses. Sellest 80 tundi võib haridusministri määruse "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" alusel moodustada iseseisev enesetäiendamine või õpingud kraadiõppes hariduse valdkonnas. Kutseõpetaja peab läbima iga kolme aasta jooksul tööalase täienduskoolituse vähemalt kahe kuu ulatuses. Viimase all on mõeldud kutseõpetaja stažeerimist ettevõttes, mis aga ei ole määrusest üheselt väljaloetav.

Õppeasutused peavad pedagoogide täienduskoolituse kohta arvestust pidama, et seda infot oleks võimalik kasutada koolituse kavandamisel. Kontrollitud kutseõppeasutusest kahes oli olemas ülevaade pedagoogide täienduskoolitusest eelmise 5 aasta jooksul.

Kokkuvõte

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) rahvusvaheline ekspertrühm, kuhu kuulusid OECD liikmesriikide ja Kesk- ning Ida-Euroopa riikide eksperdid, tõi 2001. aastal koostatud ja avaldatud kokkuvõttes välja, et inimressursside uuendamine, pedagoogide kõrge kvalifikatsioon ning tegevõpetajate ja koolijuhtide ümberõpe on üheks eelduseks kvaliteetsele haridusele. OECD soovitab:

- tõsta kõrgeimaks prioriteediks inimressursside uuendamine kutseharidussüsteemis;
- jätkata kõrgemate nõudmiste rakendamist kutseharidussüsteemi õpetajate kvalifikatsiooni osas;

- jätkata praktikajuhendajate koolitust, mis tõstab kutseharidussüsteemi pedagoogide ettevalmistuse ja õpilaste ettevõttepraktika taset;
- pidada tegevõpetajate ja koolijuhtide ümberõpet jätkuvalt väga prioriteetseks.

2003/2004. õppeaastal teostatud järelevalve käigus selgus, et kontrollitud kutseõppeasutustes oli keskmiselt 80% kvalifikatsiooninõuetele vastavaid pedagooge, nende hulka on arvatud pedagoogid, kelle kvalifikatsiooninõuete täitmise tähtaega on pikendatud 320-tunnise kutsepedagoogilise kursuse osas kuni 1. septembrini 2007 või kes loetakse kvalifikatsiooninõuetele vastavaks kuni hetkeni, mil neil tekib õigus vanaduspensionile. Rohkem oli kvalifikatsiooninõuetele vastavaid pedagooge riigikoolides (84%), vähem erakoolides (66%).

Järelevalve käigus selgus, et õppeasutuse juhtkond pole tähtsustanud juhtimiskoolituse läbimist. Sellest tulenevalt vastab kvalifikatsiooninõuetele keskmiselt 65% juhtkonnaliikmetest.

Üldharidusainete õpetajatest on koolides keskmiselt 66% kvalifikatsiooninõuetele vastavaid õpetajaid. 40-tunnise kutsepedagoogilise koolituse läbimise nõuet ei peeta vajalikuks.

Kontrollitud kutseõppeasutustes on kvalifikatsiooninõuetele vastavaid kutseõpetajaid keskmiselt 88%. Kutseõpetajate hulgas on palju puuduliku pedagoogilise ettevalmistusega õpetajaid. Paljud õpetajad ei tunne kaasaegseid õpetamismeetodeid, mille abil oleks võimalik teadmisi efektiivsemalt edastada.

Järelevalveõiendite põhjal võib väita, et küllalt palju on kutseõppeasutustes üldharidusainete ja kutseõpetajaid, kellel puudub vastav haridus õpetatavate õppekavade valdkonnas.

Eeltoodust tulenevalt on oluline kutseõppeasutuste pedagoogide täiendus- ja ümberõppe planeerimine ja korraldamine. Täienduskoolituse planeerimine võimaldab pedagoogide täienduskoolitust ning selle finantseerimist süsteemselt juhtida, millega tagatakse ka täienduskoolituse korralduse läbipaistvus.

Järelevalveõiendite ja Koolivõrgu Büroo auditoruande põhjal võib väita, et käesoleval ajal on täienduskoolituse juhtimine ja korraldus kutseõppeasutustes ebaühtlase tasemega. On palju õppeasutusi, kus ei peeta kinni õigusaktides sätestatud täienduskoolituse planeerimise, arvestamise ja rahaliste vahendite kasutamise nõuetest.

Koolivõrgu Büroo auditoruandes on välja toodud, et järelevalve täienduskoolituse üle on valdkonna arengule väga oluline ning tulevikus peab ka ministeerium sellele suuremat tähelepanu osutama.

Eespool toodut arvestades on 2004/2005. õppeaasta järelevalve prioriteediks jätkuvalt pedagoogide kvalifikatsioon ja pedagoogide täienduskoolitus.

Ettepanek Haridus- ja Teadusministeeriumi Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse õppekavade ja õpetajaosakonnale:

- täpsustada "Õpetajate koolituse raamnõuetes" kutseõpetajate tööalase täienduskoolituse mõistet, et see oleks üheselt mõistetav.

Ülevaade kutseõppeasutuste I kursuse õpilaste eesti keele teadmiste ja oskuste pilootuuringust

Uuringu eesmärgid ja korraldus

Ülevaate saamiseks 2003. aasta sügisel kutseõppeasutustesse õppima asunud noorte teadmistest ja oskustest käivitas Haridus- ja Teadusministeerium pilootuuringu, mille viis läbi Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (edaspidi REKK). Analüüsi koostas Viivi Maanso.

Uuringu eesmärgiks oli selgitada välja põhikoolist kutseõppeasutusse õppima asunud õpilaste teadmiste tase.

Eesti keele taset mõõtev test korraldati koolides 18. septembril 2003. Diagnoostööks valis REKK sama aasta kevadel 9. klassi lõpul tehtud eesti keele eksamitöö. Koguvõlim hõlmas 50 õpperühma õpilasi 33 kutseõppeasutuse 17 õppevaldkonnast. Kokku laekus eksamikeskusele kutseõppeasutustest 1117 õpilase tööd. Samal ajal kutseõppeasutustes tehtud tööga korraldati test kontrollrühmas – üheksas üldhariduskooli 10. klassis, kust laekus kokku 284 tööd.

Töö ülesehitus, ülesannete liigid

Kevadel 2003 põhikooli lõpueksamina ja 2003. a sügisel kutseõppeasutuste õpilaste emakeele taseme kindlaksmääramise katsena korraldatud töö koosnes kahest põhiosast: lugemis- ja kirjutamisülesandest.

Kahest lugemistekstist oli esimene eksamitesti koostajate sõnutsi ilukirjandustekst ja teine tarbetekst, kuigi kumbki neist polnud ehk oma liigi tüüpilisemaid esindajaid. Mõlema teksti põhjal tuli õpilastel vastata küsimustele, millele nad leidsid vastuse tekstist; osa ülesandeid nõudis kirjandusteadmiste meenutamist, mõni ülesanne koguni emakeele ainekava välist eruditsiooni.

Kirjutamisosa esimene ülesanne oli kirjutada pooleteise tunni vältel lühikirjand teemal “Mida tähendab mulle perekond?”. Järgnes head grammatikamõistete tundmist eeldav vormiõpetuslik (võrdlusastmete moodustamine) ning eri liiki lausete tundmist ja nende moodustamise oskust ühendav ülesanne, seejärel korrektuuriharjutus, mis kontrollis täheortograafia tundmist. Neljandat kirjutamisülesannet – lühendite tundmist – võiks taas ehk enam lugemisülesandeks pidada, ehkki lühendite kasutus ebatraditsioonilises kontekstis võis viia õpilasi eksiteele. Viimane ülesanne kontrollis sünonüümide leidmise oskust, seega sõnavararikkust, kuid eeldas ka töökäsus sisalduvate mõistete tundmist.

Üldtulemused

Kutseõppeasutuste õpilaste tulemused jäävad kõikide näitajate poolest suuresti alla niihästi gümnaasiumis õppivate noorte kui ka kevadise lõpueksami sooritanute keskmistest tulemustest. Nii on gümnaasiumiõpilased saanud katses keskmiselt 25 punkti enam kui kutseõppeasutuste õpilased ja töö eest saadud keskmine hinne on neil 1,2 palli kõrgem. Väga suur on erinevus ka keskmistes edukus- ja kvaliteedinäitustes (lähemalt tabel 3).

Katsega hõlmatud gümnaasiumiõpilaste tase on ootuspäraselt kõrgem kui kevadise eksami keskmine hinne. Oletatavasti on põhjusi kaks: 1) nõrgemaid põhikooli lõpetanuid pääses gümnaasiumi suhteliselt vähe; 2) tõenäoselt on gümnaasiumis, kus aega kutseõppeasutustest enam ja huvigi eesti keele ja kirjanduse vastu suurem kui kutseõppeasutustes, juttu olnud ka kevadise eksami vigadest ja puudujääkidest.

Põhikooli 2003. a lõpueksami ja katse üldtulemused

Kontrolli viis	Õpilaste arv	Keskmiselt punkte	Keskmine hinne	Kvaliteet %	Edukus %
9. kl lõpueksam	11 802	69,70	3,58	53,52	93,62
Pilootuuring gümnaasiumis	284	75,17	3,8	76,06	94,01
Pilootuuring kutseõppeasutuses	1117	50,12	2,6	10,65	55,24

Üsna ootuspärane on ka hinnete protsentuaalne jaotus. Kui kevadisel eksamil kirjutas töö hindele „1” vaid alla 2% ja hindele „5” enam kui 12% õpilastest, siis kutseõppeasutuste õpilaste töödest oli nõrku ligi 7% ja väga häid vaid umbes 0,3% (lähemalt vt tabel 4).

Eritasemeliste tööde jagunemine: hinnete esinemus protsentides

Kontrolli viis	Õpilaste arv	„1”	„2”	„3”	„4”	„5”
9. kl lõpueksam	11 802	1,68	7,78	42,41	35,77	12,36
Pilootuuring gümnaasiumis	284	4,23	1,76	17,96	61,62	14,44
Pilootuuring kutseõppeasutuses	1117	6,98	37,78	44,58	10,38	0,27

Mõneti üllatav on katsetöö hindele „1” sooritanud õpilaste arv gümnaasiumis. Tööde lähem analüüs osutas, et seda ei tinginud õpilaste suhtumine kordustöösse – teist korda täpselt üht ja sama tööd teha, eriti täpselt samal teemal kirjandit kirjutada, peetakse tüütuks, mõttetuks –, mida oletasime ja millele osutas ka paar tagasiside andnud õpetajat. Nõrkadest oli vaid kolm-neli jätnud kirjandi täiesti kirjutamata ning muuski osas olid puudujäägid ja vead samasuunalised kui töö mõnevõrra paremini sooritanud õpilastel.

Tulemused valdkonniti

Katse põhjal on erinevused emakeeleoskuste tasemes valdkonniti suured, selles võib veenduda Tabeli 5 vahendusel, kus esitatud kutseõppeasutuste eri õppevaldkondades saavutatud keskmised punktid.

Katsetöodes saavutatud punktiarv valdkonniti

Õppevaldkond	Keskmiselt punkte	Parim tulemus punktides
Muusika ja esitluskunstid	63,95	93
Arvutiteadused	56,66	88,5
Transporditeenused	56,11	91,5
Põllundus ja loomakasvatus	55,69	94,5
Majutamine ja toitlustamine	53,02	88
Hulgi- ja jaekaubandus	52,65	87,5
Mootorliikurid, laevandus- ja lennundustehnika	51,54	77
Ehitus- ja tsiviilrajatised	51,49	87
Elektroonika ja automaatika	48,99	81,5
Tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamine	48,51	78,5
Metsandus	47,09	76,5
Toiduainetetöötlus ja -tootmine	46,99	83
Aiandus	45,38	83
Mehaanika ja metallitööd	44,18	75
Materjalitöötlus (puit, paber, plast)	41,35	77
Kalandus	24,74	53,5

Kõrgeim on emakeeleoskuste tase katsetulemuste alusel muusikat ja esituskunsti õppivail noortel: keskmine tulemus on siin 63,95 punkti ja keskmine hinne 3,32, mis mõlemad jäävad siiski mõneti maha niihästi gümnaasiumis õppijate kui ka

kevadise põhikooli lõpueksami sooritanute keskmistest näitajatest. Kutseõppeasutuste töödest oli parim üksiktulemus üldse põllunduse ja loomakasvatuse valdkonnas saavutatud 94,5 punkti. Hindele „5” kirjutajaid leidis ka transporditeenuste ning muusika ning esituskunste valdkonnas.

Kõige nõrgemad tulemused olid kõigi näitajate osas kalanduse valdkonnas: keskmine punktiarv oli siin vaid 24,74 punkti, keskmine hinne 1,5; parima töö hinne „3” (53,5 punkti). Olgu siinkohal võrdluseks öeldud, et transporditeenuste erialadel oli kõige nõrgem töö „2” (30,5 punkti).

Võimalik siiski, et toodud võrdlus ei ole Eesti kutsekooliõpilaste teadmiste suhtes päris objektiivne, sest nt ühe kutseõppeasutuse kalanduse erialal õppiva rühma 14 õpilasest 11-l oli tööl märged, et nende emakeel on vene keel, nad kogusid töö eest alla 50 punkti. Puudub info, kas need õpilased on lõpetanud eesti- või venekeelse põhikooli. Kindlasti aga vajab probleem selliste noorte eesti keele õpinguist edasist uurimist ja erikäsitlust.

Järeldused

- 2003. a sügisel kutseõppeasutustesse õppima asunud õpilased on emakeeleoskuse taseme poolest väga heterogeensed. Suure osa õpilaste oskused ei küüni gümnaasiumis õppivate kaaslaste tasemeni ega vasta ka põhikooli lõpetajale esitatavatele nõuetele, mis on fikseeritud riiklikus õppekavas.
- Lugemisülesandeks tuli ilmsiks süvenematus ja pealiskaudsus; kergemini haaratava materjali osas eksisid enamasti siiski vaid nõrgemad õpilased. Kujundiline tekst ei ole raske, kui seal pole raskeid sõnu ja tundmata mõisteid. Mõisteid tunneb enamik õpilasi siiski paremini, kui neid defineerida oskab.
- Pigem silmaringi piiratud kui õppekavas nõutavate teadmiste puudulikkust näitavad väga halvasti vastatud kultuurilugu puudutavad küsimused (Eros, Dionysos, draama tekkimine, Moosese raamatu kuuluvus piiblis). Tuleb küll märkida, et ses osas on kevadiste põhikooli lõpueksamite põhjal nõrgad ka teised noored.
- Rohkesti teevad õpilased õigekirjavigu, eksides sealjuures ka väga lihtsate, juba II kooliastmes õpitud täheortograafia reeglite vastu.
- Praktilisi keeleülesandeid lahendatakse paremini kui mõistetundmine seda eeldab (põimlausetes koostamine, ühendverbide asendus).
- Suhteliselt hea on sõna- ja muistse nimevara tundmine.
- Suurimad on puudujäägid tekstiloomes: ühtviisi valmistab raskusi nii mõtete leidmine vastavalt pealkirjale (teemale), teksti ülesehitus kui ka sõnastus. Väljenduslik mannetus ilmneb mitte üksi kirjandis, vaid ka mõistemääratlustes, paljudel õpilastel juba ka lausemoodustuses.
- Ehkki kutseõppeasutuste õpilaste tulemused on üldhariduslikes gümnaasiumides õppivate õpilaste omadest tunduvalt madalamad, osutab vigade analüüs, et paljudel juhtudel pole tegemist niivõrd võimetusega kui huvi ja motivatsiooni puudumisest tingitud õppimatuse ning siit tulenevate puudujääkidega. Üks põhiprobleeme näibki olevat, kuidas luua kutseõppeasutustes üldhariduslike ainete õppimise motivatsiooni.
- Arvestades väiksemat tundide arvu, vajavad kutseõppeasutused spetsiaalselt neile koostatud ja õpilasi huvitavat üldainete õpivara, kus oleks ehk vähem teooriat ja fakte, kuid mis pakuks kõige olulisemaid praktilisi oskusi. Kuna õpilaste tase on väga erinev, on väga oluline kõigi õpilaste hea varustus töövihikute, töölehtede, mitmesuguse jaotvara jms õppevahenditega, mis võimaldaksid ratsionaalset töökorraldust, sealhulgas õpetuse individualiseerimist.
- Katse osutas, et kutseharidust omandavate õpilaste teadmisi ja oskusi üldaineis tuleb ka edaspidi kontrollida ja vastavalt selle tulemustele määrata õppesisu ning -tase niihästi kutsekeskhariduse tasemel kui ka üksnes kutsetunnistust andvatele õppekavade puhul. Puudujääkidest ülevaate saamine võimaldaks ka kutseõppeasutuste õpivara koostajail just kõige vajalikumale tähelepanu pöörata.
- Kutseõppeasutuste õpilaste emakeeletaseme diagnoosimine nõuaks spetsiaalse, just kutsehariduse vajadusi ja eesmärke silmas pidava tasemetöö koostamist. See peaks hõlmama õigekeelsuse põhiküsimuste testimise kõrval ülesandeid, mis näitaksid õpilaste vaba keelekasutuse taset, samuti mõtlemise loogilisust, tähelepanu, erisuguste tekstide mõistmist, olulise võõrsõnavara tundmist. Loobuda tuleks eruditsiooni ja suhteliselt erandlike

veahtlike keelendite tundmist jms kontrollivaist ülesandeist. Parema ülevaatlikkuse huvides võiksid ülesanded olla hinnatavad nii, et eri piirkonnad oleksid ka kvantitatiivselt võrreldavad.

- Ilmselt jääb ka parimal tasemel õppekorraldusega kutseõppeasutustesse hulk noori, kes ei huvitu õigupoolest mitte millestki peale kitsa(ste) kutseoskus(t)je või pole suutelised põhikoolikursustki rahuldaval tasemel omandama. Õpilased, kelle üldainete alased teadmised jäävad diagnoosimisel alla 20%, peaksid õppima kutsekeskharidust taotlevatel noortel eraldi õpperühmades, kus omandatakse üksnes elukutse. Kuid ka neis õpperühmades õppijad vajavad teatavat kõige olulisemaid teadmisi kordavat või pakkuvat eesti keele kursust (ortograafia, tarbekirjad, peamised suhtlussituatsioonid jms).
- Omaette probleem seostub nende kutseõppeasutustes õppivate noortega, kelle emakeel pole eesti keel. Ei ole põhjust arvata, et nende arv tulevikus kahaneb. Ilmselt peaks kutsehariduse tulevikuperspektiive vaagides olema võimalik neile noortele eesti keele jätkuvat õpetamist-õppimist kavandada, olenemata sellest, kas nad on lõpetanud eesti või vene õppekeelega põhikooli. Mõistetavalt on selleks vaja ka vastavat õpivara.
- Tuleks leida senisest enam võimalusi õhutada kutseõppeasutustes õppivates noortes huvi niihästi emakeele kui ka muu üldarendava ainetiku vastu, nt korraldada spetsiaalselt kutseõppeasutuste õpilastele emakeele- ja õpioskuste võistlusi, viktoriine jm. Peale otsehuvi, mis niisugune tegevus vähemalt osas kutset omandavates noortes tekitab, näitaks see, et kutseharidusest ja seda omandavatest noortest peetakse samavõrd lugu kui gümnaasiumiõpilastest, ja küllap siis ajapikku paraneb ka suhtumine kutseõppesse üldse.
- Korrektset emakeelt läheb igal inimesel kõikjal vaja, olenemata kutsealasest tegevusest. Hea keelekasutus loob tugeva aluse ka kõigele muule – õpinguile, tööedule, ühiskondlikust elust osavõtule, kultuuritarbimisele, kaasinimestega suhtlemisele üldse. Neile, kes soovivad oma erialal edasi õppida kõrgkoolis, ei tohiks takistuseks saada kesine eesti keele oskus.

Ülevaade kutseõppeasutuste I kursuse õpilaste matemaatikateadmiste ja -oskuste pilootuuringust

Sissejuhatus

Haridus- ja Teadusministeeriumi käivitatud pilootuuringu üheks eesmärgiks oli saada viiteid ja empiirilisi põhjendusi matemaatika õppekavade, sh põhikooli ja kutseõppeasutuste õppekavade võimalikuks muutmiseks. Uuringu viis läbi Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, analüüsi koostasid Liina-Mai Tooding ja Anne-Liis Rämson.

2003. aasta sügisel viidi kutseõppeasutustes läbi matemaatikateadmiste test. Et test koosnes põhikooli 2003. aasta matemaatikaeksami ülesannetest, siis kasutati võrdlusena põhikooli lõpueksami tulemuste valikuuringu kokkuvõtlikke andmeid. Lisaks kutseõppeasutustele viidi test võrdluseesmärgil läbi gümnaasiumi 10. klassi õpilaste grupis.

Matemaatika tasemetesti tegi 1267 õpilast: 1144 õpilast 33 kutseõppeasutuse 34 erialalt, ja 123 õpilast neljast gümnaasiumist.

Testi teinud õpilaste seas oli 501 tütarlast ja 766 noormeest (60,5% testitegijatest). Kutseõppeasutuste testitegijate seas oli meesõpilaste osakaal suurem kui gümnaasiumides (vastavalt 62% ja 45%). Enamik õppevaldkondi olid soospetsiifilised – valitses kas noormeeste või tütarlaste tugev ülekaal, välja arvatud majutamise ja toitlustamise ning muusika ja esitluskunste valdkond, kus oli tütarlapsi ja noormehi enam-vähem võrdselt. Analoogiline sooline tasakaal oli ka koka, pagar-kondiitri, talu-kodumajanduse erialadel, samuti kaubanduse, arvutiteeninduse ja muusika erialadel.

Testi tulemused

Test koosnes kahest osast: neljast kohustuslikust ülesandest (kokku 24 punkti) ja omal valikul kahest valikülesandest (kokku 16 punkti). Kutseõppeasutuste õpilastest jättis 142 õpilast (12%) valikülesanded hoopis tegemata ja 359 (31%) lahendas ainult üht ülesannet. Nõuetekohaselt kaht valikülesannet lahendas 643 kutseõppeasutuste õpilast (56%).

Praktiliselt kõik gümnaasiumiõpilased lahendasid kaks valikülesannet. Valikülesannetest loobumine on üks kutseõppeasutuste õpilaste väikese punktisumma põhjusi.

Keskmine punktisumma kutseõppeasutustes oli 16,7 punkti 40-st, gümnaasiumides oluliselt kõrgem – 32,6 punkti (vt tabel 6). Kutseõppeasutuste keskmine tulemus ulatub napilt üle 40% võimalikust maksimumtulemusest, gümnaasiumides on aga keskmise tulemuse osakaal maksimumi suhtes suur – 82%.

Tabel 6

Testi üldtulemused

	Pilootuuring kutseõppeasutuses			Pilootuuring gümnaasiumis		
	Kokku	Kohustuslik osa	Valikosa	Kokku	Kohustuslik osa	Valikosa
Keskmine	16,7	11,1	5,7	32,6	19,9	12,7
Keskmise suhe maksimumi, %	41,8	46,0	35,5	81,6	82,9	79,6

Põhikooli lõpueksamil saavutati keskmine üldtulemus 26,9 punkti. Keskmine eksamitulemus moodustas 67% võimalikust maksimumist. Katsega hõlmatud gümnaasiumiõpilaste tase on ootuspäraselt kõrgem kui kevadise eksami keskmine tulemus. Kutseõppeasutuste õpilaste madalam punktisumma on tingitud sellest, et kutseõppeasutustesse asuvad enamasti õppima nõrgema õppe edukusega õpilased. Põhjuseks võib olla ka see, et kõik testitegijad ei ole 2003. aasta koolilõpetajad ning testi tegid ka venekeelse põhikooli lõpetajad, kes õpivad eestikeelsetes rühmades, ja neile võis testi tekst jääda kohati arusaamatuks.

Punktisumma erisused valdkondade lõikes

Valdkonniti ilmneb märgatav keskmise üldtulemuse variatiivsus: 10,9–28,0 punkti (vt tabel 7). Seda tõlgendades tuleb silmas pidada ka tütarlaste-noormeeste arvu suhet. Lõpueksamite tulemustest selgus nimelt, et tütarlaste keskmine punktisumma ja ka hinded olid mõnevõrra kõrgemad kui noormeestel. Et valdkonnad on selgelt soospetsiifilised, on vaadeldava testi puhul raske eristada valdkonna ja soo mõju tulemusele.

Selgelt alla üldkeskmise (16,7 punkti) on kolm “tütarlaste valdkonda”: toiduainetetöötlus ja tootmine, tekstiili, rõivaste ja jalatsite valmistamine ning aiandus. Alla keskmise jääb ka tüüpiline noormeeste valdkond – mehhaanika ja metallitööd. Üle keskmise on tulemuste poolest metsanduse, arvutiteaduste ja muusika ning esituskunste valdkonna õpilaste tööd.

Keskliste alusel eristus omaette tipuna arvutiteaduste valdkond, kus keskmine hinne ületab 1,1 punkti võrra ka lõpueksamite keskmise (26,9 punkti). Selle suhteliselt homogeense kõrgemate punktisummadega valdkondade grupi moodustasid elektroonika ja automaatika, transporditeenuste, ehitus- ja tsiviilrajatiste, metsamajanduse, muusika ja esitluskunste valdkonnad. Kõik ülejäänud õppevaldkonnad moodustasid keskmiste tulemuste alusel suhteliselt homogeense madalamate punktisummade grupi.

Erialade lõikes kordus valdkonniti selgunud üldpilt. Üle keskmise tulemus saavutati arvutite ja arvutivõrkude, automaatika, paadiehituse, lao- ja metsamajanduse erialadel. Keskmine punktisumma jäi alla üldkeskmise pagari- kondiitritoodete tehnoloogia, aianduse, maamajanduse, mehhaniseerimise, postiooperaatorite, remondilukkseppade, elektrikute, majutusteeninduse erialadel, samuti tulevastel õmblejatel. Keskmiste punktisummade alusel erialasid grupeerides eristusid teistest tugevamatena arvuti- ja arvutivõrkude eriala õpilased, teiselt poolt aga pagar-kondiitri ja aianduse eriala õpilased. Ülejäänud erialad olid üksteisele suhteliselt lähedased.

Punktisummade keskmised valdkonniti

Valdkond	Kokku	% maksimumist	Kohustuslik osa	% maksimumist	Valikosa	% maksimumist
Aiandus	10,88	27,2	7,28	30,3	3,60	22,5
Arvutiteadused	28,02	70,0	17,08	71,2	10,94	68,4
Ehitus- ja tsiviilrajatised	18,90	47,3	10,71	44,6	8,19	51,2
Elektroonika ja automaatika	18,66	46,6	11,96	49,8	6,70	41,9
Elektrotehnika ja automaatika	11,29	28,2	7,46	31,1	3,83	23,9
Hulgi- ja jaekaubandus	17,05	42,6	12,45	51,9	4,60	28,7
Kalandus	17,78	44,5	11,18	46,6	6,60	41,3
Majutamine ja toitlustamine	17,09	42,7	11,72	48,8	5,36	33,5
Materjalitöötlus	17,80	44,5	11,43	47,6	6,38	39,9
Mehaanika ja metallitööd	12,91	32,3	8,95	37,3	3,96	24,8
Metsandus	20,56	51,4	12,94	53,9	7,61	47,6
Mootorliikurid, laevandus- ja lennundustehnika	16,92	42,3	10,15	42,3	6,76	42,3
Muusika ja esitluskunstid	19,91	49,8	13,00	54,2	6,91	43,2
Põllundus ja loomakasvatus	14,86	37,1	9,72	40,5	5,14	32,1
Tekstiili, rõivaste ja jalatsite valmistamine	13,15	32,9	8,94	37,3	4,21	26,3
Toiduainete töötlus ja tootmine	13,73	34,3	10,65	44,4	3,08	19,3
Transporditeenused	18,27	45,7	12,21	50,9	6,06	37,9
Valdkonnad kokku	16,73	41,8	11,05	46,0	5,67	35,5

Testitegijate seas leidis 25 õpilast, kes said puhta nulltulemuse. Need jaotused mitme eriala vahel, kuigi leidis ka koole, kus selliseid tulemusi oli mitu. See viib mõttele õppegruppide võimalikust erinevast motivatsioonist end lahendamisel pingutada. Oletatavalt oli suhtumine erisugune, kui võrrelda kevadist lõpueksamit ja käesolevat testi.

Kokkuvõte

- Põhikoolis omandatud matemaatikateadmised ei osutu kuigi püsivateks, täpsemalt, nende rakendamiseks uues olukorras ei olda võimelised või valmis. Lühikese, paarikuise ajavahe järel pärast põhikooli lõpetamist ei tulnud enam kui pooled kutseõppeasutustesse astunud noortest toime kevadise saavutuse kordamisega. Isegi kui arvestada muutunud motivatsiooni lahendamisel, hindamise kui subjektiivse tegevuse eripära, tavaseisukohta, mille kohaselt kutseõppeasutustesse astuvad reeglina nõrgemate koolihinnetega õpilased, ja võimalust, et kõik testitud õpilased ei olnud 2003. aasta põhikoolilõpetajad, võib ebaedu ühe olulise allikana näha ebastabiilseid, kinnistamata teadmisi. Selle põhjuseks võib olla matemaatikakursuse suure mahu tõttu tekkiv kiirustamine ja pinnapealsus.
- Testiülesannete lahendusviiside analüüs annab tunnistust teadmiste kaootilisusest. Ei jää muljet, et alusteadmised on selgelt omandatud. Võib-olla oleks nii õpilastele kui ka õpetajatele kasu sellest, kui õppekavas oleks selgemalt esile toodud õppematerjali hierarhiline struktuur, mille põhjal oleks kohe selge, mis vastab põhikooli matemaatikakursuse eesmärkidele, on fundamentaalne ja mis toetub peamisele, on kõrvaline.
- Lahendusi analüüsid tuli veenvalt esile, et lahendatakse matemaatikaülesannet, mitte sisulist probleemi. Ei märgata, et esitatud küsimusele saadud vastus on ebarealistlik, ei rakendu silmamõõt ega ole abi joonisest. Matemaatika kui õppeaine (pea)eesmärk – arendada arutus- ja analüüsi oskust – näib vaadeldud töödele tuginedes paljuski olevat saavutamata. Võib oletada, et oma osa on seejuures õppekavas realiseeritud ideel arendada mõtlemis oskust suhteliselt keeruliste, intuiitiivselt raskesti tabatavate matemaatiliste konstruktsioonide varal, mille formaalsetegi käsitlusreeglite omandamine tundub õpilasele juba tõsise teadmisenähtena. Ka vaadeldava testi ülesannete valik viitab sellele – olulisel kohal on algebralised teisendused ja “abstraktne” arvutus

negatiivsete arvudega. Põhikooliteadmistes võiks olulisel kohal olla ka näiteks tabelite, graafikute analüüs ja lugemisoskus, need ülesanded olid aga paigutatud valikülesannete hulka.

- Võib järeldada, et põhikoolis õpitavad matemaatikateadmised on strateegiliselt orienteeritud pigem akadeemilise haridustee ülesehitamisele kui matemaatika põhiharidusele, millele võib järgneda kutseõpe. Võib-olla ei olnud matemaatika õppekava reform strateegiliselt piisavalt julge ja uuenduslik, kui omal ajal kaotati keskhariduse kohustus. Ei tuleks karta, et teatud keerulisemate küsimuste väljajätmine muudab matemaatikaõpetuse "lahjaks".
- Oluliseks matemaatikaõpetuse faktoriks osutuvad lähiaja uued infotehnoloogiad, mis võivad niihästi vähendada üksikasjadesse süvenemise motiive – arvuti teeb asja ära niikuinii – kui ka neid suurendada – tahan ise ka osata midagi teha. Matemaatika õppekavad peaksid arenema käsikäes infokeskkonna meetodika ja didaktikaga, muidu võib tulla halbu tagasilööke, pidades silmas matemaatika alusteadmiste levikut ja matemaatikaõpetuse üldist efektiivsust mõtlemisoskuse arendajana.
- Matemaatika õppekava strateegiline korrastamine üldises hariduspoliitika raamistikus tundub käesoleval ajal isegi olulisema ülesandena kui mis tahes muu matemaatikaõpetuse probleem.

Kokkuvõtte kutseõppeasutuste tegevuse ja juhtimise tulemuslikkusest 2002/2003. ja 2003/2004. õppeaastal

Sissejuhatus

Välishindamise kriteeriumid ja hindamisjuhendi, mille alusel anti hinnanguid HTMi hallatavate kutseõppeasutuste tegevuse ja juhtimise tulemuslikkusele, töötas 2002/2003. õppeaastal välja Koolivõrgu Büroo (edaspidi KVB) töörühm. Väljatöötatud kriteeriumid ja hindamisjuhend on kinnitatud Koolivõrgu Büroo juhataja 21. mai 2003. a käskkirjaga nr 19 "Kutseõppeasutuste tegevuse ja juhtimise tulemuslikkust hindava välishindamisküsimustiku ja hindamise juhendi kinnitamine".

Töörühma kuulusid kõikide piirkondade peadirektorid ja nende abid ning Koolivõrgu Büroo arenguosakonna peaspetsialist. Välishindamise viis eespool nimetatud töörühm läbi 2002/2003. ja 2003/2004. õppeaasta näitajate põhjal iga kutsealavaldkonna (õppekavarühma) kohta eraldi. Kutseõppeasutuste välishindamise paigutamisel kogu haridussüsteemis toimivasse hindamissüsteemi nimetati tegevus täpsustavalt ümber kutseõppeasutuste eelhindamiseks. Eelhindamise käigus mõõdeti kutseharidussüsteemi tegevuskavas 2001–2004 püstitatud eesmärkide saavutatust. Eelhindamise tulemusi kasutatakse KVBs riiklikult finantseeritavate koolituskohtade kavandamisel/jaotamisel, kutseõppeasutuste võrgu korrastamisel koolitusvaldkonniti ning uue kutseharidussüsteemi tegevuskava koostamisel.

Kutseõppeasutuste eelhindamise kriteeriumid haakuvad olulisel määral rakenduskõrghariduse õppekava akrediteerimisel esitatavate nõuetega. Seetõttu hinnati ka neid kutseõppeasutusi, kus toimub õpe rakenduskõrghariduse õppekavade alusel ja kus ei ole akrediteerimist veel läbi viidud. Nende kutseõppeasutuste hindamisel arvestati kõrgharidusstandardis ja rakenduskõrgkooli seaduses püstitatud nõudeid.

Eelhindamise eesmärgid:

- mitmekülgse, värsket ja usaldusväärset informatsiooni kogumine ja levitamine kutseharidussüsteemi olukorra, funktsioneerimise, tulemuste ja mõjude kohta;
- võrreldavuse loomine koolitusvaldkonniti;
- õpetuse kvaliteedi kindlustamine.

Ellurakendatud eelhindamine loob järgmisi lisaväärtusi:

- suurendab õppeasutuse teadlikkust oma seisundist koolitusturul;
- annab lisateavet arendamise vajalikkusest ja selle prioriteetidest;
- arendab ja toetab hindamisvalmisolekut ja hindamiskultuuri.

2002/2003. õppeaastal anti hinnang tegevuse ja juhtimise tulemuslikkusele 41 kutseõppeasutuse 217-s kutsealavaldkonnas ja 2003/2004. õppeaastal 221-s kutsealavaldkonnas.

Kutseõppeasutustele püstitatud eesmärgid ja nende saavutamise kriteeriumid

Hindamisel mõõdeti järgmiste kutseõppeasutustele püstitatud eesmärkide saavutatust:

- õppimisvõimalused koolis õpetatavates kutsealavaldkondades on tagatud kõigile sihtgruppidele ning koolis õpib planeeritud arvul õppijaid (õppimisvõimaluste loomine ja õppijate kaasamine);
- õpetajad on kvalifitseeritud;
- õppijatele on loodud kaasaegne õpikeskkond;
- ressursse kasutatakse efektiivselt (inimesed, ruumid, raha, aeg);
- kooli tegevus on tulemuslik.

Eesmärkide saavutatuse üle otsustamiseks kasutati mõõdetavaid kriteeriume.

I eesmärk: õppimisvõimaluste loomine ja õppijate kaasamine.

Kriteeriumid:

- õppimisvõimalused on loodud baashariduse kahel tasemel;
- riigi finantseeritavad õppekohad on täidetud planeeritud mahus;
- on loodud õpperühmad erivajadustega õppijatele või tavarühmas arvestatakse õppija erivajadusega;
- täiskasvanuile on loodud täiend- ja ümberõppe või tasemeõppe võimalused;
- kutsealane eelkoolitus on rakendunud.

II eesmärk: õpetajad on kvalifitseeritud.

Kriteeriumid on välja töötatud pedagoogide kvalifikatsiooninõuetest lähtuvalt. Antud eesmärgi mõõtmiseks kavandati kasutada pedagoogide registrit. Registrit täiendati klassifikaatoriga kutsealavaldkonniti, et saada kutseõpetajatest täpsemat ülevaadet, kutseõppeasutusi teavitati Interneti-põhisest andmekogumise viisist ja registri vajalikkusest.

Hindajad püüdsid koolides koostatud andmete põhjal saada ülevaadet pedagoogide kvalifikatsioonist, kuid kooliti koostatud andmebaasid ja kogutud andmed ei ole omavahel võrreldavad, sest algallikate ülesehitus ja põhimõtted on erinevad.

III eesmärk: õppijatele on loodud kaasaegne õpikeskkond.

Kriteeriumid:

- kutseõpetajad on erialases õppes rakendanud infotehnoloogiat;
- õppekava sisaldab õppija iseseisvat tööd, mida kool koordineerib;
- tööandjad või nende esindajad on hinnanud (kirjalikult) koolis oleva tehnika ja tehnoloogia esmapraktika (koolipraktika) sooritamiseks sobivaks;
- rakendunud on praktikabaaside ristkasutus;

- ettevõtete/asutuste ja kooli vahel toimib koostöö, koolil on õppija jaoks infopank sobivatest praktikaettevõtetest, praktikaettevõtete nimekiri on kinnitatud kooli nõukogus.

IV eesmärk: ressursse kasutatakse efektiivselt (inimesed, ruumid, raha, aeg).

Kriteeriumid:

- on rakendunud õpetajate üldtööaeg 35 tundi nädalas;
- õppetöö perioodil (10 kuud) kasutatakse ruume teoreetiliseks ja praktiliseks õppetööks vähemalt 6 tundi päevas;
- kooli õppebaase kasutavad ka teised koolid või firmad;
- arendustegevuseks kasutatakse projektidest saadavaid ressursse;
- kool tuleb toime koolituskoha maksumuse alusel arvestatud eelarvega.

V eesmärk: kooli tegevus on tulemuslik.

Kriteeriumid:

- õppijate väljalangevus õppeaastas on väiksem kui 10%;
- analüüsitakse õppe- ja kasvatustöö tulemusi ning edasisi tegevusi kavandatakse nende analüüside põhjal;
- analüüsitakse õpilaste teoreetiliste teadmiste ning praktiliste ja sotsiaalsete oskuste vastavust tööandja ootustele ettevõttepraktika ajal, analüüside põhjal kavandatakse tegevusi õppe- ja kasvatustegevuse vastavusse viimiseks tööandja ootustega;
- tagasiside lõpetajatega on regulaarne ja süstemaatiline;
- koolil on ülevaade lõpetajate hõivatuses (tööleasumine, edasiõppimine, kaitseväeteenistus, lapse kasvatamine jne);
- koolil on ülevaade, kas lõpetajad on suutnud luua endale/teistele töökoha (FIE/ettevõtja).

Kriteeriumide saavutatust mõõdeti jah/ei skaalal, fikseeriti, kas oodatud tulemus oli saavutatud või mitte. Koolid kirjeldasid edu või oodatud tulemuse mittesaavutamise põhjusi.

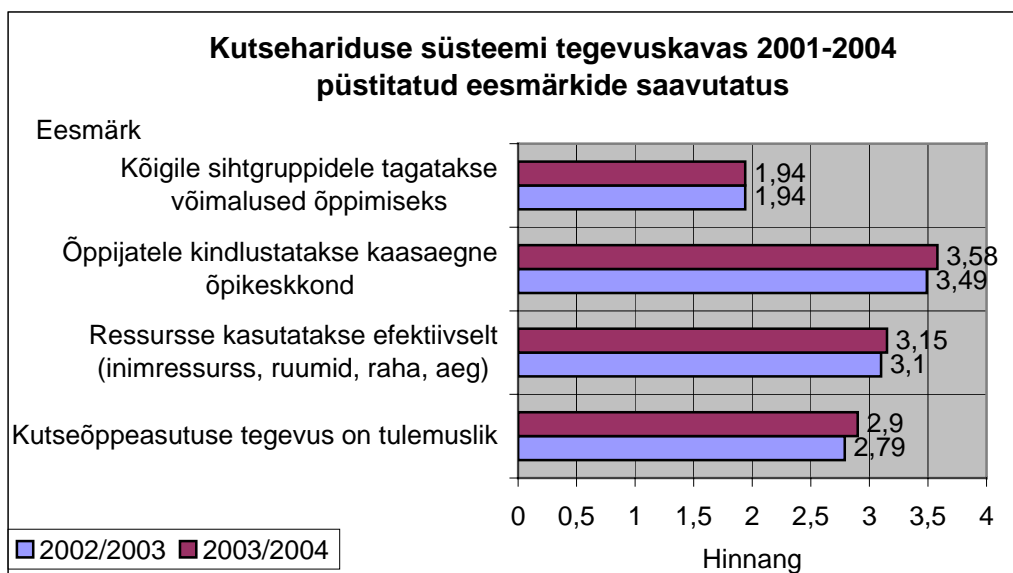
Hinnangute andmisel kasutati iga eesmärgi puhul neljapallist skaalat:

1 (nõrk)	– olukord vajab märkimisväärset parandamist, eesmärgi kriteeriume ei ole saavutatud;
2 (nõrgad küljed ülekaalus)	– enamik eesmärgi kriteeriume on saavutamata;
3 (tugevad küljed ülekaalus)	– rohkem kui pooled eesmärgi kriteeriumidest on saavutatud;
4 (tugev)	– olukord on väga hea, eesmärgi kriteeriumid on enamasti saavutatud.

Tulemused

Kokkuvõtte hinnangu tulemustest on koostatud 37 kutseõppeasutuses läbi viidud hindamise põhjal (192 kutsealavaldkonnas 2002/2003. õa ja 197 kutsealavaldkonnas 2003/2004. õa).

Joonisel 4 on kokkuvõtte kutsehariduse süsteemi tegevuskavas püstitatud eesmärkide saavutatusest kõikide kutsealavaldkondade keskmisena.

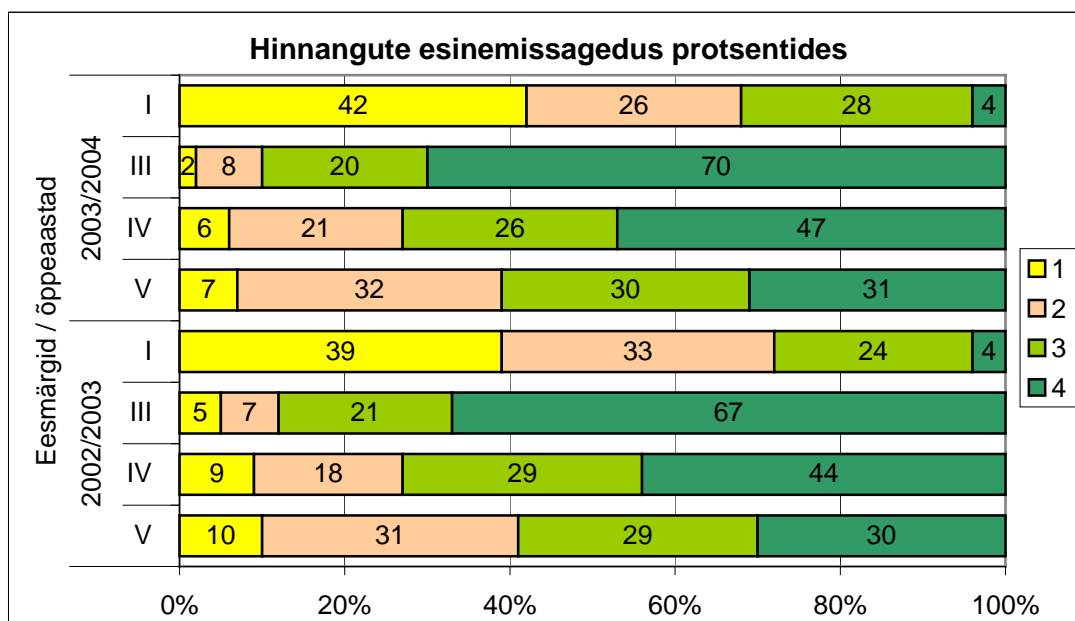
Joonis 4. Kutsehariduse süsteemi tegevuskavas püstitatud eesmärkide saavutatus kõikide kutsealavaldkondade keskmisena 2002/2003. ja 2003/2004. õppeaastal.

Kõige enam on suudetud püstitatud eesmärke täita kaasaegse õpikeskkonna loomisel, kus kõikide kutsealavaldkondade keskmine hinnang on 3,58 (neljapallisel skaalal). Õpikeskkonna kaasajastamisele on riiklikul tasandil viimasel kümnel aastal suurt rõhku pandud ja selleks ka rahalisi vahendeid eraldatud. Õpikeskkonna kaasajastamisele on tõhusalt kaasa aidanud ka Phare projektide realiseerumine.

Kõige madalam tulemus – 1,94 on fikseeritud kõikidele sihtgruppidele õppimisvõimaluste tagamise ning õppekohtade planeeritud mahus täitmise eesmärgi puhul.

Keskliste näitajate paremaks iseloomustamiseks on joonisel 5 toodud hinnangute esinemissagedus protsentides kõikide kutsealavaldkondade keskmisena. Kõige enam vajab olukord parandamist õppimisvõimaluste loomise ja õppekohtade täitmise tagamise osas. 197 kutsealavaldkonnast 42%-s on olukorda siin nõrgaks (1) hinnatud.

Kõige parem on olukord kaasaegse õpikeskkonna loomise eesmärgi täitmisel, kus 197 kutsealavaldkonnast 70%-s on sellele antud hinnang 4.

Joonis 5. Hinnangute esinemissagedus protsentides eesmärgiti kõikides kutsealavaldkondades 2002/2003. ja 2003/2004. õppeaastal¹.

Kokkuvõte kutsehariduse süsteemi tegevuskavas püstitatud eesmärkide saavutatuse taseme mõõtmisest

I eesmärk: õppimisvõimaluste loomine ja õppijate kaasamine.

Allpool on kokku võetud sihtgruppidele õppimisvõimaluste tagamise eesmärgi täitmise madala taseme põhjused.

- Õppimisvõimalused on loodud ühel baashariduse tasemel kahest võimalikust (KKPB ja KKKB või KKKB ja RKH).²
- Riigi finantseeritavad õppekohad on täidetud alla 100%.
- Õppijate erivajadustega arvestamine on kutseõppeasutustes viimasel kümnendil tekkinud vajadus: eraldi õpperühma avamine, õppija erivajaduse arvestamine, tavarühmas paindliku õppetöökorralduse võimaldamine või individuaalse õppekava koostamine tekitab koolidele probleeme.
- Täiskasvanutele õppimisvõimaluste loomine ja nende täiend- ja ümberõppesse või tasemeõppesse kaasamine on rakendunud vaid ühe kutseõppeasutuse osades kutsealavaldkondades.
- Kutsealase eelkoolituse juurutamise vajadus on teadvustatud, kuid pole veel realiseerunud.

Hindamise käigus võrreldi kooli riiklikule statistikale esitatud andmeid andmetega, mis sisalduvad kooli dokumentatsioonis (direktori käskkirjad), ja tegelikkusega (külastati pisteliselt õppetunde).

¹ Märkus: I eesmärk – õppimisvõimaluste loomine ja õppijate kaasamine
 III eesmärk – loodud on kaasaegne õpikeskkond
 IV eesmärk – ressursse (inimesed, õpetajad, aeg, raha) kasutatakse efektiivselt
 V eesmärk – kooli tegevus on tulemuslik

²KKPB kutsekeskharidus põhihariduse baasil
 KKKB kutsekeskharidus keskhariduse baasil
 RKH rakenduslik kõrgharidus

Järeldused:

Kuna eesmärgi saavutatust on hinnatud madalaks, (1,94 palli neljapallisel skaalal), oleks otstarbekas potentsiaalsetele õppuritele kooli reklaamimise käigus tutvustada ka praktikaettevõtteid ja võimalikke tulevase töökohti. See aga tähendaks uut kvaliteeti kooli ja ettevõtete koostöös (tihe koostöö ja püsilepingud), ettevõtte nõusolekut, et kool teda reklaamib, ja kooli õigust seda teha.

II eesmärk: õpetajad on kvalifitseeritud.

Käesolev analüüs nimetatud eesmärgi saavutatust ei kajasta, kuid seda on kavas mõõta pedagoogide registri põhjal. Eelhindamise käigus on pedagoogide registrit täiendatud ja koolidele selle täitmise vajalikkust selgitatud. Koolid on registrit täitma asunud.

III eesmärk: õppijatele on loodud kaasaegne õpikeskkond.

Allpool on loetletud näitajad (tulemused), mille põhjal eesmärgi saavutus osutus üsna kõrgeks (neljapallisel skaalal ca 3,5).

- Erialases õppes rakendatakse infotehnoloogiat, koolides on olemas arvutiklassid ja erialased arvutiprogrammid, mida kutseõpetajad eriala õpetamisel kasutavad.
- Õppekava sisaldab õppija iseseisvat tööd, õppija kasutab (tal on võimalik kasutada) iseseisva töö tegemiseks arvutiklasse ja kooli raamatukogu.
- Õppekavas on loetletud õppekava täitmiseks vajalikud seadmed. Seadmete ja tehnoloogia õppekavas kajastamisel on praegu võimalik esile tuua kolm varianti: 1) õppekavas pole neid üldse kirjas (üksikjuhtumid); 2) õppekavas on kirjas vaid see, mis koolil on olemas; 3) õppekavas on kirjas kõik õppekava läbimiseks vajalik; kui koolil midagi puudub, siis kasutatakse vajalike moodulite läbimiseks teiste koolide või ettevõtete baasi. Enne õppekava HTMis kinnitamist on koolid oma õppekavad kooskõlastanud tööandjatega.
- Vajalike seadmete loetelu sisaldub ka osades kutsestandardites, mille alusel õppekava on koostatud.
- Kutseõppeasutusse on kutse kvalifikatsiooni omistav organ (KOO) loonud kutseksamikeskuse, mis tõendab seadmete ja tehnoloogia kaasaegsust ja vastavust tööandja ootustele.
- Kui koolil puudub mõnede teemade õpetamiseks vajalik baas, toimib praktikabaaside ristkasutus: kasutatakse teiste koolide või ettevõtete baasi.
- Ettevõtte ja kooli vahel on koostöö. Kool tagab õppijale praktikaettevõtte.
- Kooli nõukogus on läbi arutatud ja heaks kiidetud ettevõtted, kus õppijatel on võimalik sooritada ettevõttepraktika.
- Kool sõlmib kolmepoolsed praktikalepingud (kool-õpilane-ettevõtte).
- Koolil on vastava valdkonna sobivate ettevõtetega sõlmitud lepingud õpilaste õppepraktika sooritamiseks.

Osades valdkondades esines ka seda, et kool saadab õppija ise endale praktikakohta otsima, kusjuures toetuda on tal võimalik vaid telefoniraamatule, isiklikele kontaktidele või muule juhuslikult kogutud infole. Ka ühe kooli piires on olukord praktikabaaside osas kutsealavaldkonniti väga erinev. See sõltub suuresti juhtõpetaja/osakonnajuhataja professionaalsusest ja motiveeritusest. Hindamise käigus on koolid ettevõtte praktikabaasidega kindlustatust tihti iseloomustanud sõnapaariga *kool koostöös õppijaga*, mis sisuliselt tähendab õppija initsiatiivi praktikaettevõtte leidmisel. Kool aitab neid, kes ise ei suuda praktika sooritamiseks sobilikku ettevõtet leida.

Järeldused:

- kooliõppekavas peaks kohustuslikult sisalduma praktika baasettevõtete loetelu, mis kindlustab õppijale õppekavas ettenähtud ettevõttepraktika läbimise, või peaks koolil olema sobivate praktikaaettevõtete infopanga omamise kohustus;

- tuleks levitada praktikabaaside riskasutuse kogemusi, et selline praktika enam leviks;
- koolides peaks ettevõttepraktika toimuma hajutatult kogu õppeaasta vältel, mis leevendab ruumide perioodilist üle- ja alakoormatust.

IV eesmärk: ressursse kasutatakse efektiivselt (inimressurss, ruumid, raha, aeg).

Tulemus (ca 3,2 palli) saadi allpool loetletud näitajate põhjal.

- Õpetajaskond on üldtööaja teadvustanud, töölepingud või ametijuhendid sisaldavad väljaspool õppetunde (üldtööajal) täidetavaid tööülesandeid. Seega on aeg küps astuda järgmine samm: direktor kindlustab õpetaja tööga 35 tundi nädalas, sealhulgas õppetunnid.
- Teoreetiliseks õppetöoks vajalikke ruume ja kooli praktikaklasse/töökodasid kasutatakse õppetöö perioodil (10 kuud) koolides, mis on läbinud ümberkorraldusprotsessi või loobunud õppetöoks mittevajalikest pindadest, vähemalt 6 tundi päevas. Ruumide kasutamist suurendab ka täiskasvanute täienduskoolituse läbiviimine.
- Koolides on üldiselt püütud oma õppebaasidele ka teistest koolidest kasutajaid leida, firmad kasutavad koolide ruume põhiliselt oma toodete tutvustamispäevadeks, kuhu on kaasatud peale kindla sihtrühma ka kooli õpetajad/õpilased.
- Arengutegevuseks kasutatakse projektidest saadud ressursse, mis toetavad koolituskoha maksumuse alusel arvestatud kooli eelarvet.

Järeldused:

Hindamise käigus fikseeriti andmed kõikide õppetöökodade/praktikabaaside kasutamise sageduse ja kaasaegsuse kohta, mis võimaldab kutsealavaldkondade väljaarendamist ja baaside riskasutust koordineerida/korrastada. Koolisisesele tuleks analüüsida õpetaja üldtööaja rakendamise efektiivsust ja võrrelda seda teiste koolidega.

V eesmärk: Kooli tegevus on tulemuslik.

Kooli tegevuse tulemuslikkuse eesmärgi saavutatust hinnati 2002/2003. õa 2,8 ja 2003/2004. õppeaastal 2,9 palliga (neljapallisel skaalal). See tulemus saadi allpool toodud näitajate põhjal.

- Õppijate (KKPB, KKKB, RKH) väljalangevus õppeaasta jooksul on valdavalt suurem kui 10%. Koolidest koguti andmeid ka nominaalajaga lõpetanute arvu kohta, mis on statistika põhjal väga töömahukas või koguni võimatu, sest õppekavad on erineva pikkusega ja ühtsetelt alustelt on statistikat kogutud lühikest aega.
- Õppe- ja kasvatustöö tulemusi analüüsitakse ülekooliliselt; regulaarselt kaks korda õppeaastas võtab õppenõukogu analüüside põhjal vastu otsused õppijate jätkusuutlikkuse kohta. Üldjuhul on kogu tegevuse eesmärk ülevaate saamine, kas õppija on saavutanud õppekavas kavandatud eesmärgid: teadmised, oskused ja hoiakud. Ülekoolilised analüüsid ja kokkuvõtted kajastuvad õppenõukogu protokollides. Õppija väljalangemise põhjus on tavaliselt nõrk õppeedukus. Põhimõtte, mille kohaselt väljalangenud õpilane on õpilase ja õpetaja tegemata töö, juurdub aeglaselt.
- Ettevõttepraktika tulemusi (praktikandi teoreetilised teadmised ja praktilised oskused ning sotsiaalsed oskused ja hoiakud) analüüsitakse ettevõtete kirjutatud iseloomustuste ja hinnangute põhjal. Valdavalt on ülevaated suulised ja kajastuvad mõnelauseliselt osakonna protokollides või kooli lõpuksamikomisjoni esimehe koondhinnangus.
- Praktikaetevõtete iseloomustuste põhjal koostatakse koolides ka süvaanalüüse ning nende põhjal võetakse vastu otsuseid, kuidas olukorda parendada, et tööandja ootustele vastata. On välja töötatud küsitluslehti nii õppijatele kui ka praktikajuhendajale ettevõttest, mille kaudu saadakse väärtuslikku tagasisidet töömaailmast. Kutsutakse kokku ka ümarlaudu ja saadud tagasiside põhjal võetakse vastu õppekava täiendamise või õppeprotsessi parendamise otsuseid.
- Lõpetajatelt saadud tagasiside olulisust on aktsepteeritud; üldjuhul on koolidel olemas koondandmed lõpetajate hõivatuse kohta 6 kuud peale lõpetamist (tööleasumine, kaitseväeteenistus, edasiõppimine, lapse kasvatamine jne). Kool "saadab" lõpetajat aktiivselt keskmiselt pool aastat (kevadest sügislalveni), mille vältel kogutakse andmeid kõikide samal õppeaastal lõpetanute kohta. Enamikus koolides kogub andmeid viimane klassijuhataja, kuid kasutatakse ka süsteemi, kus lõpetajate grupiga või grupijuhiga õpilaste seast peetakse osakonniti kontakti

e-maili teel. Mõnes koolis peab üks inimene sidet kõigi kooli lõpetajatega. Lõpetanute töötöingutega seoses on käivitunud koostöö tööhõiveametitega.

- Kutseõppeasutuse lõpetaja töökohta loojana oli enamiku koolide jaoks uus lähenemisenurk ja vastuseks saadi *ei tea, ei ole tähelepanu pööranud*. Üldiselt peeti vajalikuks ka seda aspekti jälgida.

Järeldused:

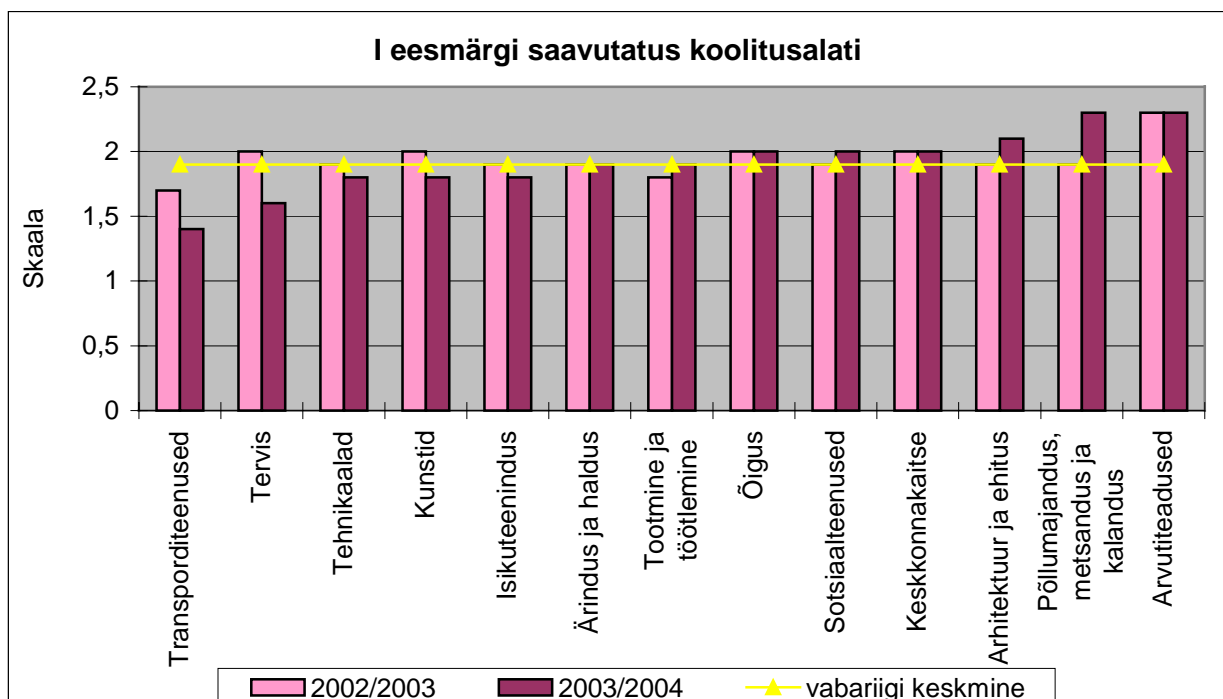
- tähtsustada üleriigiliselt mõtet, et väljalangenud õpilane on õpilase ja õpetaja tegemata töö;
- täiustada kooli juhtkonna analüüsioskust ja tähtsustada analüüsides vajalikkust nii koolisiselset kui ka teiste koolidega võrdlemiseks.

Eesmärkide saavutus koolituselati

Joonisel 6 on esitatud I eesmärgi — õppimisvõimaluste loomine ja õppijate tagamine — täitmine koolituselati kahel erineval õppeaastal ning võrreldud seda üleriigilise keskmisega.

Kõikides kutsealavaldkondades on I eesmärgi täitmine ühtlane ja üleriigilise keskmise lähedane. Üle keskmise on eesmärki täidetud arvutiteaduste koolituselal, mis on ka mõistetav, sest eriala on noorte seas populaarne ja vajadus selle ala spetsialistide järele tööturul kasvab.

- Põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse koolituselal on eesmärki täidetud samuti üle keskmise. Siin ei saa esile tuua mingit kindlat mõjurit, vaid kõik 11 kutseõppeasutust, mille põhjal analüüs koostati, on parendanud üksikuid erinevaid tegevusi.
- Alla üleriigilise keskmise jäävad üllatuslikult transporditeenuste koolituselal tulemused. See on koolitusturul suhteliselt uus valdkond, kus arvestatakse töömaailma tulevikutrendidega. Kahe õppeaasta erinevus (langus viimasel õppeaastal) on tingitud laomajanduse õppekava liikumisest hulgi- ja jaekaubanduse koolituselasse, mis omakorda näitab skaala tundlikkust.

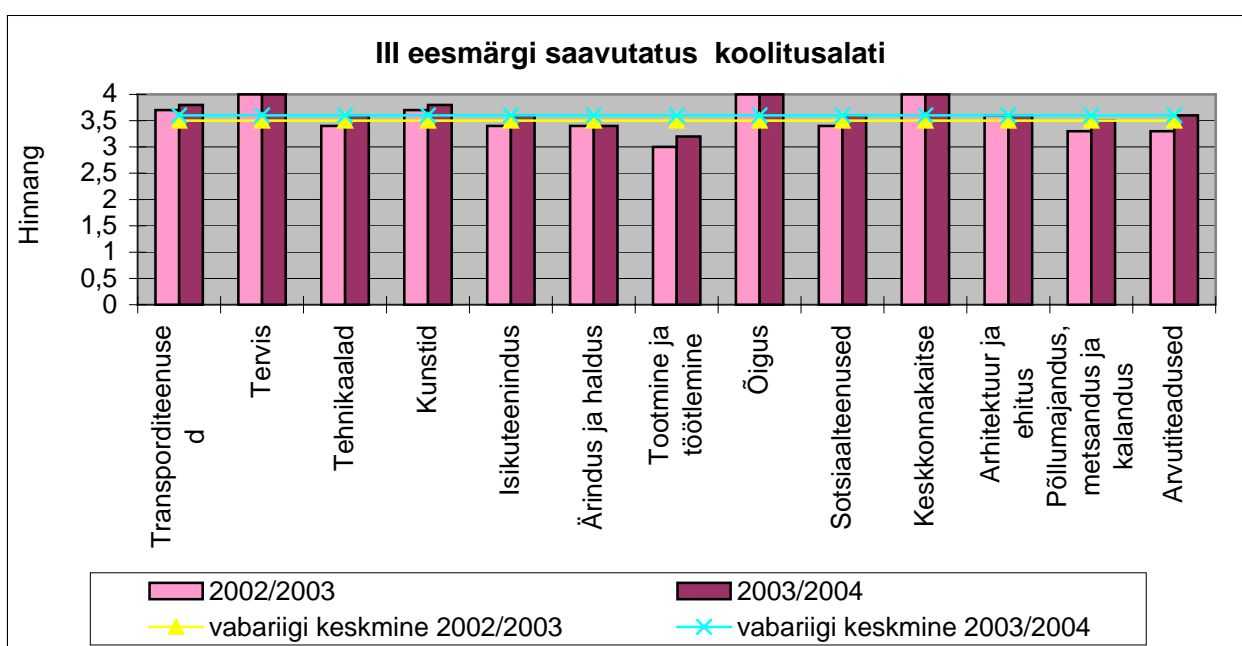

Joonis 6. I eesmärgi täitmine koolituselati 2002/2003. ja 2003/2004. õa ning võrdlus üleriigilise keskmisega¹.

¹ Märkus: I eesmärk – õppimisvõimaluste loomine ja õppijate kaasamine.

Joonisel 7 on esitatud III eesmärgi — õppijatele on loodud kaasaegne õpikeskkond — täitmine koolituslati kahel erineval õppeaastal ning võrreldud seda üleriigilise keskmisega. Eesmärk on mõlemal vaadeldud aastal täielikult saavutatud *tervise, õiguse* ning *keskkonnakaitse* koolitusalas.

- Nimetatud tulemused on mõõdetud Tartu Meditsiinkoolis, mis taotleb rakenduskõrgkooli staatust ja õppekavade akrediteerimist, ning Tallinna Majanduskoolis, kus antud koolitusalas toimub õpe ühel rakenduskõrghariduse õppekaval *õigus*. *Keskkonnakaitse* koolitusalas toimub keskhariduse baasil õpe Röpina Aianduskoolis ja Suuremõisa Tehnikumis ning rakenduskõrghariduse tasemel Kohtla-Järve Polütehnikumis. Neist kahes viimases on kooli praktikabaasid välja ehitatud Phare 2001 programmi abiga.
- Kõige madalam on eesmärgi saavutus (3,0 ja 3,2) *tootmise ja töötlemise* koolitusalas, kuhu kuuluvad järgmised õppekavade rühmad: toiduainetetööstus ja tootmine; tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamine ning naha töötlemine; materjalitööstus (puu, paber, plast, klaas). Nimetatud õppekavarühmades toimub õpe järgmistes kutseõppeasutustes: Narva Kutseõppekeskus, Kuressaare Ametikool, Võrumaa Kutsehariduskeskus, Pärnumaa Kutsehariduskeskus, Tallinna Teeninduskool, Tallinna Tööstushariduskeskus, Tallinna Ehituskool, Tallinna Kergetööstuskool, Valgamaa Kutseõppekeskus, Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool, Röpina Aianduskool, Öisu Toiduainetetööstuse Kool, Jõhvi Ametikool ja Taebla Kutsekeskkool.

Joonis 7. III eesmärgi täitmine koolituslati 2002/2003. ja 2003/2004. õa ning võrdlus üleriigilise keskmisega¹.

Joonisel 8 on esitatud IV eesmärgi — ressursse kasutatakse efektiivselt — täitmine koolituslati kahel erineval õppeaastal ning võrreldud seda üleriigilise keskmisega.

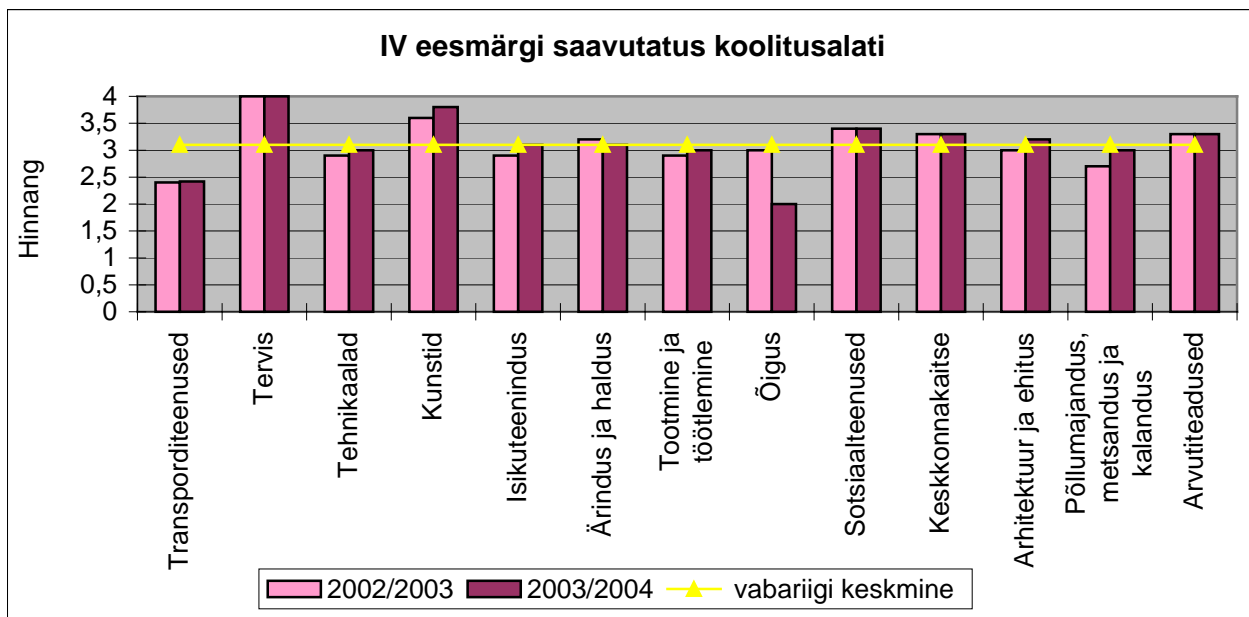
- Üleriigilisest keskmisest erinevad *tervise* koolitusala, mis kajastab Tartu Meditsiinkooli ressursside kasutamist, ja *kunstide* koolitusala, kuhu kuuluvad järgmised õppekavade rühmad: muusika ja esitluskunstid, tarbekunst ja oskuskäsitöö ning audiovisuaalne ja muu meedia. Õpetus toimub seitsmes kutseõppeasutuses, neist neli on spetsialiseerunud ainult kunstide koolituslale (Tallinna Balletikool, G. Otsa nim Tallinna Muusikakool, H. Elleri nim Tartu Muusikakool, Tartu Kunstikool). Lisaks spetsialiseerunud koolidele toimub kunstide koolitusalas õpetus veel Narva Kutseõppekeskuses, Kuressaare Ametikoolis ja Suuremõisa Tehnikumis.

Joonisel 9 on esitatud V eesmärgi — kooli tegevus on tulemuslik — täitmine koolituslati kahel erineval õppeaastal ning võrreldud seda üleriigilise keskmisega.

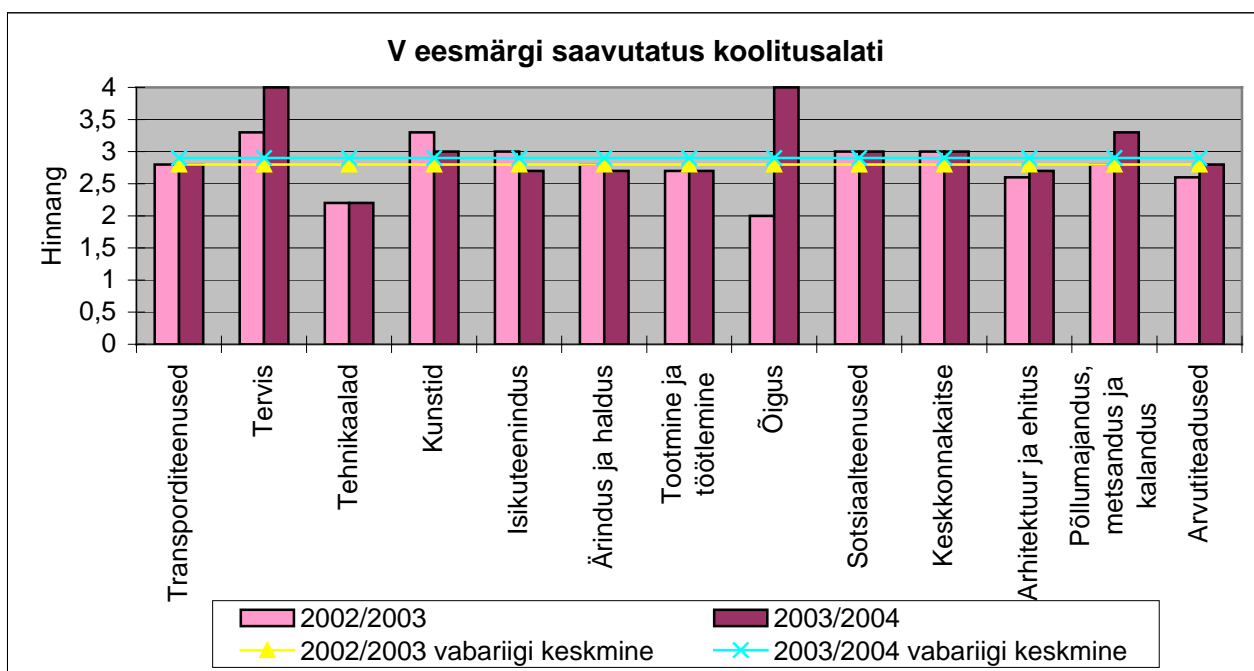
- *Tervise* ja *õiguse* koolitusalades on saavutus jällegi kõrgeim. Nagu eespool kirjeldatud, on tegu rakenduskõrghariduse tasemel õppega vastavalt Tartu Meditsiinkoolis ja Tallinna Majanduskoolis.

¹ Märkus: III eesmärk – õppijatele on loodud kaasaegne õpikeskkond.

- *Põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse* koolitusallas on ka selle eesmärgi saavutamisel 11 kutseõppeasutust parendanud üksikuid erinevaid tegevusi ning ka siin nagu I eesmärgi puhulgi ei saa kindlaid mõjureid esile tuua.

Joonis 8. IV eesmärgi täitmine koolitusalati 2002/2003. ja 2003/2004. õa ning võrdlus üleriigilise keskmisega¹.

Joonis 9. V eesmärgi täitmine koolitusalati 2002/2003. ja 2003/2004. õa ning võrdlus üleriigilise keskmisega².

Edaspidi on töörühmal kavas analüüsi jätkata kutsealavaldkonniti (õppekavarühmiti) koolide tasandil. See analüüs on vajalik koolitustellimuse kujundamiseks ja koolivõrgu korrastamiseks.

¹ Märkus: IV eesmärk – ressursse (inimene, raha, hooned, aeg) kasutatakse efektiivselt.

² Märkus: V eesmärk – kooli tegevus on tulemuslik.

4. KÕRGHARIDUS

Ülevaade kõrgkoolide riikliku järelevalve tulemustest

Riiklikku järelevalvet kõrghariduses viidi 2003/2004. õa läbi kokku üheksal korral, seda järgmistes kõrgkoolides: Arvutikolledž, Eesti-Ameerika Ärikolledž, Rahvusvaheline Sotsiaalteaduste Rakenduslik Kõrgkool LEX, Mainori Kõrgkool, Sotsiaal-Humanitaarinstituut, Tallinna Pedagoogikaülikool, Eesti Põllumajandusülikool, Audentese Ülikool ning Tallinna Majandus- ja Sotsiaalkolledž.

Järelevalve läbiviimise peamisteks eesmärkideks olid:

- järelevalve kooli juhtimise ja õppetegevuse õigusaktidele vastavuse üle;
- üliõpilastega sõlmitud lepingute õiguspärasus;
- õppekorralduse ja keskkonna hindamine Concordia Rahvusvahelises Ülikoolis Eestis akrediteeringute ülekandmiseks Audentese Ülikoolile.

Lepingud

Peamiselt eksiti erakooliseaduse § 17 vastu, mis puudutab üliõpilase ning erakooli vahel sõlmitud lepinguid.

Arvutikolledžis ei olnud kooli ja üliõpilaste vahel sõlmitud lepingud erakooliseadusega kooskõlas. Kooli ja üliõpilaste vahel sõlmitud lepingutes ei olnud fikseeritud, millise õppekava järgi üliõpilane õpib.

Rahvusvahelise Sotsiaalteaduste Rakendusliku Kõrgkooli LEX lepingus ei olnud sätestatud erakooli pidaja kohustust anda üliõpilasele õppekavale vastavat haridust. 2003/2004. õa-l õpinguid alustanud üliõpilastega ei olnud kõrgkool sõlminud lepinguid. Kõrgkool ei vormistanud õppekava lepingu lisana.

Sotsiaal-Humanitaarinstituut ei vormistanud samuti õppekava lepingu lisana, kuid õppekava tutvustatakse üliõpilasele lepingu sõlmimisel.

Mainori Kõrgkooli kooli ja üliõpilase vahelises lepingus puudus punkt, mis kohustaks erakooli tagama üliõpilaste õpingute jätkumise, kui koolitusluba vastava õppekava järgi õppe läbiviimiseks tunnistatakse kehtetuks, koolitusloa kehtivusaeg lõpeb, erakooli või õppekava kohta tehakse negatiivne akrediteerimisotsus või erakooli tegevus lõpetatakse.

Eesti-Ameerika Ärikolledž ei olnud vormistanud õppekava lepingu lisana, kuid lepingus sätestatakse, et Eesti-Ameerika Ärikolledž kohustub korraldama vastavalt valitud eriala õppekavale õppetöö läbiviimist mahus ja tasemel, mis kindlustab üliõpilasele rakenduskõrghariduse omandamise.

Rahvusvaheline Sotsiaalteaduste Rakenduslik Kõrgkool LEX oli sõlminud üliõpilastega lepingud õppe läbiviimiseks Haridus- ja Teadusministeeriumis registreerimata õppekavade "majandusteadus" spetsialiseerumisega politseitöö ning õppekava "disain" järgi.

Võlaõigusseaduse § 42 vastu eksiti Eesti Põllumajandusülikoolis, kus rektori korraldusega olid kinnitatud üliõpilase ja kooli vahelise lepingu sätted, mille kohaselt on Eesti Põllumajandusülikoolil õigus ühepoolset tühistada leping riigieelarvelisele õppekohale üleviidud üliõpilasega ning talle mitte tagastata tasutud õppemaksu, kui summa on 2000

krooni või alla selle. Ministeeriumi hinnangul on need sätted õigustühised vastavalt võlaõigusseaduse § 42 lõikele 1 ja lõike 3 punktile 30, mille kohaselt on tüüptingimus tühine, kui see teist lepingupoolt ebamõistlikult kahjustab ja kui sellega on rikutud lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise osapoole kahjuks või kui tüüptingimus ei vasta headele kommetele. Eesti Põllumajandusülikool oli sõlminud üliõpilastega lepinguid, mille vorm oli rektori korraldusega kinnitatuna, samuti rikkunud üliõpilase ja kooli vahel sõlmitud lepingu punkte 7 ja 9.

Õppekorraldus

Rakenduskõrgkooli seaduse § 11 lõike 1 kohaselt on rakenduskõrgkooli vastuvõtmise eelduseks keskharidus või sellele vastava välisriigi kvalifikatsioon.

Eesti-Ameerika Ärikolledžis selgus kümne üliõpilase akadeemilistest õienditest, et nad olid kõrgkoolis õppetööd alustanud enne keskhariduse omandamist.

Sotsiaal-Humanitaarinstituudis puudus nelja õpilase toimikus keskharidust tõendav dokument või selle koopia. Kool edastas hiljem puuduvate lõputunnistuste koopiad.

Rakenduskõrgkooli seaduse § 32 lõike 10 kohaselt immatrikuleeritakse üliõpilasi 2002/2003. õppeaastast alates ainult rakenduskõrgharidusõppe õppekavadele, kuid Rahvusvahelises Sotsiaalteaduste Rakenduslikus Kõrgkoolis LEX oli 31 üliõpilast 2002/2003. ja 2003/2004. õa vastu võetud õigusteade (15 üliõpilast) ja majandusteade (16 üliõpilast) diplomioõppe õppekavadele.

Erakooliseaduse § 14 lõike 4 kohaselt kaotab kõrgkooliõppekava positiivse akrediteerimise korral vastava õppekava kohta antud koolitusluba kehtivuse päevast, mil haridus- ja teadusminister kinnitab käskkirjaga akrediteerimisotsuse. Rahvusvahelise Sotsiaalteaduste Rakendusliku Kõrgkooli LEX majandusteade diplomioõppe õppekaval lõppes akrediteering 28.02.2004, seega puudus nimetatud õppekaval nii koolitusluba kui ka kehtiv akrediteering. Õppetöö toimimine nimetatud õppekaval oli ebaseaduslik, sest rakenduskõrgkooli seaduse § 21 lõike 3 kohaselt lõpetab rakenduskõrgkool õppetöö vastava õppekava järgi, kui õppekava akrediteerimisotsuse kehtivusaeg on lõppenud ja rakenduskõrgkool ei ole selleks tähtajaks taotlenud õppekava akrediteerimist.

Kooli juhtimine, asjaajamine ja diplomite vormistamine

Erakooliseaduse § 21 lõike 2 punkt 4 kohaselt peavad gümnaasiumi, kutseõppeasutuse, kõrgkooli, ülikooli ja täiskasvanute koolitusasutuse puhul õpilaste esindajad moodustama vähemalt 1/5 nõukogu koosseisust, kuid Arvutikolledži kooli nõukogu koosolekutel ei olnud üliõpilaste esindaja 2003/2004. õa osalenud. Rakenduskõrgkooli seaduse § 24 lõike 1 punkt 3 kohaselt on üliõpilastel õigus valida oma esindajaid ja olla valitud rakenduskõrgkooli üliõpilasesindusse, kuid Rahvusvahelises Sotsiaalteaduste Rakenduslikus Kõrgkoolis LEX rektori sõnul üliõpilasesindus ei tegutse.

Erakooliseaduse § 4 lõike 1 kohaselt on erakooli asjaajamise keel eesti keel, sama tuleneb keeleseaduse § 4 lõikest 1, mille kohaselt on igaühel õigus eestikeelsele asjaajamisele ja suhtlemisele riigiasutustes, kohalikes omavalitsustes, notari, kohtutäituri ja vandetõlgi büroos, kultuuriomavalitsustes ning asutustes, äriühingutes, mittetulundusühingutes ja sihtasutustes, kuid Rahvusvahelise Sotsiaalteaduste Rakendusliku Kõrgkooli LEX rektoraadi koosolekute protokollid on vormistatud venekeelsetena.

Mõnel juhul ei järgitud diplomi ja akadeemilise õiendi statuudile ja vormile¹ kehtestatud nõudeid. Nimetatud dokumentidele jäeti kandmata kas õppekava nimetus või kood, ühel juhul ka tekst õppekava taseme ja selle täies mahus täitmise kohta. Kahel korral eksiti uue määruse vastu (Arvutikolledž, Eesti-Ameerika Ärikolledž) ning kahel korral vana määruse vastu (Eesti-Ameerika Ärikolledž, Rahvusvaheline Sotsiaalteaduste Rakenduslik Kõrgkool LEX).

Õppejõudude kvalifikatsioon

Esines probleeme õppejõudude kvalifikatsioonile kehtestatud nõuetele vastamisega. Peamiselt eksiti ülikooliseaduses välja toodud õppejõudude kvalifikatsiooninõuete vastu. Ülikooliseaduse § 35 lõike 3 kohaselt võib professori ametikohale kandideerida pedagoogiliste kogemustega oma eriala tunnustatud asjatundja, kellel on doktorikraad või sellele vastav kvalifikatsioon ning § 36 lõike 2 kohaselt võib dotsendi ametikohale kandideerida isik, kellel on doktorikraad või sellele vastav kvalifikatsioon. Eesti-Ameerika Ärikolledži kolm dotsenti ei omanud doktorikraadi või vastavat kvalifikatsiooni ning seega ei olnud koolil õigust neid vastavale ametikohale valida.

Õppekavale esitatavaid üldnõudeid puudutava kõrgharidusstandardi² § 5 lõike 2 kohaselt peab vähemalt 50 protsenti õppekavas määratud õppe mahust õpetama vähemalt 51-protsendilise koormusega selles õppeasutuses või ühisõppekavade või õppeasutuste vahelise lepinguga seotud õppeasutustes töötavad õppejõud. Rahvusvahelise Sotsiaalteaduste Rakendusliku Kõrgkooli LEX 30-st õppejõust töötavad ainult viis õppejõudu kõrgkoolis töölepingu alusel.

Hindamissüsteem

Ühel korral eksiti haridusministri 11.02.1999 määruse nr 10 "Kõrgharidust andvate õppeasutuste ühtse hindamissüsteemi kinnitamine" vastu, mille punktis 4 on fikseeritud, et üliõpilaste õpitulemuste hindamine õppeaine või selle osade lõikes toimub kuue palli hindamissüsteemis, Eesti-Ameerika Ärikolledžis kasutatakse aga üliõpilaste teadmiste ja oskuste hindamisel viiepallist hindamisskaalat.

Õppemateriaalne baas

Haridusministri 18.01.1999 määrus nr 3 sätestab "Nõuded eraülikooli ja era rakenduskõrgkooli õppe- ja teadustegevuseks vajalikule õppemateriaalsele baasile", mille punkti 6 kohaselt peab kõrgkoolil olema õppekavade järgseks õppe- ja teadustegevuseks vajalikud laboratooriumid ja katsebaasid, mille sisustus ja materjalidega varustus on küllaldane ja kaasaegne kõrgkooli sihtide ja eesmärkide saavutamiseks. Raamatukogus peab olema lugemissaal, raamatuhoidla ning õppematerjalide säilitamise ruum.

Rahvusvahelises Sotsiaalteaduste Rakenduslikus Kõrgkoolis LEX puudusid spetsiaalse sisustusega õpperuumid sisearhitektuuri ja moekunstnik-kunstiõpetaja õppekaval õppetöö läbiviimiseks. Kõrgkooli raamatukogu koosneb ühest ruumist, mida kasutatakse nii hoidla kui lugemissaalina. Samuti puudus sealses raamatukogus lugejatele kättesaadav teavikute kataloog, mille olemasolu nõuab nimetatud määruse punkt 11.

Kokkuvõte

Alljärgnevalt on välja toodud järelevalve käigus kõige enam ilmnunud rikkumised.

¹ Vabariigi Valitsuse 12.03.2003. a määrus nr 76 "Diplomi ja akadeemilise õiendi statuut ja vorm".

² Vabariigi Valitsuse 05.09.2003 määrus nr 230 "Kõrgharidusstandard".

- Erakooli ja üliõpilase vaheliste lepingute õiguspärasuse puudulikkus: erakooli ning üliõpilase vahelised lepingud on sõlmimata, õppekava lepingu lisana fikseerimata, üliõpilaste ja erakooli vahel sõlmitud lepingus on määramata erakooli kohustused üliõpilaste õpingute jätkamise tagamise kohta.
- Diplomid ja akadeemilised õiendid ei ole nõuetekohaselt vormistatud.
- Rakenduskõrgkooli oli vastu võetud inimesi, kel puudus keskharidus või sellele vastav välisriigi kvalifikatsioon.

Tingimisi akrediteeritud õppekavadele antud hinnangute analüüs

Sissejuhatus

Käesoleva analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade ekspertgruppide peamistest tähelepanekutest Eesti era- ja riiklike ülikoolide ning rakenduskõrgkoolide õppekavade akrediteerimisel (välja toodud puudustest, tehtud soovitudest). Käsitluse alla tulevad tingimisi akrediteeritud õppekavad, millele antud hinnangut ei ole käesolevaks ajaks muudetud. Vaadeldavad õppekavad on tingimisi akrediteeritud ajavahemikul 1999–2004. Tingimisi akrediteeritud õppekavad jagunevad järgmiselt:

Tabel 1

Aastatel 1999 – 2004 tingimisi akrediteeritud õppekavad

Õppeasutuse liik	Tingimisi akrediteeritud õppekava(de)ga õppeasutuste arv	Tingimisi akrediteeritud õppekavade arv
Avalik-õiguslik ülikool	4	31 ¹
Eraülikool	3	19
Riigirakenduskõrgkool	5	16 ²
Erarakenduskõrgkool	7	11
Kokku	19	77

Ekspertgruppid lähtusid Vabariigi Valitsuse määrusest nr 265 “Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded”³. Analüüsis vaadeldakse ekspertgruppide tehtud tähelepanekuid antud määruses toodud nõuete kategooriate kontekstis.

Analüüsi on kaasatud ka ülevaade 2004. aastal institutsionaalselt tingimisi akrediteeritud Tartu Kõrgema Kunstikooli kohta tehtud tähelepanekutest, kuna tegemist on ainukese tingimisi akrediteeritud õppeasutuse staatust omava institutsiooniga Eestis.

Ülevaade ülikoolide õppekavade akrediteerimisel tehtud tähelepanekutest

Vabariigi Valitsuse määruse nr 265 “Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded” lisa 2 “Akrediteerimisel ülikooli õppekavale esitatavad nõuded” jagab ülikooli õppekavadele esitatavad nõuded kaheksasse erinevasse kategooriasse. Esimese kategooriana on välja toodud nõuded seoses hariduspoliitilise töökorraldusega. Antud valdkonnas on enim märkusi põhjendanud ülikooli ja õppekavade missiooni ning eesmärkide segasus – nii avalik-õiguslike ülikoolide kui ka eraülikoolide puhul on antud kategoorias

¹ 31 tingimisi akrediteeritud õppekavade seas on ka kaks tingimisi akrediteerimise otsust ühe õppekava kohta (Tallinna Pedagoogikaülikooli reklaami ja meedia õppekava aastatel 2001 ja 2004).

² Riigirakenduskõrgkoolide tingimisi akrediteeritud õppekavade hulka on arvatud ka ühe riigikutsesõppeasutuse (Tallinna Pedagoogiline Seminar) tingimisi akrediteeritud õppekava (sotsiaaltöö), mis annab rakenduskõrghariduse.

³ Vabariigi Valitsuse määrus nr 265 “Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded”.

enim tähelepanekuid seoses õppekavade eesmärkidega. Eksperdid on soovitanud eesmärke täpsemalt sõnastada või muuta, mida on tehtud vastavalt ligikaudu kolmandikul ja viiendikul juhtudel. Hariduspoliitilise töökorralduse nõuetele vastamisel seisneb erinevus avalik-õiguslike ja eraülikoolide vahel selles, et kui avalik-õiguslike ülikoolide õppekavade puhul on kolmel korral ehk 10% juhtudel toodud välja **õppekava nõukogu puudumine**, siis eraülikoolide puhul mainitud tähelepanekut tehtud ei ole.

Teise kategooriana on määruses välja toodud erinevad nõuded seoses üliõpilaste vastuvõtu, nõustamise, jälgimisega jne. Kui avalik-õiguslike ülikoolide puhul on üksikute õppekavade lõikes tehtud tähelepanekuid peaaegu kõikide punktide kohta, siis eraülikoolide puhul on mainitud kategoorias enim tähelepanekuid (15% juhtudest) põhjustanud **üliõpilaste akadeemilise liikuvuse piiratus**, mida avalik-õiguslike ülikoolide puhul täheldatud pole.

Kolmanda kategooriana on määruses kajastatud õppekavale esitatavad nõuded. Nii avalik-õiguslike kui ka eraülikoolide puhul on enamik tähelepanekuid (ligikaudu neljandik) seotud **õppekavade struktuuri ja sisuga** – on antud õppekavade struktuuri ja sisu muutmise ning ainetega, (ainevaldkondadega) täiendamise soovitusi. Teine tihti esinev tähelepanek on **kvaliteedi tagamise süsteemi puudulikkus**, mis esineb 20–25% õppekavade puhul nii avalik-õiguslikes kui ka eraülikoolides. Üksikute õppekavade puhul on probleeme ka muudele nõuetele vastavusega, siin märkimisväärseid suundumusi välja tuua ei saa.

Neljanda kategooriana on määruses välja toodud õppeprotsessiga, -meetoditega seotud nõuded. Avalik-õiguslike ülikoolide puhul on 20–25% juhtudel täheldatud **õpetamismeetodite vähest kaasaegsust**, mis eraülikoolide puhul ei ole niivõrd silmatorkav. Avalik-õiguslike ülikoolide puhul on mõnevõrra rohkem – 15% juhtudel – esile tõstetud ka **õppetulemuste hindamise nõuetele vastavuse probleeme**. Nii era- kui ka avalik-õiguslikes ülikoolides on suhteliselt sarnasel määral esile tõstetud **infotehnoloogiavahendite puudust**, kuid see esineb 10–15% hinnangute puhul.

Viienda kategooriana on määruses esitatud õppekorralduslike küsimusi kajastavad nõuded. Antud kategoorias on enamik tähelepanekuid tehtud avalik-õiguslike ülikoolide kohta. Eraülikoolide õppekavades on õppekorralduslike probleeme – **õppekoormus ja õppe töö ülesehitus sama mahuga ainetes** – tuvastatud ainult ühe õppekava puhul. Avalik-õiguslike ülikoolide puhul on 15% juhtudel märgitud vajadust **parandada õppekorraldust tervikuna** – planeerimist, juhtimist, osapoolte kaasamist, nõustamist jne. Teine ainult avalik-õiguslike ülikoolidega seotud tähelepanek on **probleemid praktika korraldamisel**, mida on esile tõstetud samuti 15% juhtudel.

Kuuenda kategooriana kajastab määrus õppejõududele esitatavaid nõudeid. Nii era- kui ka avalik-õiguslike ülikoolide puhul on peamiseks probleemiks **õppejõudude kvalifikatsiooni vastamine kehtestatud nõuetele** – vastavalt neljandiku ja kolmandiku õppekavade puhul. Kui eraülikoolide puhul on peamine puudus õppejõudude puudulik kvalifikatsioon ning teiste õppeasutuste õppejõudude kasutamine üle kehtestatud piirangu, siis avalik-õiguslike ülikoolide puhul on probleemid seotud **õppejõudude liiga kõrge vanusega**, eelkõige magistri- ja doktoriõppes. Eesti Põllumajandusülikoolis on märgitud õppejõudude suurt koormust ning vähest hulka põhikohaga töötajaid. Teine era- ja avalik-õiguslike ülikoolide ühine probleem, mis otseselt seotud õppejõududele esitatavatele nõuetele mittevastamisega, on **teadustöö puudulik tase**. Nii era- kui ka avalik-õiguslike ülikoolide puhul on probleemiks teadustöö vähesus, madal tase ja rahvusvahelise koostöö ning konkurentsivõime puudumine. Erinevalt eraülikoolidest on avalik-õiguslike ülikoolide puhul üksikutel kordadel (10% juhtudel) probleemiks ka **õppejõudude enesetäiendamise võimaluste vähesus**.

Seitsmenda kategooriana on määruses esitatud nõuded õppekeskkonna kohta. Peamiseks puuduseks antud kategooria nõuetele vastamisel on õppevahendite, eelkõige raamatukogu sisustus, tarkvara vähesus ning õppevahendite kvaliteet, mida eraülikoolide õppekavade puhul on mainitud enam kui kolmandikul ning avalik-õiguslike ülikoolide puhul kolmandikul juhtudel. Nii era- kui ka avalik-õiguslike ülikoolide üks ühiseid probleeme on õpperuumide puudus, mis on välja toodud 10–15% juhtudel. Antud kategoorias on eraülikoolide õppekavade puhul eksperdid välja toonud ka personalijuhtimise probleeme nagu rektori valimine ja inimressursi juhtimine. Avalik-õiguslike ülikoolide õppekavade puhul esineb üksikuid puudujääke haldussüsteemis. Puuduste väljatoomisel on viidatud pikaajalisele planeerimisele, haldusstruktuuri puudumisele, ressursside jaotamisele jne.

Viimase ülikoolidele esitatavate nõuete kategooriana on määruses välja toodud nõuded kvaliteedi kindlustamisele. Nii era- kui ka avalik-õiguslike ülikoolide tingimisi akrediteeritud õppekavade puhul on ca 20% juhtudel välja toodud vajadus luua või täiustada kvaliteedi tagamise süsteemi. Avalik-õiguslike ülikoolide puhul on probleemiks ka puudulik tagasiside üliõpilastelt, lõpetajatelt ja tööandjatelt, kuid seda on välja toodud vähem kui 15% juhtudel. Era- ja avalik-õiguslike ülikoolide ühiseks probleemiks on ka rahvusvaheliste sidemete nõrkus. Eraülikoolide puhul mainiti seda 25%-l ning avalik-õiguslike ülikoolide puhul 10% juhtudel. Kui eraülikoolide puhul on antud küsimuse puhul peamiseks probleemiks nii üliõpilaste kui ka õppejõudude mobiilsuse parendamine, siis avalik-õiguslike ülikoolide probleemid piirduvad peamiselt õppejõudude ja teadustöö alaste vahetusprogrammidega.

Ülevaade rakenduskõrgkoolide õppekavade akrediteerimisel tehtud tähelepanekutest

Vabariigi Valitsuse määruse nr 265 “Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded” lisa 3 “Akrediteerimisel rakenduskõrgkooli õppekavale esitatavad nõuded” jagab rakenduskõrgkooli õppekavale esitatavad nõuded üheksasse kategooriasse. Esimesena on esitatud hariduspoliitilise töökorraldusega seotud nõuded. Käesoleva kategooria puhul ei ole era- ja riigirakenduskõrgkoolide õppekavade kontekstis võimalik välja tuua silmatorkavaid erinevusi, iseloomulikke suundumusi seoses nõuetele vastamisega. Nii era- kui riigirakenduskõrgkoolide puhul on üksikutel juhtudel esile tõstetud probleeme õppekava eesmärkidega ja üldkorralduslike puudujääke. Ainukeseks suhteliselt enam esinenud tähelepanekuks on vähene osakondade vaheline koostöö/läbikäimine riigirakenduskõrgkoolides (20% juhtudel).

Teise kategooriana on välja toodud nõuded seoses üliõpilaste vastuvõtu, nõustamise, hindamisega. Ainukeseks märkimisväärseks tähelepanekuks antud kategoorias on erarakenduskõrgkoolide õppekavade akrediteerimisel täheldatud probleemid akadeemilise liikuvuse tagamisega, mida on esile tõstetud ca 30% juhtudel, samas riigirakenduskõrgkoolide puhul pole seda üldse mainitud.

Kolmanda kategooriana kajastatakse määruses õppekavale esitatavaid nõudeid. Enim tähelepanekuid nii riigi- kui ka erarakenduskõrgkoolide puhul (ca 50% juhtudel) on tehtud seoses õppekavade struktuuri ja sisuga. Riigirakenduskõrgkoolide õppekavade puhul on erarakenduskõrgkoolidega võrreldes mõnevõrra rohkem (20% juhtudel vs 10% juhtudel) probleeme siseriiklikele, rahvusvahelistele ja tööturu standarditele/nõuetele vastamisega. Ligikaudu 35% erarakenduskõrgkoolide õppekavade puhul on esile tõstetud vajadus luua, parandada kvaliteedi tagamise süsteemi, samas riigirakenduskõrgkoolide puhul on seda välja toodud ainult ühel korral. Üksikuid tähelepanekuid on tehtud ka seoses muudele antud kategooria nõuetele vastavusega, kuid need ei erine riigi- ja erarakenduskõrgkoolide puhul oluliselt ning ei too välja märkimisväärseid suundumusi.

Neljanda kategooriana on määruses välja toodud õppeprotsessiga, -meetoditega seotud nõuded. Peamiseks ja ka ühiseks probleemiks era- ja riigi rakenduskõrgkoolide puhul on kaasaegsete õpetamismeetodite ja -vahendite puudumine. Riigirakenduskõrgkoolide õppekavade kontekstis on seda mainitud ca 20% juhtudel ja erarakenduskõrgkoolide kontekstis ca 30% juhtudel.

Viienda kategooriana on määruses esitatud õppekorraldust reguleerivad nõuded. Antud nõuetele vastavuse kohta ei ole võimalik üldistusi teha, sest riigirakenduskõrgkoolide puhul soovitusel puuduvad ning erarakenduskõrgkoolide puhul on tehtud üksikuid soovitusi – kasutada edu ja ebaedu uuringuid, rohkem kontakte praktikavõimalusteks.

Kuuendana on määruses välja toodud nõuded õppejõududele. Nii era- kui riigirakenduskõrgkoolide puhul on ligi kolmandikul juhtudel esile toodud probleeme õppejõududega – madal kvalifikatsioon, vähe põhikohaga õppejõude ja töötamine mitmes õppeasutuses, koormus, voolavus. Erinevalt riigirakenduskõrgkoolidest on erarakenduskõrgkoolide puhul 20% juhtudel esile toodud ka teadustöö madal tase, riigirakenduskõrgkoolides on aga üksikute juhtudel esile toodud probleeme õppejõududele enesetäiendamiseks võimaluste tagamisel. Olulisimaks erinevuseks riigirakenduskõrgkoolide ja erarakenduskõrgkoolide õppekavade puhul on, et ligi 50% juhtudel on erarakenduskõrgkoolide õppekavade puhul soovitatud õppejõudude värbamise, edutamise süsteemi ümberkujundamist, mida riigirakenduskõrgkoolide puhul mainitud ei ole.

Seitsmenda kategooriana kajastatakse määruses õppepraktikale seotud nõudeid. Antud kategoorias pole võimalik märkimisväärseid erinevusi, sarnasusi, suundumusi välja tuua, sest nii era- kui ka riigirakenduskõrgkoolide puhul on vaid üksikute juhtudel soovitatud praktika korraldust parandada.

Kaheksandana on määruses esitatud nõuded õppekeskkonnale. Erarakenduskõrgkoolide puhul on mõnevõrra rohkem esile tõstetud vajadust arendada/täiustada raamatukogu – soovitus toodi välja ca 30% juhtudel (riigi rakenduskõrgkoolide puhul ca 10% juhtudel). Nii era- kui ka riigirakenduskõrgkoolide õppekavade puhul on ligikaudu 20% juhtudel esile toodud vajadus parandada õppekeskkonda ja -tingimusi.

Viimase kategooriana on määruses välja toodud kvaliteedi kindlustamisega seotud nõuded. Ligikaudu 35% erarakenduskõrgkoolide õppekavade puhul on esile tõstetud vajadus luua, parandada kvaliteedi tagamise süsteemi tervikuna, samas riigi rakenduskõrgkoolide puhul on seda välja toodud ainult ühel korral. Erinevalt riigirakenduskõrgkoolidest on erarakenduskõrgkoolide puhul 20% juhtudel eraldi soovitatud tõhustada ka kvaliteedi hindamise ja monitooringu protseduure. Mõlemat liiki õppeasutuste õppekavade puhul on esile tõstetud ka rahvusvaheliste sidemete tõhustamise vajadus – kui riigirakenduskõrgkoolide puhul on seda soovitatud ca 10% juhtudel, siis erarakenduskõrgkoolide puhul ca 35% juhtudel.

Kokkuvõte

Üldjoontes on nii riiklike kui eraõppeasutuste õppekavade akrediteerimisel tehtud võrdlemisi sarnaseid tähelepanekuid. Erinevused riiklike ja eraõppeasutuste õppekavade puuduste vahel ei ole märkimisväärselt suured ning tehtud tähelepanekud esinevad erinevat liiki õppekavade kontekstis suhteliselt võrdsel määral¹. Siiski on võimalik välja tuua ka

¹ Samas on era- ja riiklike õppeasutuste õppekavadele tehtud tähelepanekuid eristades nendevahelised erinevused, suundumused, sarnasused tunduvalt selgemini eristatavad, kui näiteks õppekavasid erinevatesse erialagruppidesse liigitades või akrediteerimisel tehtud tähelepanekuid ajalises jadas analüüsides. Seetõttu ei ole ka võimalik ja otstarbekas ekspertgruppide tähelepanekuid alternatiivsel meetodil analüüsida.

teatavaid erinevusi, samuti olulisi tähelepanekuid erinevate nõuete osas, millele õppeasutused oma õppekavade arendamisel peaksid tähelepanu pöörama.

Ülikoolide puhul on olulisimad tähelepanekud järgmised:

- õppekava eesmärkide ebaselgus, mis on olnud nii avalik-õiguslike kui eraülikoolide õppekavade tingimisi akrediteerimise üks põhjusi;
- puudujäägid õppekavade struktuuris ja sisus ning puudused kvaliteedi tagamise süsteemides;
- infotehnoloogia ja muude õppevahendite puudus ning ebakvaliteetsus;
- õppejõudude kvalifikatsiooni mittevastavus kehtestatud nõuetele, millega omakorda kaasnevad ka teadustöö probleemid;
- rahvusvaheliste sidemete nõrkus, mis on eraülikoolide puhul siiski suurem probleem;
- kaasaegsete õpetamismeetodite mittevaldamine ning ka kaasaegse õpitulemuste hindamissüsteemi puudumine;
- puudused õppekorralduse ning õppepraktika süsteemis.

Rakenduskõrgkoolide puhul on tähtsamad tähelepanekud järgmised:

- õppekavade struktuuri ja sisu kohatine mittevastavus kehtestatud standarditele, mida on puudusena välja toodud nii riigi- kui ka erarakenduskõrgkoolide puhul;
- õpetamismeetodite, -vahendite ja -keskkonna vähene kaasaegsus ning õppejõududele kehtestatud nõuetele mittevastavus;
- erarakenduskõrgkoolidele omasemateks puudusteks on rahvusvaheliste kontaktide ebapiisavus, kvaliteedi tagamise süsteemide nõrkus, raamatukogude olukord, teadustöö nõrkus ning puudujäägid õppejõudude värbamise, edutamise süsteemis;
- riigirakenduskõrgkoolide õppekavade puhul on probleeme erinevatele standarditele vastamisega ning õppeasutusesiseste kontaktide vähesusega.

Kui hinnata kõiki ülikoolidele ja rakenduskõrgkoolidele antud soovitusi või nende kohta tehtud tähelepanekuid nende omandivormi alusel, võib välja tuua kaks tendentsi:

- ülikoolide õppekavade puhul on avalik-õiguslike ülikoolide kohta tehtud rohkem erinevat tüüpi tähelepanekuid kui eraülikoolide kohta, eraülikoolide õppekavade kohta tehtud tähelepanekud kajastavad piiratumat probleemide ringi;
- rakenduskõrgkoolide õppekavade puhul on rohkem erinevat tüüpi tähelepanekuid tehtud pigem erarakenduskõrgkoolide kohta, riigirakenduskõrgkoolide kohta tehtud tähelepanekud kajastavad vähesemat probleemide ringi.

Tartu Kõrgema Kunstikooli institutsionaalsel akrediteerimisel tehtud tähelepanekud

Vabariigi Valitsuse määruse nr 265 "Ülikooli ja rakenduskõrgkooli ning nende õppekavade akrediteerimise kord ja akrediteerimisel esitatavad nõuded" lisa 1 "Akrediteerimisel ülikoolile ja rakenduskõrgkoolile esitatavad nõuded" jagab rakenduskõrgkoolile akrediteerimisel esitatavad nõuded 13 kategooriasse ning ekspertgrupi tähelepanekud on seotud üheksa kategooria nõuetega. Tähelepanekuid ei tehtud õppeasutuse missiooni, sihtide ja eesmärkide, õppekavade, akadeemilise eetika ning tagasiside ja kvaliteedikindlustuse kategooriate nõuete kohta.

Olulisemad soovitusid ja välja toodud puudused olid järgmised:

- arendada siseauditsüsteemi, kaasates erinevaid osalejaid, eriti üliõpilasi;
- suurendada interdistsiplinaarsust, aktiveerida nõunike rolli ja välja töötada selgemad tegevusjuhised, et ületada akadeemilise ja füüsilise struktuuri liigne fragmenteeritus; ohufaktorina toodi esile avalikul konkursil valitud rektori puudumine;

- muuta lõputööd analüütilisemaks;
- materiaalse ja inimressursi piiratus ohustab õppeasutuse arengut;
- koostada üliõpilaste nõustamise ja töötajaskonna arendamise plaanid;
- täiendada raamatukogu;
- aktiveerida rahvusvahelisi sidemeid ja üliõpilaste/õppejõudude vahetusprogramme.

5. RIIKLIKUD HARIDUSE KVALITEEDI TAGAMISE VAHENDID

Haridus- ja Teadusministeeriumi seadusandlikud võimalused¹

Käesoleva materjali koostamise eesmärk on kaardistada riiklikud hariduse kvaliteedi tagamise vahendid. Selleks on seadusandluse põhjal välja toodud Haridus- ja Teadusministeeriumi kasutuses olevad kvaliteedi tagamise võimalused. Lähtutud on juulis 2004 kehtivast seadusandlusest ning kavandatud muudatusi pole arvestatud.

Hariduse kvaliteet on mõiste, millel ühest definitsiooni ei ole. Kvaliteeti on vaadeldud kui silmapaistvust, akadeemilist suurepärasust; kui vastavust seatud standardile; kui vigade puudumist; kui vastavust kliendi ootustele; kui väärtust raha eest. Kvaliteedi tagamise süsteemi luues on vaja kokku leppida, millisest kvaliteedi mõistest lähtutakse. Hariduses on palju erinevaid osalejaid (õpilased, õpetajad, lastevanemad, tööandjad, ühiskond laiemalt jt). Seesugune osalejate rohkus toob endaga kaasa palju erinevaid ootusi hariduse kvaliteedi suhtes, seega ei pruugi kokkuleppe saavutamine olla lihtne.

Tulenevalt sellest, et kvaliteeti on keeruline defineerida, on ka kvaliteedi tagamine ja hindamine keeruline. On väga palju erinevaid faktoreid, mis hariduse kvaliteeti mõjutavad, ning seetõttu pole võimalik ette kirjutada tingimusi, mille puhul kvaliteetne tulemus oleks alati garanteeritud. Faktorite mõju on kompleksne.

Hariduse kvaliteedi tagamise all mõistetakse kõiki tegevusi, mida rakendatakse nii koolisisesele kui riigi tasandil õppe kvaliteedi tagamiseks ja parendamiseks. Kvaliteedi tagamiseks kasutatakse erinevaid meetodeid, vahendeid, võimalusi. Näiteks seadusandluses kehtestatud nõudeid, standardeid (sh tegevusnõudeid); õppe(asutuste)tegevuse hindamist, järelevalvet; rahvusvahelisi võrdlusi; nõustamis- ja koolitustegevust; motivatsioonimehhanisme, mis innustavad koole kvaliteediga tegelema (sh finantsilised).

Kvaliteedi tagamise võimaluste kaardistamisel tundus vajalik olevat kvaliteedi tagamise meetodite grupeerimine. Lähtuti järgmisest protsessimudelitest: sisendid – protsess – väljundid – hindamine/järelevalve – eneseparandus. Õppe kvaliteedi tagamisega seotud tegevused jagati alljärgnevalt:

¹ Kasutatud allikad: koolieelse lasteasutuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=754369>, põhikooli ja gümnaasiumiseadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=784125>, kutseõppeasutuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=784145>, rakenduskõrgkooli seadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=784141>, ülikooliseadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=784129>, erakooliseadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=784137>, Vabariigi Valitsuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=733367>.

Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=802290>, alushariduse raamõppekava <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=26072>, kõrgharidusstandard <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=795619>, akrediteerimise kord ja nõuded <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=638047>, valitsusasutuste siseauditi üldeeskiri <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=560929>,

Nõuded õppe- ja teadustegevuseks vajalikule õppematerialele baasile <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=89909>, Koolituslubade väljaandmise kord <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=233433>, põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste vastuvõtmise kord <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=185382>, õpitulemuste välishindamise põhimõtted <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=238114>, pedagoogide kvalifikatsiooninõuded <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=801384>, koolieelse lasteasutuse tervisekaitse nõuded <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=182080>, tervisekaitse nõuded tootlustamisele koolieelses lasteasutuses <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=180654>, tervisekaitse nõuded koolidele <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=621512>, tervisekaitse nõuded kooli päevakavale <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=236190>, tuleohutuse üldnõuded <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=788101>.

- sisendite kvaliteedi tagamine: nt õppeasutuse lubamine koolitusturule, st koolitusloa nõude olemasolu, koolitusloa menetlemine; õpetajate kvalifikatsioon; õppurite kvaliteet; nõuded õppe sisule, mahule jm;
- protsessi kvaliteet: õppeprotsessi puudutavad nõuded;
- väljundite kvaliteedi kontroll: lõpetanute tase; riiklikud tasemetööd ja eksamid; edasiõppimine; tööandjate rahulolu jm;
- hindamine/järelevalve: nõuded sisehindamisele ja välishindamisele; sise- ja välisaudit; riiklik ja teenistuslik järelevalve.

Tabelis (vt lisa 3) on andmed tasemehariduse kohta kooli omandivormi kaupa. Alusharidus on lisatud kui oluline sisend tasemeharidusse. Seesuguse liigituse põhjuseks on asjaolu, et mitmed kvaliteeti puudutavad nõuded on kooli omandivormist lähtuvalt erinevad nii haridustasemeti kui ka ühe taseme sees.

Järeldused

Alljärgnevalt tuuakse ära mõned olulisemad ning rohkem silma jäänud tähelepanekud.

Koostatud ülevaadet on võimalik analüüsida mitmest vaatepunktist lähtudes:

- 1) milliseid vahendeid hariduse kvaliteedi tagamiseks kasutatakse;
- 2) kvaliteedi tagamise meetodite jaotus haridustasemeti kaupa – kus on kõige suuremad probleemid, kus on koolid väga tiheda hindamise ja kontrolli all;
- 3) kas vahendeid on suunatud suuremas mahus haridusprotsessi sisendite, protsessi enda või väljundite kvaliteedi tagamisele ja hindamisele.

Esimest aspekti silmas pidades võib öelda, et enamikul haridustasemetel on olemas riiklik standard, st raamõppekava, riiklik õppekava, kõrgharidusstandard (v.a kutsehariduses). On olemas ka koolitusturule sisenemise nõuded erakoolidele, mida viimasel ajal on karmistatud. Enamikul tasemetel toimub riiklik järelevalve, ebaühtlaselt on käivitunud koolides sisehindamine ja riiklik välishindamine. Rahvusvahelisel võrdlemisel on tehtud esimesed sammud (IEA Civic Education Study 1999–2000, TIMSS 2003, ettevalmistamisel on PISA uuringus osalemine 2006. aastal). Olulised muudatused väljundite hindamisel on gümnaasiumi lõpetamisel riigieksamite, põhikooli lõpetamisel ühtlustatud materjalidega lõpueksamite ning 3. ja 6. klassis riiklike tasemetööde rakendamine.

Tabelist on näha, et piisavalt pole loodud motivatsioonimehhanisme, mis koole kvaliteedi tagamisega enam tegelema innustaksid. Praegu on selleks eelkõige kooli maine, mis on seotud riigieksamite heade tulemuste saavutamisega. Selgub ka, et kvaliteedialane nõustamine ja koolitustegevus (kohustus selleks) praktiliselt puudub. Samas on see kvaliteedi parendamisel väga oluline aspekt.

Analüüsi teisest vaatepunktist lähtudes selgub, et kõige kehvemas olukorras on kutseharidus. Koolitusloa nõue kehtib erakoolidele ja munitsipaalkoolidele. Enamik kutseõppeasutusi on aga riigi omandis. Samuti puuduvad kutsehariduse riiklikud õppekavad ja kutseharidusstandard. On olemas vaid mõningad nõuded pedagoogidele, kooli juhtkonnale ning õppekorraldusele.

Analüüsi kolmandat vaatepunkti silmas pidades on võimalik järeldada, et enamik regulatsioone puudutab hariduse sisendeid, väljundeid või hindamist/järelevalvet. Õppeprotsessi puudutavaid regulatsioone on vähe. Õppeprotsessi kvaliteeti saab kõige enam mõjutada kool, õpetajad ja õpilased ise ning seetõttu on see mõistetav. Teatud üldised õppeprotsessi reguleerivad tingimused on kehtestatud.

Ettepanekud

Hariduse kvaliteedi tagamise süsteemi arendamisel tuleks leida vastused järgmistele küsimustele:

- kas koolituslubade väljastamine praegusel kujul võimaldab hariduse kvaliteeti tagada?
- kas koolitusloa väljastamisel oleks vaja tõhustada kontrolli kohapeal?
- kas praegune süsteem on liiga dokumendikeskne?
- kas mõningaid kvaliteedi tagamise võimalusi (nt nõustamis- ja koolitustegevus) oleks võimalik paremini rakendada?
- kas oleks vaja ühtlustada kvaliteedi tagamise viise erinevatel haridustasemetel ning kuidas seda teha?
- kas kvaliteedi tagamise (hindamise) mehhanismid tuleks siduda motivatsioonimehhanismidega (nt koolide tunnustamine, võib-olla ka rahastamise muutmine) ning kuidas seda teha?

Hindamise ning järelvalve arendamisel tuleks leida vastused järgmistele küsimustele:

- kas hindamine/järelevalve praegusel kujul aitab koolidel õppe kvaliteeti parendada?
- kas hindamine/järelevalve annab informatsiooni, mille põhjal teha otsuseid riigi tasandil (sh finantseerimisotsuseid)?
- kas hindamine/järelevalve motiveerib koole kõrget kvaliteeti saavutama ja hoidma?
- kas järelevalve tulemused on usaldusväärsed?
- kas inspektorid on sobivalt koolitatud, kompetentsed ja erapooletud?
- kas järelevalve raames on arvestatud hariduses osalejate (lastevanemad, õpilased jt) huvidega?
- kas on arvestatud vajadusega keskenduda õppeasutuste hindamisel senisest enam nõustamis- ja abistavale tegevusele?

Lõpetuseks

Soovides luua riiklikku hariduse kvaliteedi tagamise süsteemi, tuleks kõigepealt täpselt defineerida hariduse kvaliteedi mõiste. See tagab arusaamade ühesugususe ning on aluseks kvaliteedi tagamise süsteemi ülesehitamisele. Seejärel on vaja valida ja ühtlustada kvaliteedi tagamise vahendid haridustasemetel ning õppeasutuse omandivormide kaupa. Tervikliku kvaliteedi tagamise süsteemini jõudmiseks on vaja kõik kvaliteedi tagamise vahendid omavahel seostada.

6. LISAD

Lisa 1

Järelevalve tulemused erakutseõppeasutustes

Valdkond	Eksimus	Alus
JUHTIMINE		
Kutseõppeasutuse nõukogu	Nõukogus puudub õpilasesindaja.	Erakooliseadus § 21 lg 21 p 4
	Pidaja ei ole kinnitanud muudatusi nõukogu liikmete koosseisus.	Kooli põhikiri
	Nõukogu korralisi koosolekuid on toimunud ettenähtust vähem.	Hm 05.10.1998 määrusega nr 18 kinnitatud "Kutseõppeasutuse nõukogu tegutsemise kord" p 9
	Nõukogul puudub tööplaan.	Hm 05.10.1998 määrusega nr 18 kinnitatud "Kutseõppeasutuse nõukogu tegutsemise kord" p 9
	Direktor ei ole esitanud nõukogus aruannet eelarve täitmise kohta.	Kutseõppeasutuse seadus § 27 lg 3 p 3, Erakooliseadus § 21 lg 2 p 3
	Nõukogu ei ole kinnitanud kooli arengukava.	Kutseõppeasutuse seadus § 27 lg 3 p 1
	Nõukogu ei ole kinnitanud õppe- ja kasvatuskorralduse eeskirja.	Erakooliseadus § 13 lg 1
	Nõukogu ei ole kinnitanud praktikabaase.	Kutseõppeasutuse seadus § 27 lg 3 p 5
Kutseõppeasutuse põhikiri	Põhikirjas ei ole kehtestatud nõukogu liikmete määramise ja tagasikutsumise kord.a	Erakooliseadus § 6 lg 1 p 5
	Põhikirjas ei ole kehtestatud põhikirja muutmise korda.	Erakooliseadus § 6 lg 1 p 6
	Põhikirjas puudub õppemaksu kehtestamise, sellest vabastamise ja õppemaksusoodustuste andmise kord.	Erakooliseadus § 6 lg 1 p 13
	Põhikirjas puudub nõukogu tagasikutsumise kord.	Erakooliseadus § 6 lg 1 p 5
	Põhikirjas puudub õppeasutuse struktuur.	Erakooliseadus § 6 lg 1 p 3
	Põhikirjas pole määratud õppe- ja asjaajamisekeelt.	Erakooliseadus § 15 lg 1
	Põhikirjas ei ole määratud õppekeelena teiste keelte kasutamist.	Erakooliseadus § 15 lg 1
	Põhikirja alusel on võimalikud õppevormid päevane, õhtune ja eksternõpe, kuid seadusest tulenevalt võivad õppevormideks olla päevane, õhtune ja kaugõpe.	Kutseõppeasutuse seadus § 19
Õpilasesindus	Õppeasutuses puudub õpilasesindus.	Kutseõppeasutuse seadus § 32 lg 8
	Õpilasesinduse töö ei ole dokumenteeritud.	
Atesteerimine	Direktor ei ole moodustanud atesteerimiskomisjoni.	Hm 02.10.2002 määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" § 11 lg 2
	Atesteerimiskomisjoni liikmete arv ja koosseis ei vasta kehtestatud nõuetele.	Hm 02.10.2002 määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" § 11 lg 2
	Direktor ja atesteerimiskomisjon ei ole ametijärgude omistamisel lähtunud määruses toodud nõuetest.	Hm 02.10.2002 määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" § 4, 5, 6, 7, 8
Atesteerimine	Atesteerimiskomisjon ei ole läbi viinud salajast hääletamist.	Hm 02.10.2002 määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" § 16 lg 2

	Atesteerimiskomisjon ei ole vormistanud iga atesteeritava kohta eraldi otsust.	Hm 02.10.2002 määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" § 16 lg 3
ÕPPEKORRALDUS		
Õppekava	Õppekavasse on sisse viidud muudatusi, mida nõukogu ega pidaja pole kinnitanud. Muudatusi pole esitatud HTM-i registreerimiseks.	Erakooliseadus § 11 lg 3
Õppetöö päevikud	Sissekanded õppetöö päevikusse on vormistatud ebakorrektselt, puuduvad hinded, kasutatud on erinevaid märgisüsteeme.	Kutseõppeasutuse seadus § 21
Õppepraktika	Puuduvad kolmepoolsed õppepraktika lepingud.	Kutseõppeasutuse seadus § 17 lg 1
	Õppepraktikale minnes antakse õpilasele kaasa vaid suunamiskiri, kus on märgitud kestus, puuduvad andmed praktika eesmärgi, sisu, õpitulemuste ja hindamise kohta.	Kutseõppeasutuse seadus § 17 lg 1 ²
Õppebaas	Õppebaasiga ei ole võimalik tagada õppekavas püstitatud eesmäärke.	
RIIGIEELARVELISTE VAHENDITE KASUTAMINE		
	HTM-i eraldatud raha ei ole kasutatud sihtotstarbeliselt	Kutseõppeasutuse seadus § 33
	Rikutud on kokkulepet pidada kinni aruandluse esitamise tähtaegadest.	HTM-i ja kooli vaheline leping
	HTM-ile ei ole esitatud aruande lisana seletuskirju.	HTM-i ja kooli vaheline leping

Järelevalve tulemused HTM-i hallatavates kutseõppeasutustes

Valdkond	Eksimus	Alus
JUHTIMINE		
Kutseõppeasutuse nõukogu	Nõukogu ei tegutse 2 aastat.	Kutseõppeasutuse seadus § 27
	Nõukogu koosolekuid on toimunud vähem kui ette nähtud.	Hm 05.10.1998 määrusega nr 18 kinnitatud "Kutseõppeasutuse nõukogu tegutsemise kord" p 9
	Nõukogu tööplaan on koostatud kalendriaastaks, mitte õppeaastaks.	Hm 05.10.1998 määrusega nr 18 kinnitatud "Kutseõppeasutuse nõukogu tegutsemise kord" p 6
Arengukava	Puudub õppeasutuse arengukava.	
Põhimäärus	Sätetamata on õpilasesinduse valimise kord.	Kutseõppeasutuse seadus § 32 lg 8
Õppenõukogu	Õppenõukogus ei käsitleta õppeasutuse tegevuse prioriteetseid küsimusi, puudulik on õppekasvatustöö analüüs, õppenõukogu tegevus on dokumenteeritud üldsõnaliselt.	Kutseõppeasutuse seadus § 26
Atesteerimiskomisjon	Atesteerimiskomisjonis ei ole õppeasutuse pidaja volitatud esindajat.	Hm 02.10.2002 määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" § 11 lg 2
	Atesteerimiskomisjoni arvuline koosseis ei vasta nõuetele.	Hm 02.10.2002 määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" § 11 lg 2
	Pedagoogide atesteerimisel pole arvestatud pedagoogidele esitatavaid nõudeid.	Hm 02.10.2002 määrus nr 69 "Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord" § 4
Õpilasesindus, õpilaskond	Kutseõppeasutuses puudub õpilasesindus.	Kutseõppeasutuse seadus § 32 lg 7
	Õppeasutus pole kehtestanud korda raamatukogu jm ruumide, õppe-, spordi- ja tehniliste vahendite kasutamise kohta.	Kutseõppeasutuse seadus § 31 lg 1 p6
	Õpilaskonna põhikiri on dokumenteerimata ja nõukogus kinnitamata.	Kutseõppeasutuse seadus § 32 lg 6
ÕPPEKORRALDUS		
Õppekorralduseeskiri	Õppekorralduseeskiri on vastuolus põhimäärusega.	Kutseõppeasutuse seadus § 4 lg 3
Õppetöö päevik	Õppetöö päevikute täitmisel esineb ebakorrektsust.	
Õpilaste hindamine	Õpilaste hindamisel ei ole arvestatud vastavaid nõudeid.	Kutseõppeasutuse seadus § 21
ÕPILASTE KOOLI VASTUVÕTT, ÕPILASTE ARVESTUS		
Vastuvõtukomisjon	Komisjonis ei ole tööandja esindajat või ei ole iga kutsealavaldkonna tööandja esindajat.	Hm 11.04.2002 määrus nr 33 "Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord" § 2 lg 4
	Vastuvõtukomisjon ei ole kinnitatud direktori käskkirjaga.	Hm 11.04.2002 määrus nr 33 "Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord" § 2 lg 1
	Vastuvõtukomisjoni protokollis on vähem õpilasi kui direktori käskkirjas.	Hm 11.04.2002 määrus nr 33 "Õpilaste kutseõppeasutusse vastuvõtu kord" § 6 lg 2
Õpilaste registreerimise raamat	Märkimata on õpilase koolist lahkumise põhjus	
Õpilaspiletid	Õpilaspileteid ei ole hävitatud, kui õpilane lahku, vaid need on toimikutes	Hm 24.09.2001 määrus nr 54 "Kutseõppeasutuse õpilapileti vorm ja väljaandmise kord" § 8 lg 3
	Õpilaspileti dublikaadi väljaandmisel on võetud õpilastelt tasu.	Hm 24.09.2001 määrus nr 54 "Kutseõppeasutuse õpilapileti vorm ja väljaandmise kord"

Riiklikud kvaliteedi tagamise vahendid¹

Kvaliteedi tagamise viis	Alusharidus		Üldharidus			Kutseharidus			Kõrgharidus			
	ML	EL	MÜK	RÜK	EÜK	MKK	RKK	EKK	RRK	ERK	AÕÜ	EÜ
<i>Sisendid</i>												
Koolitusloa nõue	KLS §11-13	ES §5	PGS § 11-12		ES §5	KS § 5 lg6		ES §5	RKS §5 VV otsusega	ES §5	ÜS §5 RK otsusega	ES §5
Koolitusloa menetlemisel ekspertiis		ES §8			ES §8	KS §8		ES §8		ES §8		ES §8
Koolitusloast keeldumine, kehtetuks tunnistamine	Kehtetuks tunnistamine KLS §13	ES §5 lg9, §9	Kehtetuks tunnistamine PGS §13		ES §5 lg9, §9	Kehtetuks tunnistamine KS §9		ES§5 lg9, §9		ES§5 lg9, §9		ES §5 lg9, §9
Riiklik õppekava-standard	KLS §16; AÖK	KLS §16; AÖK	RÖK	RÖK	ES §11 - RÖK				KHS	ES §11 lg 4 p5; KHS	KHS	ES §11 lg 4 p 5; KHS
Nõuded õppevahenditele ja -materjalidele			PGS §23 lg 2-4	PGS §23 lg 2-4	PGS §23 lg 2-4				VV m 265	HM m 3; VV m 265	VV m 265	HM m 3, VV m 265

¹ Kasutatavad lühendid: ML – munitsipaalasteasutus, EL – eralasteasutus, MÜK – munitsipaalüldhariduskool, RÜK – riigi üldhariduskool, EÜK – üldhariduslik erakool, MKK – munitsipaalikutseõppeasutus, RKK – riigi kutseõppeasutus, EKK – erakutseõppeasutus, RRK – riigi rakenduskõrgkool, ERK – erarakenduskõrgkool, AÕÜ – avalik-õiguslik ülikool, EÜ – eraülikool; KLS – koolieelse lasteasutuse seadus, ES – erakooliseadus, PGS – põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, KS – kutseõppeasutuse seadus, RKS – rakenduskõrgkooli seadus, ÜS – ülikooliseadus, KHS – kõrgharidusstandard, RÖK – põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekava, AÖK – alushariduse raamõppekava, VVS – Vabariigi Valitsuse seadus, VV m – Vabariigi Valitsuse määrus, HM m – haridus- ja teadusministri määrus, SM m – sotsiaalministri määrus, SIM m – siseministri määrus, KVB – HTM Koolivõrgu Büroo

Kvaliteedi tagamise viis	Alusharidus		Üldharidus			Kutseharidus			Kõrgharidus			
	ML	EL	MÜK	RÜK	EÜK	MKK	RKK	EKK	RRK	ERK	AÕÜ	EÜ
Nõuded õppekeskkonnale	SM m 64, 1999, p 5-11, SM m 93, 2002 §2-10, SIM m 55, 2000	SM m 64, 1999, p 5-11, SM m 93, 2002 §2-10, SIM m 55, 2000	SM m93, 2002 §2-10; SM m 109, 2003; SM m 36, 2001 SIM m 55, 2000	SM m93, 2002 §2-10; SM m 109, 2003; SM m 36, 2001 SIM m 55, 2000	SM m93, 2002 §2-10; SM m 109, 2003; SM m 36, 2001 SIM m 55, 2000	SM m93, 2002 §2-10; SM m 109, 2003; SM m 36, 2001 SIM m 55, 2000	SM m93, 2002 §2-10; SM m 109, 2003; SM m 36, 2001 SIM m 55, 2000	SM m93, 2002 §2-10; SM m 109, 2003; SM m 36, 2001 SIM m 55, 2000	VV m 265 osa IX; SIM m 55, 2000	VV m 265 osa IX; SIM m 55, 2000	VV m 265 osa IX; SIM m 55, 2000	VV m 265 osa IX; SIM m 55, 2000
Kapitalinõuded								ES §2 ¹ lg3		ES §2 ¹ lg2		ES §2 ¹ lg1
Rahastamine	KLS §27	ES §22	PGS §43-45	PGS §43-45	ES §22, PGS§43-45	KS §33	KS §33	ES §22; §14 lg 3-4	RKS §26-29	ES §22	ÜS §13 ¹ -13 ⁴ ; §49-51	ES §14 lg 3-4
Nõuded pedagoogide kvalifikatsioonile	KLS §22, HM m 65 §18-19	KLS § 20-22, HM m 65 §18-19	PGS §38, HM m 65 §20-24	PGS §38, HM m 65 §20-24	PGS §38, HM m 65 §20-24	KS §30, HM m 65 §25-26	KS §30, HM m 65 §25-26	KS §30, HM m 65 §25-26	KHS, RKS §23	KHS	KHS, KL	KHS; KL
Nõuded juhtkonnale	KLS §21, HM m 65 §3-5, 11-12	KLS §21, HM m 65 §3-5, 11-12	PGS §39-42, HM m 65 §5-9, 13-14	PGS §39-42, HM m 65 §5-9, 13-14	PGS §39-42; HM m 65 §5-9, 13-14; ES §19-21	KS §24-29, HM m 65 §10, 16	KS §24-29, HM m 65 §10, 16	KS §24-29, HM m 65 §10, 16	RKS §6-10	ES §19-21; RKS §6-10	ÜS §14-20	ES §19-21
Nõuded õppuritele	KLS §15: tegevusp iirkond	ES§12	Koolikohustus §17,19		ES§12 kooli nõuded	KS §14 lg1, kooli nõuded	KS §14 lg1, kooli nõuded	ES§12	RKS §11, lg 1, kooli nõuded	ES §12, kooli nõuded	ÜS §21, kooli nõuded	ES §12, kooli nõuded

Kvaliteedi tagamise viis	Alusharidus		Üldharidus			Kutseharidus			Kõrgharidus			
	ML	EL	MÜK	RÜK	EÜK	MKK	RKK	EKK	RRK	ERK	AÕÜ	EÜ
Õppeprotsess												
Nõuded õppekorraldusele	SM m 64 p16-19	SM m 64 p16-19	RÖK §13; SM m36, 2001§6-12; PGS §23-27	RÖK §13; SM m36, 2001§6-12; PGS §23-27	RÖK §13; SM m36, 2001§6-12; PGS §23-27; ES§13	KS §10-23	KS §10-23	KS §10-23; ES§13	RKS §12 ¹ -18,20; KHS	RKS §12 ¹ -18,20; KHS	ÜS §22-30,32; KHS	ÜS §22-30,32; KHS
Väljundid												
Õpitulemused/lõpetamise tingimused	AÖK	AÖK	RÖK, HM m 18, 2003	RÖK; HM m 18, 2003	RÖK, kooli nõuded, HM m 18, 2003				RKS §19	KHS, RKS §19	KHS; ÜS §26-31	KHS, kooli nõuded
Tasemetööd			PGS §27 lg 3; HM m18, 2003	PGS §27 lg3; HM m 18, 2003								
Riigieksamid			PGS §27, 29; HM m18, 2003	PGS §27, 29; HM m18, 2003	PGS §27, 29; HM m18, 2003							
Väliseksaminaatorite kasutamine			Riigieksa mil HM m18 §15	Riigieksa mil HM m18 §15	Riigieksa mil HM m18 §15							
Lõpetanute edasiõppimine												
Lõpetanute tööleasumine									VV määrus 265	VV määrus 265	VV määrus 265	VV määrus 265
Hindamine ja järelvalve												
Riiklik järelvalve	KLS §28-30	ES §23	PGS §48	PGS §48	ES §23	KS§34	§34	ES §23	RKS §30 ¹ -30 ³ ,	ES §23	ÜS §53	ES §23
Teenistuslik järelvalve				VVS §93, 95			§93,95		RKS §30			
Siseauditi nõue				VVS §92 ²			§92 ²		VVS §92 ²			

Kvaliteedi tagamise viis	Alusharidus		Üldharidus			Kutseharidus			Kõrgharidus			
	ML	EL	MÜK	RÜK	EÜK	MKK	RKK	EKK	RRK	ERK	AÕÜ	EÜ
Sisehindamise nõue									VV määrus 265, osa XIII	VV määrus 265, osa XIII	VV määrus 265, osa XIII	VV määrus 265, osa XIII
Välisaudit				VVS§ 92 ³ ; riigikontroll			VVS§ 92 ³ ; riigikontroll		VVS§ 92 ³ ; riigikontroll		ÜS §52, 54	
Välishindamine				KVB tegevus;			KVB tegevus;		KVB; VV määrus 265	VV määrus 265	VV määrus 265	VV määrus 265
Rahvusvaheline võrdlus			Civic 1999; 2003 TIMSS, 2006 PISA	Civic 1999; 2003 TIMSS, 2006 PISA					Akrediteerimise kaudu	Akrediteerimise kaudu	Akrediteerimise kaudu	Akrediteerimise kaudu